

Värske Rõhk

kirjandusajakiri nr. 7 / oktoober 2006

Edvin Aedma
Liina Vagula
Ganesh

Kaisa Laever
Andra Teedest

Leila Holts
Andreas Kalkunist

Eeva Karelson
Mikk Pärnitsast

+ 15 aastat vabadust
Raimond Tunnel

Poeziaklubi

Ürganarhist
Martin Vabat

Maria Lee
Ada Ruu

Sass Henno

"Mina olin siin"

2. osa katkend

VÄRSKE RÕHU TOIMETUS

Peatoimetaja: **Priit Kruus**

Tegevtoimetaja: **Matis Song**

Toimetajad: **Auri Jürna, Lauri Eesmaa**

Kujundaja, kunstitoimetaja: **Lilli-Krõõt Repnau**

Keeletoimetaja: **Triin Ploom**

Müügijuht: **Indrek Heinsoo**

Kaastööd

LUULE: auri.jyrna@va.ee

PROOSA: matis.song@va.ee

ARVUSTUSED ja ESSEED: lauri.eesmaa@va.ee

OLEMUSLOOD: priit.kruus@va.ee

PILDID ja FOTOD: lilli.repnau@va.ee

Kontakt

Vanemuise 19

Tartu 51014

Tel: 7 427 087

www.va.ee

vr@va.ee

Väljaandja

Eesti Kirjanduse Selts

Trükk

Triip

EESTI
KIRJANDUSE
SELTS

EESTI KULTUURKAPITAL

Mõne ajalise hetke pärast olen veelgi
rohkem köidetud oma unenäopilti.

Ganesh

Noori autoreid / 2006

Maria Lee

Marial (21) on raske end kuidagi fikseerida, sest põhiliseks tegevusalaks ongi identiteedimängud. Õpib elu ja inimesi lukustatud süsteemis: kaks aastat on läbi ja kaks veel ees. Kui see olekski elu ja identiteet, siis hakkaks kahju. See peab olema mäng.

/ lk 6-9

Ada Ruu

Adat (27) inspireerib segadus, loogikavabadus ja visuaalne koledus. Oluline on, et Ada Ruu ei ole luuletaja – luule lihtsalt juhtub vahel. Ka lugemine käib lainetena. On aegu, kui miski peale „Meisterdetektiiv Blomkvisti ohtliku elu“ ei kutsu. Ja muusika käib lainetena, nagu ka kunst. Kuid teater ei käi lainetena. Teater on kogu aeg. / lk 10-16

Janek refx Tormissepp

Janek (22) mängib mõne inimese arvates jumalat, kuid ta jääb siiski ainult iseenda valitsejaks (osaliselt). Hoolimata laboris elu alustaladega manipuleerimisest. Alustas kirjutamist 1999. aasta sügisel – rohi oli siis rohelisem, taevas sinisem ja kirjutamine ei tulnud välja. Poognas tuntud nime all refx. / lk 17-20

Mikk Pärnits

Mikk (20) on Rõhus avaldanud nii draamat kui proosat. Sel aastal ilmus tema jutukogu „Näiv on jääv“, mida ka käesolevate kaante vahel arvestatakse. Ja seekord? Seekord näitab Mikk meile, mida ta luuležanris teha oskab. / lk 21-25

Poeziaklubi

Kõik teavad, et Tartus on ülikool. Kõik teavad, et Tartus on Vaim. Aga kõik ei tea veel, et olemas miski, mis neid ühendab. Ülikooli ja Vaimu. Ja Ülikooli, Vaimu ja luulet. Ja sõprust. / lk 26-30

Edvin Aedma

Edvin (23) on meie Päikesekass. Temast on saanud igapäevane külaline Värskes Rõhus. Vahel lööb nurru, vahel teeb meile vahvaid plakateid. Tema jutud tulevad võluriikidest ja -tiikidest. / lk 31-32

Sass Henno

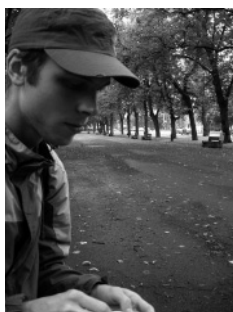
Sass (23) avaldab ennast nii veebis, raamatutes kui Rõhus. Nüüd toob lõpuks meieni katkendi oma triloogia „Mina olin siin“ teisest osast. See on pilguheit „mustale“ materjalile, mis pidi raamatuks saama juba ammu, kuid pole saladuslikel põhjustel ikka veel ilmunud. Üks peatükk on nüüd Rõhus. Lugege, mida me oodanud oleme.

/ lk 33-45

Ott Kagovere

Ott (22) õpib Eesti Humanitaarinstituudis kolmandal kursusel filosoofiat. Avaldanud koos Astrid Valdmanniga raamatu "Haiged lapsed", teinud bändi BAP (Big Art Posse). Ott viib meid tulevikulapse Nurhina maailma, kes avastab põõningureisil ühe ajast tolmunud päeviku. / **lk 46-51**

Liina Vagula

Liina (24) on mitme eluga inimene. Ühes elus on ta Ääsmäe põhikooli aktiivne, julge ning humoorikas eesti keele ja kirjanduse õpetaja. Teine, loomingus olev Liina on süngem ja kohati eatu. Haavatud loom, kes tunneb valu, kibestumist ja üksindust.

Lähme nüüd taeva poole kaasa. Kas saame teada, kuhu me kuulume? / **lk 52-55**

Ürganarhist Martin Vabat

Martin (25) on ajaloolane, sugupuude uurija. Maalähedase vaatega noor mees. Ei ole kunagi lugenud raamatuid, küll aga kirjutab neid. Ta on pikaajaline Rõhu ja teise Värskes Raamatu autor. Meie tegevtoimetaja Matis rääkis Martiniga tõrtsu juttu. Välja joonistus tore portree luulelembesest ürganarhistist.

/ **lk 64-67**

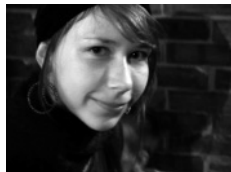

Leila Holts

Leila (25) tuleb Põlvamaalt Kähri külast, praegu elab ta Inglismaal Newcastle'is. Selle aasta alguses ilmus tema luulekogu "Põimaja kuu all". Tema võrokeelseis luuletusis on tähtsad teemad kodu, rahvaluule, loodus. Nüüd proovib Leila ka kriitikutööd ja võtab ette Andreas Kalkuni setokeelse „Pääväraamatu“. / **lk 70-71**

Eeva Karelson

Eeva (18) õpib Tartu Ülikoolis ajalugu. Üldjoontes meeldib talle omada arvamust. Ja kui vaja, see paberile kirja panna. Meeldib lugeda, kirjutada, joonistada ja kõike oma silmaga vaadata. Arvustuste rubriigis võtab ette Mikk Pärnitsa jutukogu. / **lk 74-75**

Ganesh

Ganesh (23) ilmutas ennast esmakordselt Rõhus Aron Heeli nime all. Kuid Ganesh pole päris Aron, nende vahel jookseb mõtteline piir, mis on lõhestunud kuristik. Ganesh on kibestunud friik, kelle jaoks pole miski püha. Ta saab oma vähest inspiratsiooni inimestest ja elust endast. Kõik on imelik. Lõpp on paratamatu. / **lk 56-63**

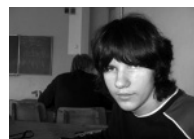
Kaisa Laever

Kaisa (16) lõpetas just põhikooli. Ütleb, et on väga egoistlik, kuid samas ka heatahtlik. Huvitub suuremal määral ajaloost ja keeltest. Leiab, et noorkirjanikud võiksid vähem kirjutada sellest, kui halb noorte elu on. Võtame koos Kaisaga takso Tallinna taevasse. / **lk 68-69**

Brita Melts

Brita (22) püüab kolmandat aastat TÜ-s teadmisi kirjandusest ja rahvaluulest. Peab end paadunud eriala fänniks. Naudib ka teatrit ja üldiselt meeldib avastamine ja vaatlemine, sügisene rabamets, erakordne huumor ja mõõdukas iroonia. Nende kaante vahel avastab Brita Martin Vabati. Siiski, see on tema. **lk 72-73**

Raimond Tunnel

Midagi kirjutades üritab Raimond (17) võtta mõne ebahariliku, kuid huvitava vaatenurga. Esseekonkursil "15 aastat vabadust" sündis nii tekst, kus on koos EL, USA, arvutimäng Doom, kunagine telekanal EVTV ja Otto-Triin. Kas vabadus on ohtlik? Kas jääme ilma peata? **lk 76-78**

Maria Lee

Hõberebastekõrbeööigatsus

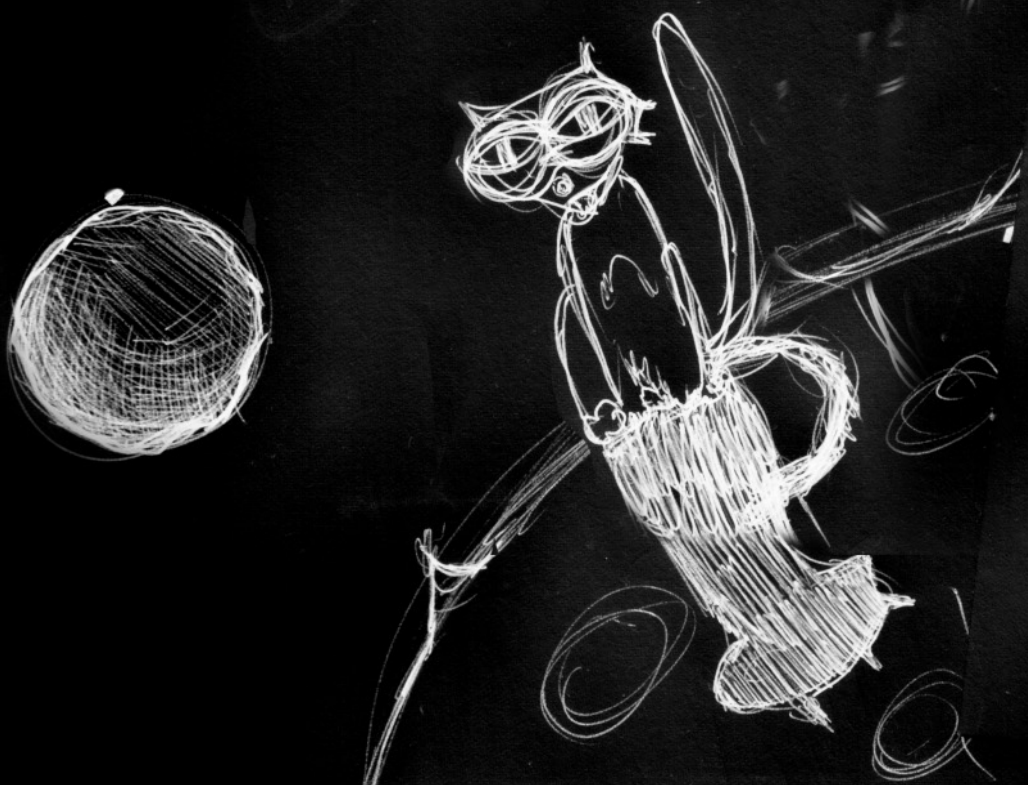
Täna öhtusse jälle voolab maanteed
neid tõrvkuumi,
kuu kahvatu nõrgub öötaevas.
Kõrb luuni ja hingetult palav,
vein meelegehtades tuksles,
öörebaseid juba mõõdab neid tasaseid tuuli.
Ja nagu maailma juuksed,
teed jooksevad sassi ja lahti
linna ja maale
ja maailmadesse.
Õrnalt hõbetab asfalt ja poolitab,
rebib katki ja eraldab
hõbereabseid teistest
ja kuuni
kerkib palava päevaöö nuukseid.
Läbi hõbekahvatu juuli-
öö lendab lennukeid, autosid,
tulene
ja rebaste tummas jooksus
näen juba su huuli
hääletus kutses

Eeskiri

Mõrv, mis sooritas su
kakskümmend üks aastat tagasi,
pole kuriteojälgi
siiani lõplikult kaotanud.

Armastus, mis su tegi,
põletas tiivad
esimese aasta jooksul.

Ärme jäta surses auke kosmose pinnale.
Ärme jäta surses auke kosmose pinnale.

TEE PIKK JA KELLAJASTATUD ARMASTUS

Ma kompasin su lagesid ja seinu,
sa hullumeelne üksikkong ja vare,
ja suudlesin su veenev-kurbi veene.

Su veri kirkus minusse kui varem.
Sa ise justkui olid hoopis eemal.
Su kõne sai mu kallistustest kare,
pilk ebalev, toon kalk ja sõnu keelel.
"Ära tule enam," ütlesid, "vaid ole.
Kui ära lähed, asu kohe teele."

Ma töötasin ja teotasin su valu,
oo pilastust, mis armastusest koorub,
oo seda uskmatust sus, alati mis jalus.

Pilk andeksandmatu mu üle ülbelt kooldus,
sest "sina enam minult eal ei palu".
Su kibeturvaline endakaitsemoodus.

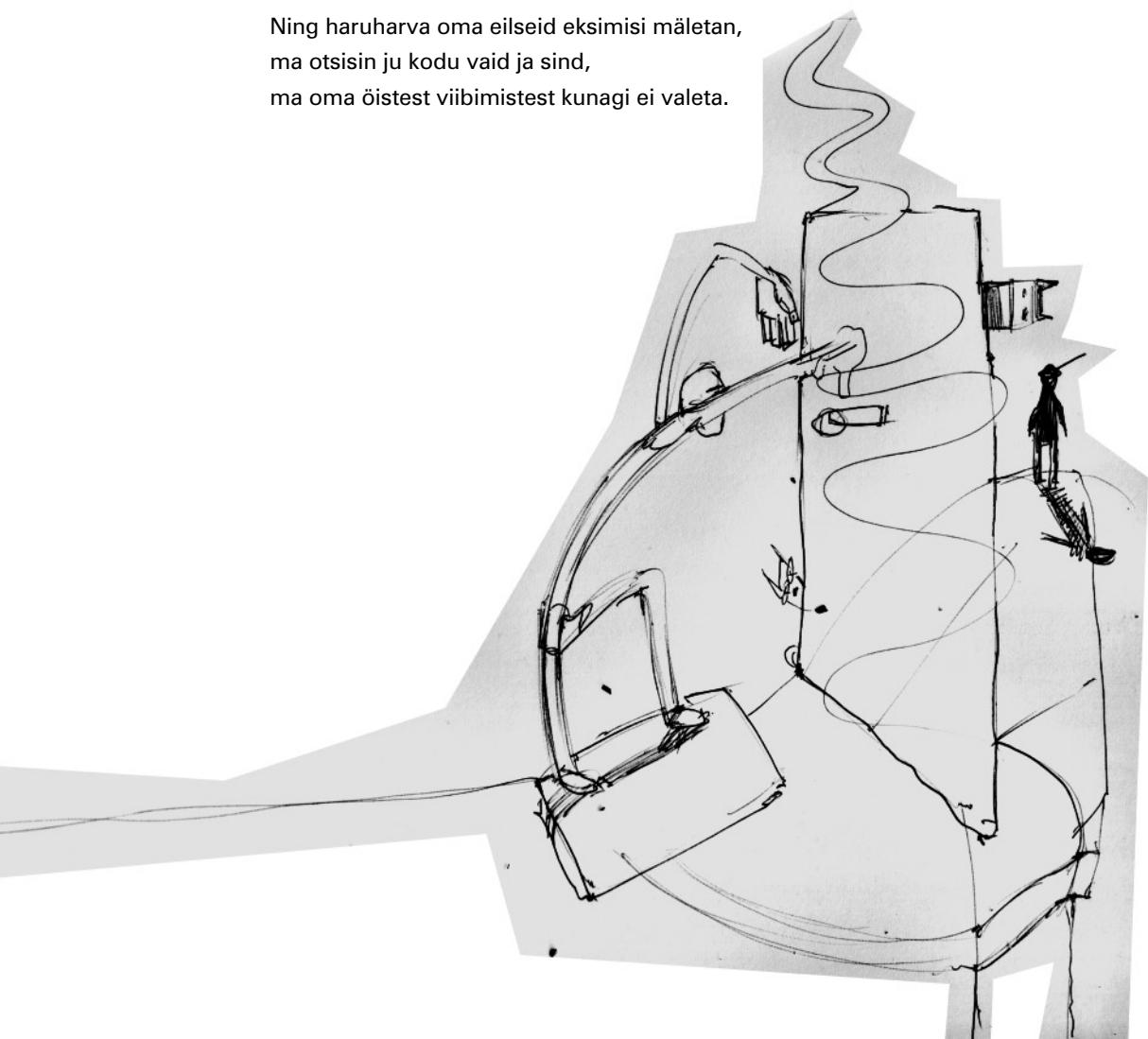
Ja udu, udu,
udu ikka katab,
ka neid, kel pole andeksandi loota.

Ma läksin jälle ära, läksin mööda
su sõnus juba varem neetud teid,
ja kahetsusi jäi mu ümber looka,
sa talveudus varuks korjad neid.

KURITEGEVUSE KASV PANEELRAJONIMAJADES

Ma avan ukse,
nõtkub selgroog,
põlved veavad alt,
luukerevõti naerab kohtlaselt;
"Ei, ma ei lähe," mõtlen,
aga pime surub juba tagant,
mu kuivad kondid kalkuvad betooni.
Ma jätan jalajälgi welcome-mattidesse
ja sõrmejälgi esikutes peegellaudadele
ja veritseva küünarnuki pühin kardinasse
kui pesuväel kaon rõduaknast õhe.

Ning haruharva oma eilseid eksimisi mäletan,
ma otsisin ju kodu vaid ja sind,
ma oma õistest viibimistest kunagi ei valeta.

MUUSA

Sa hõrk laip, kirjutan sulle
ja sind, ikka taas ja taas,
tasapisi.

Kirjutan välja su huuled,
nõrguvad, nõretavad,
veriselt võrgutavad
pehmed ja soojad kui veri,
veri? Ma mõtlesin – vein.

Ja su jume, tänavavalgustet
rohekas, sinine, hallikastruu,
kuuhele, tuulmahe
kui märtsi-, novembrikuu.
Ja su jume kui suvine kuum.

Siis ma kirun su oma tapeedile
ja kirjutan vermeid täis,
ja iga su muige või kortsu kohta
üks roiskunud luuletus käib
ja iga su viimne kui juuksekarv
mulle õudsem kui igavik näib.

Surm raamitud vormi ja seina –
Teie Jäledus, teie esprii;
kõdu hingub su kidurast ainest,
sellist rõõmsat, robustset haigust –
eks end hiljemaks talletad nii.

KES MA OLEN? KUS MA OLEN?

(black box error)

Olen pöördes vasakule,
pahemale poole, iseenesesse,
sulametallina submallinna ookeani põhjas.
Oma nahal tunnen roostet
ja nukrate igatsejate pornograafilist üksildust;
oma naerus tunnen ära
lillepoe teokarpide kullatud pinnad.

Kui tema näeb, siis mõneks hetkeks olen.
Mustade mõõtmete vahel kangastub minu praake.
Me puudutame – nagu tuul kätleb tolmu.
Minust ei piisanud tema nakatamiseks.
Pööran ära – iseendasse.

Vrakina läksin põhja,
aga te ei tea – vrakina läksin kord käikugi.
Sest küllap on alati olnud vanu diletante-antiigikogujaid,
kelle kiima jaoks tehakse katkiseid asju.

Me saame aru: ta mängib tüdrukut, kes arvab end kõigega hakkama saavat ja kellel on
kõik: töö, pere ja õnn,
raha ja värske hingeõhk.
Aga öösiti pimedas saalis saab sõnatu kirjanik iga kord surma,
omaenese kiretu vere loigus nutab ja nutab ja nutab,
kuni temas ei ole midagi, siis läheb ta koju

ADA RUU

NEITSIKUMMEL JA KULLERKULM

Õõ. Nagu ikka tuleb päeva järel.
Voodi üles teen – kui puhev padi
päitsis. On süda rahulik, ei ärev
ega elev. Kuid süda ometi on selletagi.

Õisel särgil rišeljöised pitsid,
kuslapuus mu sõber punarind
vilistab, ei ole kiitusega kitsi.
Kuid teise akna taha viib ta lend.

Särgisaba keerutab pahkluudel,
kui asju jätan iseenda hooleks.
Õõseks lahti jätta julgen aknapoole.
Ja plaadi mängima. Ja pisut võituks
huuled.

Redel akna all.
Suhkur keele all.
Nuga padja all.

Neitsikummel ja kullerkulm –
ole armutu, jõhker ja julm.
Oleks möödaks see häbi ja õõ.

Nagu kits oleks sabaga lõõnd.

VIIK

Kes oleks arvanud.

Veel eile karge kuuepaikne kell
münd, päikest, kiiri sirutama sundis.
Nüüd külmapuude, hoiatavalt hell,
kuldnokaparve kutsuv kolmas kell
on kõlanud.

Hunt kohal on, kui räägid hundist.

Külm ja luiged läinud.

Jääd mööda jälgi jätmas käinud
kurb kare mees – ta silmad urri
näinud

mu tulekut ei usu, kuigi teab.

Tuul jäiseid teri hunnikuisse veab,
siis puhkab pisut, lõdvemale ohjad
ja jälle pingule, ei anda raatsi käest
poolt äsja alistatud kuningriiki.

Kurb mees teab omast käest –
on vallutusi mängitud ka viiki.

TAVAPÄRANE LUGU

Hambad lõikavad igemesse
Käärid lõikavad kurgumandleid
Parameedikud teksapükse

Südameid murtakse

Autod ei peatu. Jäädakse pikali
Aeg ei peatu, kuid jäädakse püsti
Ultraheliga leiame tsüsti

Südameid murtakse

Kivid on sapis ja neerus
Ka prilliga udused veerud
Kui viimaseks jäädakse

STSEENID ÜHEST ABIELUST

Käsiheitluses liigesest välja
lauanurga lööb
kohmakas hoor.

Homseks on mõlemad jalul.

Kirekärinas määrib manseti
seda riivates
rebitud huul.

Särk on hommikuks tärgeldatud.

Hinge tõmmates fuugad ja tuubad
alveoolide ventilatsioon
summutab tummaks.

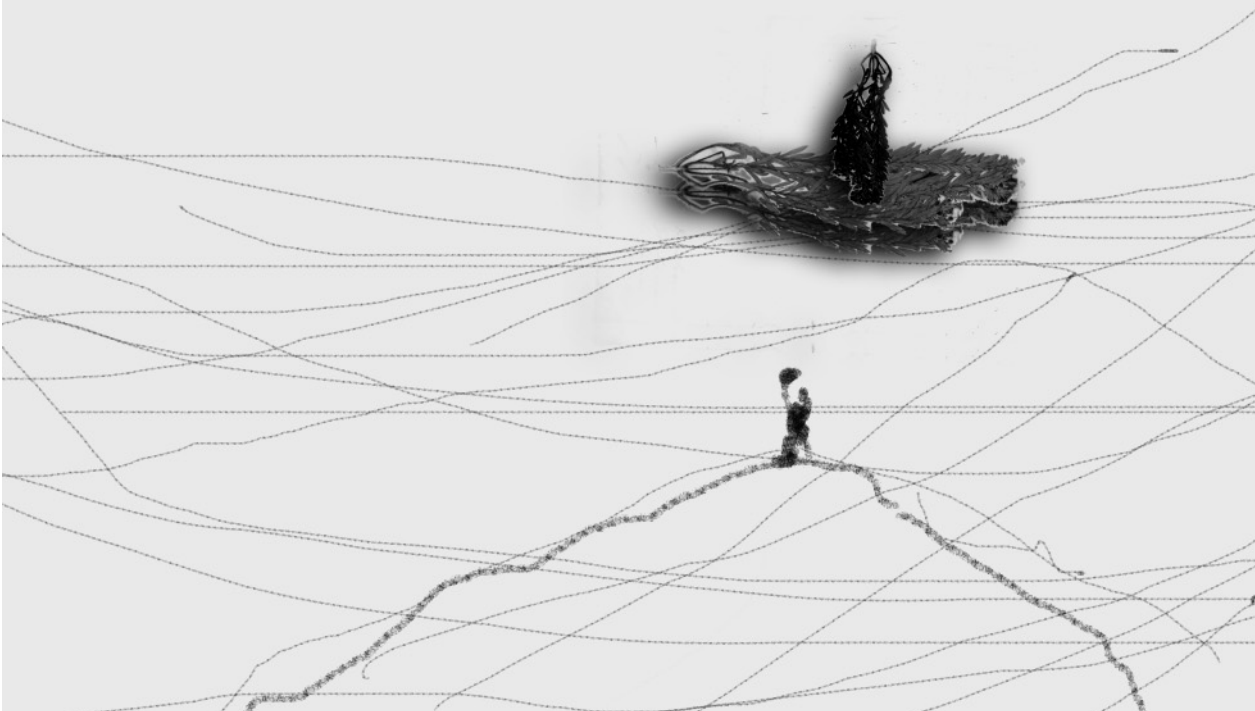
Hing on ammugi võetud.

DÉJA VU

On muul ja taevas. Vana paadisild,
mis paate ammu kinni siin ei pea.
Võib käia kaua kartmata, et pind
kaoks talde alt. Ja põlvini, kui veab,

võib tõusta vesi – soe ja roheline.
Täis karemaid ja vilkaid kalalapsi
ning kollase- ja mustakirju kive
ja vesikirpe uljalt kaksiratsi.

Õhk kopsu poeb ja rahu hakkab pähe,
kui hämar lainevirve, tõrksa, koju toob.
Hääl (suitsust, öisest jahedast või kurgutõvest?) kähe
hahkadega kaasa hõikab niiskes pilliroos
üks poiss, üks mees, üks vanamees, üks ätt.
Suu maasikane. Õlal käterätt.

Janek [refx] Tormissepp

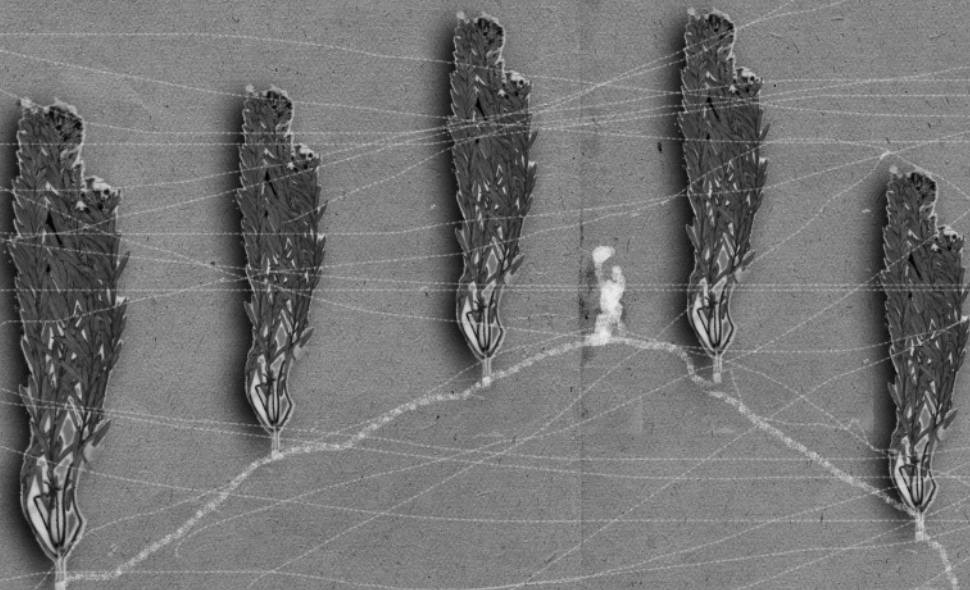
EBAJASMIINJASELT

Ebajasmiinjaselt lõhnavad minutid
Nõeljateks nootideks tundi,
Koidiku iirised vikerkaarvihuti
Sulavad düünide sundi.

lilitus õhus lööb kõhedalt kaugele
Kihama haavapuu huuli.
Valgusevikatil vahetub raugede
Suveöö, pistetud puuri.

Ebajasmiinjaselt lõhnavad minutid,
Näsiniin mõistatab valgust.
Haavikuemanda pilvedel siruti
Viivuke lõputa algust.

Viisidest valatud vaikuse vallidel
Liivale rasvaseid jälgi
Maalisid – valgemast mustemail sallidel –
Endiselt tundmata värvi.

IIAL

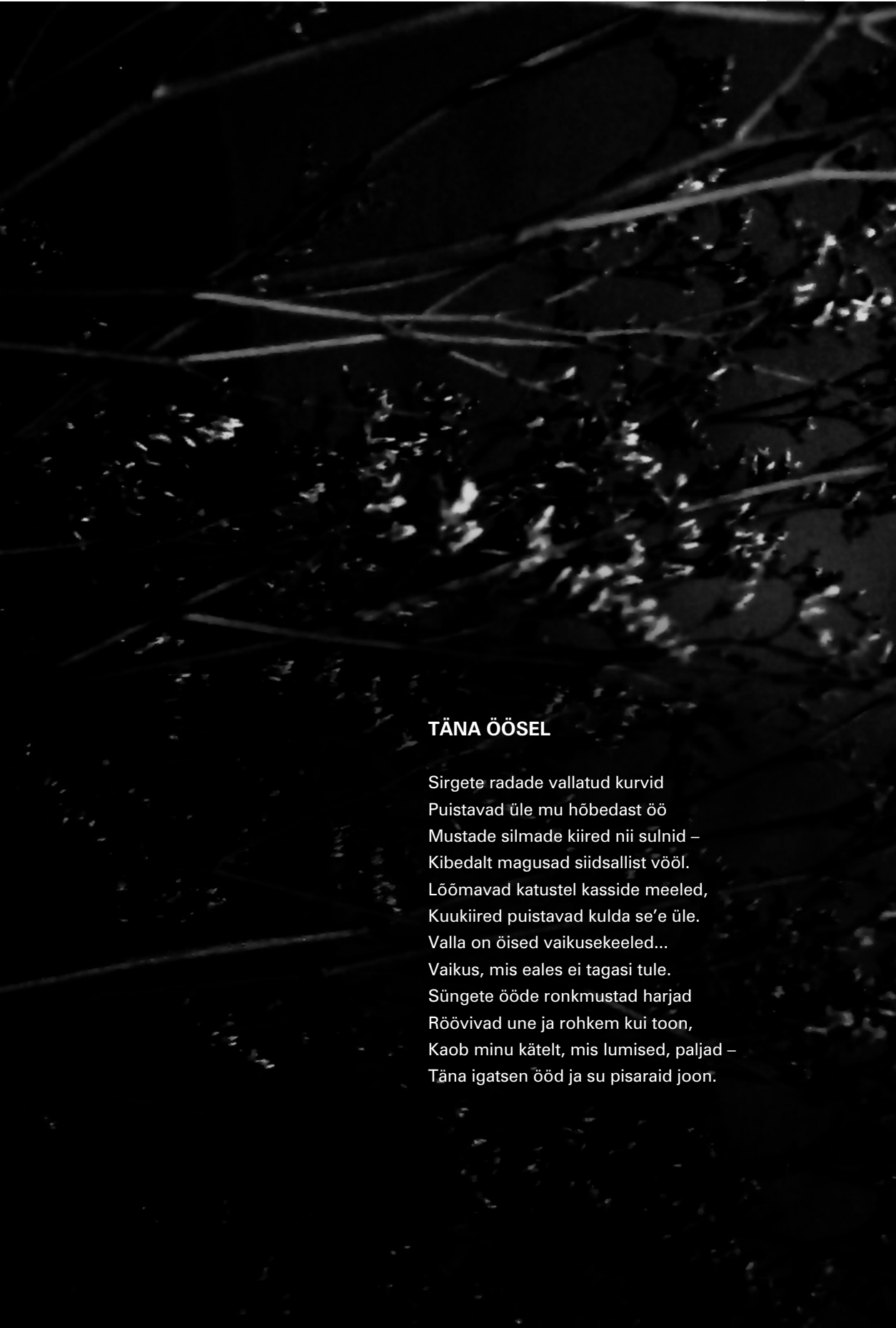
Hommik ei astu mu ajajõe purdele
lial – nii lummavalt lõplik see sõna –,
Päikest ei kunagi laugude kurdele:
"lial!" ma kisendan, mõtlen ent: "Täna!"

Hommik ei koputa homme mu uksele –
Sisse ei astu mööd' puuduvat rada.
Tuuled ei vallatu südametuksele –
Tukse on tasane, kuid pole vaba.

Hommik ei sosista tasa mu kõrvades,
Vaikus see vangistab mänglevad toonid.
Koidukiir igavest hääbunud silmades...
Pime-kurt-tummust vaid igatsus troonib.

Hommik ei lähe mu jalutsist eemale.
"Miks? Mida ihkad veel minult sa võtta?"
Hommik vaid endale: "Porgandipeenrale
Roosid ei sirgu. Sa maga. Kus tõttad?".

TÄNA ÖÖSEL

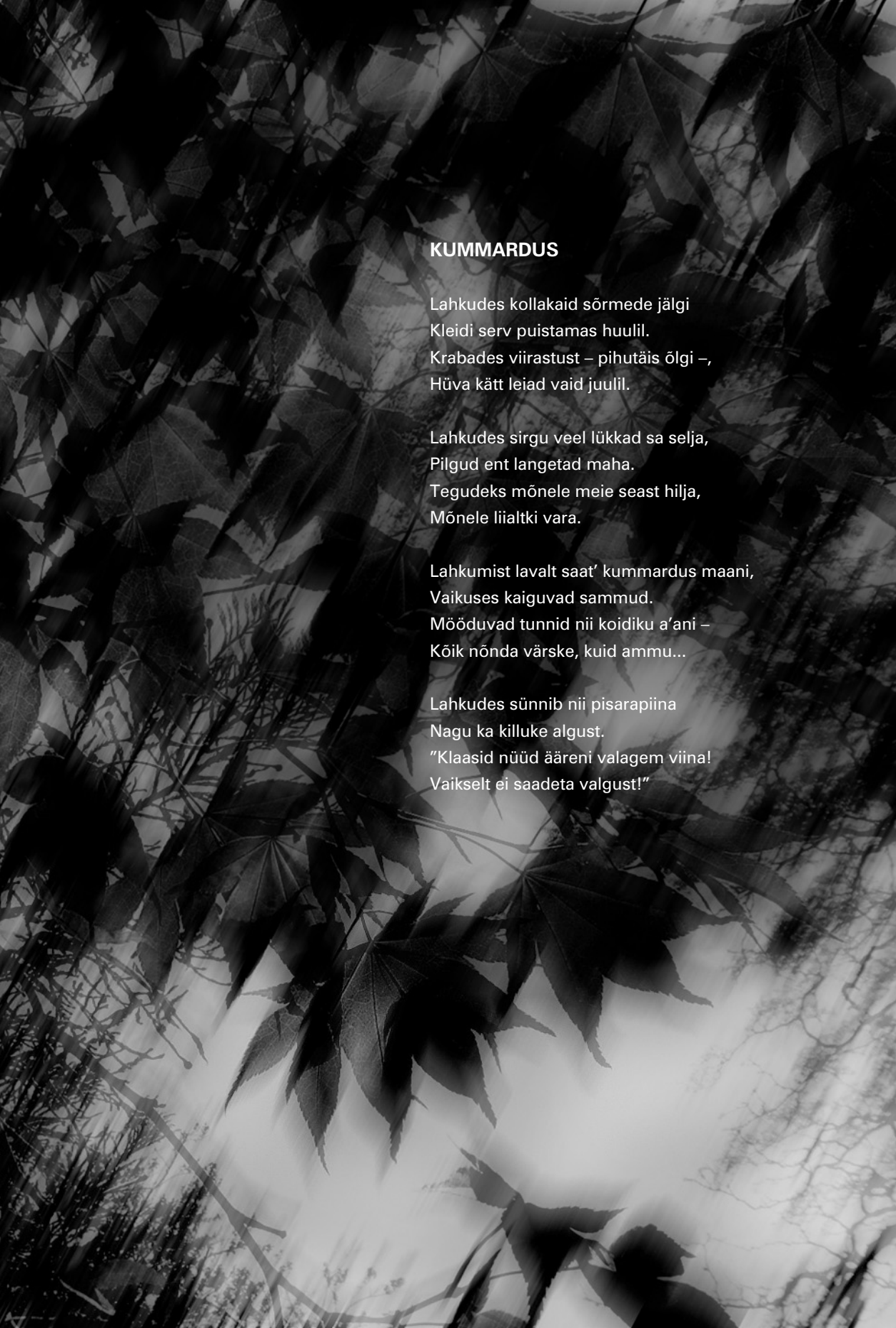
Sirgete radade vallatud kurvid
Puistavad üle mu hõbedast öö
Mustade silmade kiired nii sulnid –
Kibedalt magusad siidsallist vöö.
Lõõmavad katustel kasside meeled,
Kuukiired puistavad kulda se'e üle.
Valla on öised vaikusekeeled...
Vaikus, mis eales ei tagasi tule.
Süngete ööde ronkmustad harjad
Röövivad une ja rohkem kui toon,
Kaob minu kätelt, mis lumised, paljad –
Täna igatsen ööd ja su pisaraid joon.

HÜVASTIJÄTT

Sa lase oma käel mu mustast kindast välja joosta
Ja viimast korda sosista need sõnad – viigu tuul.
Jah, viimast korda. Ära enam taas mind siin sa oota.
Kui tekib soov, siis hammusta, las vereb sinav huul.

Sa võta taskust rätt ning seo see pajuvõras lehvi.
See märgiks jäägu – siia enam samm ei too meid eal.
Ja kui kord pole rätti, ega elu puulgi kehti,
Sa siiski praegu antud lubadusest kinni pea.

Sa pööra selg ja luba, et ei tagasi sa vaata,
Siis sama luban teha ma – las lõpeb siin kõik nüüd.
Ei viimast korda koduuksel tule sind ma saatma –
Nüüd lahkume, las kaigub tuules naerulinnu hüüd.

KUMMARDUS

Lahkudes kollakaid sõrmede jälgi
Kleidi serv puistamas huulil.
Krabades viirastust – pihutäis õlgi –,
Hüva kätt leiad vaid juulil.

Lahkudes sirgu veel lükkad sa selja,
Pilgud ent langetad maha.
Tegudeks mõnele meie seast hilja,
Mõnele liialtki vara.

Lahkumist lavalt saat' kummardus maani,
Vaikuses kaiguvad sammud.
Mööduvad tunnid nii koidiku a'ani –
Kõik nõnda värske, kuid ammu...

Lahkudes sünnib nii pisarapiina
Nagu ka killuke algust.
"Klaasid nüüd ääreni valagem viina!
Vaikselt ei saadeta valgust!"

MIKK PÄRNITS

RUMAL, RUMAL POISS

tahad, ma jalutan sinuga koju?

tuul vajutab oma huuled
su silmalaugudele
uurivad ja uudishimulikud silmad
seiravad superkangelast
triiksärgi all on vaid
paljas ihu

kuhu sa lähed?

sa lähed koju

rumal, rumal poiss.

TERE/HEAD ÖÖD

vahet seal on
korsetid või valed
või minu käed

ma tean, kust sa
oma käesurumist
oled õppinud

tere

pits on kare
see kriibib
aga sa võid mind puudutada

muidugi ma teesklesin
sa rumal mörvar
praegugi
head ööd
see pistoda
ei ulatu kunagi
sinu ulmade
palavikulisse
sügavikku

jätsin meelega särgi
kinninõöpimata

tere
head ööd

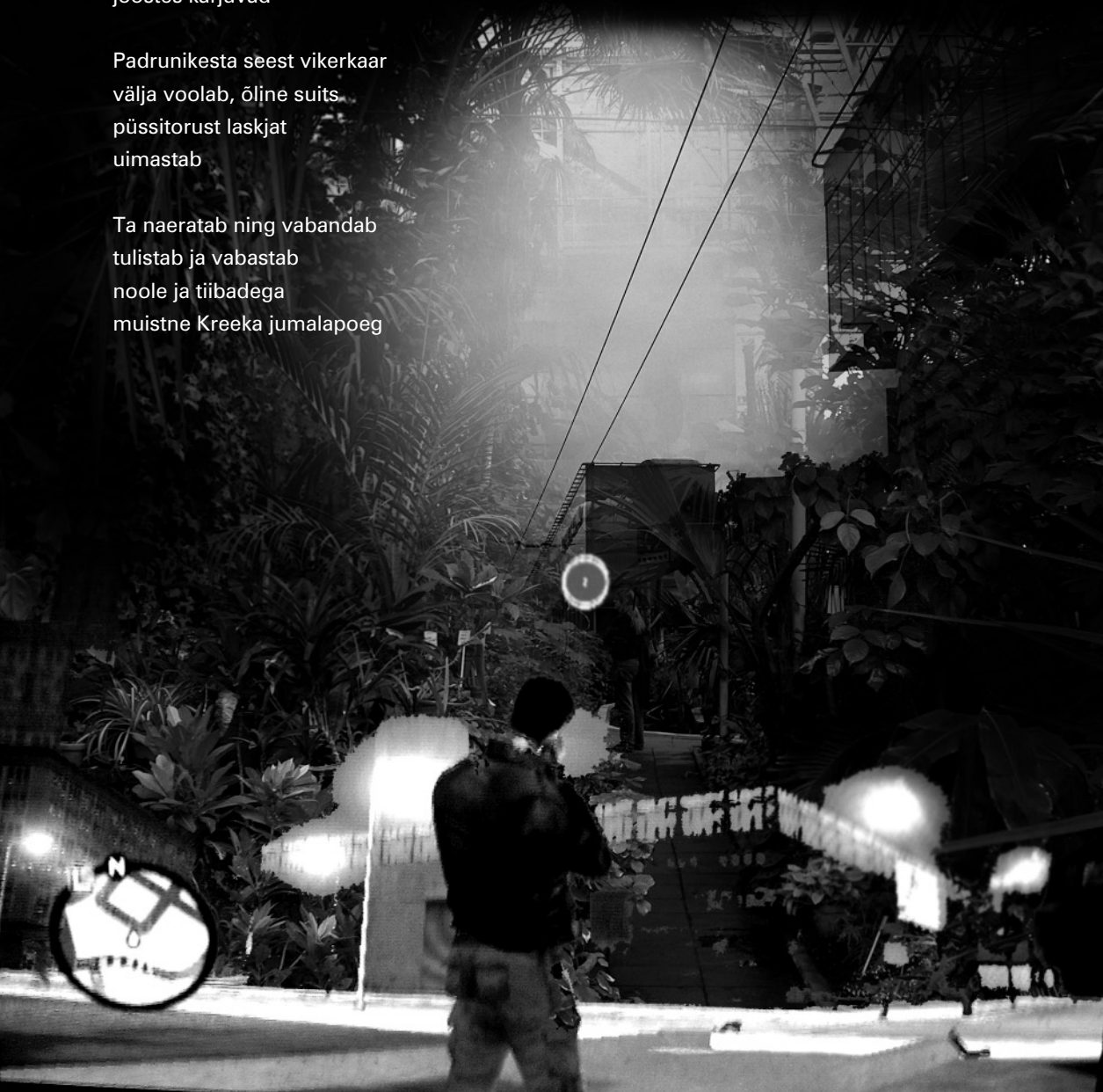
SÕBRAPÄEV

Hea südamega snaper
koolimaja katusel
inimesi Jumalale
lähemale viib

Lasud kui pronksist pasunahüüud
kurvalt päid paitavad, mis all
tänavail ning parkides
joostes karjuvad

Padrunikesta seest vikerkaar
välja voolab, õline suits
püssitorust laskjat
uimastab

Ta naeratab ning vabandab
tulistab ja vabastab
noole ja tiibadega
muistne Kreeka jumalapoeg

TEETASSILINN

tolmusel pärastlõunal
Teetassilinnas
lusikas veesilmas
liiva üles keerutab

kaks huult libisevad tänavale
hetkeks vaikus valitseb
linn surmvaikselt aurab

ja sa jood tühjaks tassi teed
päev enam põnevamaks minna
ei saa

Ceterum censeo...

Poeeziaklubi pole organisatsioon, vaid abstraktne toimimise vorm, mille väljundiks on rahuldus kordaläinud asjadest. Kuus Tartu tudengi-plikat võtavad kultuuri, sõpruse ja vaimu kokku järgmise kolme leheküljega.

„Minu arvates võiksime me kõike seda ignoreerida,” ütles Kata. „Täpselt!” nõustus Marju. Seega sai kokku lepitud, et eirame meile ettekirjutatud ja seda, et meilt oodatakse midagi. „Ei no eriti ülbed tibid,” märgivad nüüd sapisemad lugejad. Tõepoolest, me võiks ju alustada sellest, et teeks manifesti ja põhikirja, registreeriks MTÜna, koostaks regulaarselt tegevuskavasid, eelarveid ja programme, võtaks organisatsiooniks olemise südameasjaks. Siingi võiks praegu kirjutada meie grandioosse asutamislöö ja ehk kuulsakski saada... Kuivõrd aga ükski neist eelmainitutest pole meie eesmärk ega tahe, siis ignoreerime enese piiritlemist manifestide ja programmidega ning räägime nii nagu meil asjad üldjuhul juhtuvad. Meil Poeziaklubis siis...

Alguses oli Tartu Vaim...

Seitsmendal päeval löid üliõpilased Tartu Vaimu. Vaim oli aga üksildane ja kuidagi poolik. Nõnda tühjas tuules kõikuvana hakkas üliõpilastel Vaimust kahju ja nad otsustasid talle tema küljeluust kaaslaste voolida. Teine pool pidi saama mitmenäoline ja kaunis, vastuoluline ja kriitiline. Nad hakkasid teda kutsuma Poeziaks.

Klubi on Tartus kogu aeg olemas olnud – ta lihtsalt ootas, et meie ka siia jõuaksime.

Ja siis sattusime siia ja tal oli meid vaja. Nii lihtsalt ongi. Igaühe jaoks tähendab Poezia-klubisse kuulumine ilmselt midagi erinevat, kuid mingis algidees oleme me ühel nõul. Näiteks selles, et Poeziaklubi polegi päriselt klubi, vaid mingi abstraktne olemus, vaim, mille kehaliseks väljundiks on meie ettevõtmised.

„Aga kõige aluseks on siiski ikka vist tahe,” arvab Gea. „Tahad midagi ägedat korda saata, mitte selle pärast, et kuulsaks saada ja palju raha teenida, vaid et teistele mingit toredat elamust pakkuda ning eelkõige enda olemist vahvaks teha,” lisab

Kertu, võttes kokku kõigi ühise arvamuse Poezia olemusest.

Kristina väidab hoopis, et talle meel-dib Poeziaklubi koosolekutel kõhulihaseid trimmi naerda, kuid lisab siis tõsisemalt juurde, et tegelikult meel-dib talle klubi juures hoopis see, et ka siis kui klubi puhkab – näiteks suvel on ta kogu aeg meie peas olemas. Lihtsalt kogud neid asju endasse ja siis ühel hetkel ärkab klubi ellu selleks, et need head mõtted teoks saaksid.

Kadri jaoks on Poeziaklubi aken akendesse: „Oleme kõik hästi erinevad inimesed, aga kuidagi hästi kokku sulanud. See on tore, et meie kõigi tutvusringkonnad on ühisteks saanud. Ma mõtlen, et kuna me tegeleme muul ajal väga erinevate asjadega, siis on meil kerge neid muid asju ka klubi tegemistes ära kasutada. See on nagu üks suur aken, kus sa näed kõikide teiste aknaid.” „Näiteks kui Toogapeo jaoks oli tantsijaid vaja, olid Kertul need tagataskus olemas, ja kui oli väitlejaid vaja, siis Liisa kasutas enda omi.”

Sedakorda tahame tuleneelajaid. Liisa ütles, et saab küll, teoreetiliselt. Marjul on mõnikord vaja inspiratsiooni, et näiteks seda lugu kirjutada. Marju siis kirjutab ja vahepeal juhib vestlust, teised räägivad Poezia olemusest. Nii ongi, et ei peeta koosolekuid, millel programm ja päevakava, protokollid ja arvepidamine. On olemas mingid koosolemise vormid, kus sünnivad ideed, ja kui on olemas tahe, siis saavad need teod tehtud.

Samal ajal kui Tartu Vaim sõpradega pubisse väikesele õllele läks, otsustas Poezia korraldada mõned üritused...

Poeesia on aktiveeritud loome ja väljendusjõud, elustunud vajadus öelda, teha, organiseerida, sest midagi on puudu või valesi. Näiteks eelmisel sügistel oli puudu üks jõulupidu. Jõuluvana ja päkapikud ei olnud puudu. Küll aga igatses hing millegi sooja ja vahemerelise järele. Egas midagi kui et tooga selga, saun kütte ja inimesed külla. Kostitasime omalt poolt veiniga, mille kõrvalle massaaži ja kuumad džemberütmid. Taustaks Untsakate tartuvaimulik muusika ning Descarte'i Lütseumi näitlejameisterlik esitus Shilleri „Kindast”. Polnud viga – need, kes kohale ei tulnud, kahetsesid.

Edasi tuli otsus rakendada oma akadeemilisi teadmisi ning tegeleda pedagoogiliste harjutustega. Töötasime välja omanäolise küpsuskirjandiks ettevalmistuse programmi, mille põhjal andsime kahe kuu jooksul teooriatunde Tartu Täiskasvanute Gümnaasiumi abiturientidele. Sarnase, kuid kontsentreerituma ja pealiskaudsema koolitusega saime hakkama ka Kuressaare Gümnaasiumis. Meile endalegi ootamatult olid koolitusel osalenu küpsuskirjandite tulemused keskmistest tublisti kõrgemad. Eks Tartu ja Poeesia Vaim ehk hoidsid pöialt...

Tegemistest saab rääkida alles siis, kui midagi tegelikult ka teoksil on. Hetkel on mitu head mõtet vaikselt tegudeks arenemas. Kindlasti saab ära tehtud koostööprojekt MTÜga Maailma Äärel Jalgu Kõlgutades, kus plaanis ühendada alter-natiivsete noormuusikute looming ja põnev kirjandusmaailm. Ja kindlamast kindel on ka meie vastuoluliste ning ebatraditsiooniliste jõulupidude jätkumine. Marju jaoks tähendab Poeesia vastu-olulise kokkupanemist: „Tahtsime teha jõulupidu toogades ja tegimegi ära. Sedakorda tahaks tuleneelajaid, ilmselt teeme selle ka ära.” Paistab, et meile kõigile meeldib zürri panna. Kristinal tuli idee kirjutada muinasjuturaamat. „Mitte, et „elas metsas”, vaid elas näiteks Toomemäe künka all – kohas, mis eksisteerib, aga on siiski varjatud. Pratchetilik või nii...”

Vältides süsteemi tühja eksisteerimist

Poeziaklubi pole organisatsioon, vaid abstraktsed toimimise vormid, mille väljundiks on rahuldus kordaläinud asjadest. Ametlikult pole võimalik klubisse astuda või selle liige olla, sest liikmesmaatust kui niisugust ei ole. Kõik, kel soov hea idee vormi valada, on oodatud Poeziaklubiga koostööd tegema. Ning see, kes midagi teeb, kuulubki klubisse. Seega puudub Poezial süsteem, millesse paigutada passiivseid inimesi; süsteem sünnib liikmete tegemistest tekkivas sünergias. Ja tehakse seda, mida on hetkel kõige enam vaja. Meie programm on sisetunne. Kui sisetunne ütleb, et miski häirib ühiskonnas õnne eksisteerimist, tuleb see välja öelda.

Näiteks on poetikuid mõnda aega häirinud kultuuri ja kultuursuse mõiste. Vahel tundub, et kultuurne on see, kel kodus riulil „kultuursed ajakirjandusväljaanded”. Suisa erudeerituiks võiks nimetada neid, kes endale aastakäikude kaupa „Akadeemiaid” on omandanud. Poeetikud kasutavad riuliehtena tavaliselt lillepotte või fotosid, „Akadeemiaid” võib ka raamatukogus lugeda, sest erudeeritud riulit võib omada ka igaüks...

Teisalt austab Poeesia igasugust kultuuri. Kultuur ei ole väikese eliidi eralõbu, vaid igasugune kultuur on kultuur. Kultuuri ülesanne on osalt pakkuda mingisugust katarsist, mingit heaolemise vormi ja kui seda pakub nt Nexuse kuulamine, siis pole see üldse mitte vähem kultuurne kui paradigmatel ja keelemudelitel rääkimine.

Muide, ma arvan, et...

„Muide...” alustas Liisa. „...ma arvan, et alkohol tuleks hävitada!” lõpetas Marju ta pooliku lause. Selle peale arvas Kertu, et igal klubil peaks olema oma hüüdlause, meie oma võiks olla

poeziaklubi

Ceterum censeo vino esse delendam.

Ilmselt sai tehtud hea valik, sest see võtab kokku nii Poezia olemuse kui vastuolulisuse. Gea arutleb, et see lause iseenesest ei ütle meie kohta midagi, küll aga võib iga asja alustuseks öelda: „Muide, ma arvan...” ja arvamises teatavasti on suur jõud. Tegelikult arvame me veel nii mõndagi. Näiteks...

Kertu arvab, et kellaajal pole tähtsust!

Gea arvab, et elu on kollane pidu.

Kristina arvab, et kui chilliks ringi, oleks nii endal kui teistel tore.

Marju arvab, et elu on liiga lihtne, et seda mitte keeruliselt võtta.

Kata arvab, et soe süda võibab kõik.

Eliisabet arvab, et kui midagi on vaja teha, siis tuleb see ära teha, hästi sealjuures.

Liisa Üide

Marju Hilmma

Kadri Kakkum

Kristina Einlo

Gea Gorjunova

Kertu Käämbre

Poeziaklubi

Nõia mees / Edvin Aedma

Kui ma peaksin endalt küsima, kui vana see pruunikspõlenud ning mustade juustega naine on, annaksin vastuseks arvatavasti sada või kakssada. Ta on väga kaunis, sest tuhanded peened kortsud paiknevad tema nahal nii tihedalt, et neid pole enam võimalik eristada. Tema sõnad on üksikud ning täpsed, hääldatud madal ning vaikne.

Hommikuti meeldib talle mind mõneks loomaks või linnuks muuta ning jahile saata, mainides lühidalt: "Too jänes!"

Jahedal hommikul gasellikarja järel sõrkides mõtisklen tülpinult nõiast ja meie elust, põhjusest, miks ta mind jälle tiigriks või lõviks on muutnud. Kullina taevasse tõustes täidab mind aga piiritu vabadus, lendan kõike unustades senikaua, kuni mu oma tühi kõht mulle nõia ning kohustused meelde tuletab. Saagiga naastes – kuni veel loom või lind olen –, käitub nõid minuga ebatavaliselt leebelt, paitades mind hellalt ning rääkides lugusid kaugetest aegadest, mida ma muul ajal kunagi ei kuule.

Kõige rohkem meeldib ta mulle aga kõledatel hommikutundidel pärast metsikut ööd, kui ta mind silmi vidutades (ja arvatavasti kellegagi võrreldes) silmitseb ning oma pühapäeva võlujooki rüütab. Tema ripsmete alt särab vastu kaalutlev ja karm pilk, mis minu omaga kohtudes justkui napolisõnaliselt mainiks: "Sa oled hea."

Mina olin siin 2. Üks avaldamata peatükk / Sass Henno

3.

«Mis haisutamine see siin jälle käib?» igises kellegi aastatega kulunud hää esimese korruse aknal. Kõõgiaknast küürutas peadpidi välja keegi hõredate juustega härrasmees kohutava flanellsärgi ja üleloomulikult suurte kärbsesprillidega.

«Kohe lõpetan,» vastas turske, poksija hoiakuga noormees, kes selle paneelmaja keldritrepil tagurpidi keeratud punast maastikuratast aerosoolvärviga hõbedaseks kattis. Sadul ja lenks kilekotti mässitud, üleminekud vilunult kinni teibitud, rattad seina ääres ootamas. Suurem osa raamist oli juba õiget tooni. Umbes 20 minutit veel, paar tundi tahenemist, kleepsud peale ja . . . no kurat!

«Inimesed ei saa hingata! . . . Mul on terve elamine haisu täis!» igises hää ülevalt. Rääkimata aerosoolide mõjust osoonikihile ja toksiliste aurude toimel hälbivast ajutegevusest, oli ratast värviv tüüp oma tegevusega sellel pensionäril ikka väga häirivalt jalus.

«Putsi, ma kohe lõpetan!» hõikas noor tüüp tõredalt vastuseks.

Minut või kaks ei kostnud ülevalt piuksugi. Aga peagi oli vanamees uue ideega tagasi:

«Kes andis loa siin haisutada? Ma helistan ühistu esimehele . . . küsin otsemaid, kas siin on antud luba haisutada!»

See maja oli üks neist vanadest viiekorruselistest, kus keldrisissekäigud paiknevad kahel pool maja ja kus joodikud ööbivad, kassid poegivad ning nooremad rajooni tatikad vanemate pilgu alt eemal suitsetama õpivad. Poiss keldritrepi süvendis pani aerosooli käest. Ta astus trepist üles majaesisele kõnniteele, kuulas ära prillimehe ähvardused, mis meetmed tarvitusele võetakse, kui ta oma haisutamist ei lõpeta, ilastas läbi hammaste asfaldile ja hüüdis täie tõsidusega:

«Kui öösel tellis aknasse lendab, kas siis on kergem vait jääda?!»

Vanamees vakatas. Silmitses veel viivu seda noort siilipäist tüüpi, sulges akna ja tõmbas ka ruudulise kõõgikardina ette. Tüüp jätkas rahulolevalt pooleli jäänud tööd. Samal ajal hakkas telefon ta taskus kõnemärguandega vibreerima.

«Hallo,» võttis ta kõne vastu, lühidalt nagu alati. «. . . Rajoonis . . . Janni maja all . . . see, kus ta kolis nüüd . . . Ei . . . litsika kõrvalmaja . . . Viksin mingit ratast, varsti lõpetan . . . No davi,» selgitas poiss nimega Talis helistajale hetkeolukorda.

54, 55, 56, 57 . . . tegi üks Talisest palju kõhnem kiilaspäine tüüp samal ajal oma uue toa põrandal kätekõverdusi. Selle paneelmaja viienda korruse korteris, kus üks nooruslik koduperenaine vannitoas parasjagu pesumasinat täitis ja tema ainus poeg oma toas trenni tegi,

olid kõik asjad veel kolimisjärgus. Poisi toas olid vaid lahtikäiv diivanvoodi ja kirjutuslaud. Arvuti oli suures pappkastis, monitor laua kõrval maas. Seina ääres oli suur nahast kontoritool, mida varem kasutas Janari isa oma töölaua taga, kuid nüüd sobis see arvutitooliks paremini. See tool on seljale hea, oli ema öelnud. Riulid ja kapid olid veel lahtivõetult esikus. Samuti olid lahti pakkimata raamatud, toidunõud, pidulik serviis, riided, voodipesu ja trenadžörratas. Kõik esikus. Ema toas oli suur abieluvoodi, kuid seegi endiselt kolimiskiles. See kolmetoaline korter oli neil ostetud juba üle-eelmisel nädalal. Ridaelamuboksi müügileping lubas kuu lõpuni vanas kodus sees elada. Sellepärast polnudki nad lahtipakkimisega kiirustanud.

62 . . . 63 . . . 64 . . . 65 . . . Poisi toa uksest kostis koputus.

«65 . . . 66 . . . Oota!»

«Jannu, mul on üks küsimus!» kostis ema hääl läbi ukse.

Janari ema nägi välja 25–30aastane. Aga oli tegelikult 36. Varem käis ta hommikuti poodides, lõuna ajal ilusalongis või solaariumis. Pärastlõunal tegi aga keldrisaalis trenni, siis vaaritas köögis ning käis õhtu hakul, neli korda nädalas, ka *body-pump*-aeroobikas. Nüüd käis ta Tööturuameti kaudu saadud arvutikursustel. Registreerunud töötute täiendkoolitus. Igal esmaspäeval, kolmapäeval ja reedel.

«67 . . . 68 . . . OOTA!!» karjus poiss, otsa eest higin, viimast jõudu kokku võttes.

«Ma tulen sisse!» ütles ema ja avas poisi toa ukse.

«Zajebiss, nahhui, mul läks lugemine putsi nüüd,» vandus Janar tigidalt ja ajas end põrandalt püsti.

«Ära kodus nii räägi,» proovis malbe olekuga naine pisut rangemat häält.

«See ei ole mingi kodu, raisk,» ühmas poiss ja pühkis higist leemendavat otsaesist T-särgi sisse.

«Janar!»

«No mida on siis?»

Ema seisis uksele ja vaatas oma 18aastast poega, käes lapikuks muljutud sinise L&M-i pakk:

«Ma leidsin su siniste teksade taskust selle.»

Janar astus emale lähemale ja võttis suitsud. Pakis olid ainult mõned ja needki lapikud. Kodu juures, seal ridaelamus, oli nende välisukse kõrval postkast. See oli kinni ainult kahe kruviga, mistõttu sai seda natuke seinast eemale tõmmata. See oli suitsupaki peitmise koht.

Siin aga polnud ta veel sobivat kohta leiutanud. Või õigemini ei viitsinudki enam.

«See on Talise oma!» ütles Janar ükskõikselts.

«Miks Talise suitsud siis sinu käes on?»

«No ta andis minu kätte . . . Tal vanemad ei tea, noh,» ütles Jann justkui solvudes, et ema teda üldse küsitleb. Ema vaatas poega murelikul pilgul. Poiss võttis spordikotist oma halli dressika ja tõmbas selle selga.

«Ma lähen viin talle ära,» ütles Jann esikusse astudes.

Ema ei öelnud midagi. Alles siis, kui poeg välisukse sneprist lahti keeras, ütles naine vaikselt: «Täna öösel oleme siin kodus . . . Tule mõistlikul ajal, homme on koolipäev.»

«Tra ma olen kaheksateist!» pobises Jann ja tõmbas ukse enda järel matsuga kinni.

Kui Jann oma suitsudega Talli juurde jõudis, oli ratas värvitud. Et Talis jälle jalgratastega tegeles, ei olnud tema süü. Põhjus oli selles, et rajoonis kasvas uus põlvkond. Need olid kümne-kaheteistaastased tatid, kes ühel õhtul lähedal asuva Tartexi hulgilao territooriumil luurekat mängides avastasid, et ühe laohoone seinaplekk on neetidest lahti. Järgmisel õhtul leidsid usinad põngerjad, et kui plekk üles kangutada, tuleb selle alt nähtavale roheline tuuletõkkeplaat. Huvi kasvas, kui selgus, et tuuletõkke saab kergesti eemaldada, kui sul leidub kruvikeeraja või terava otsaga puuoks, millega seda tükkaaval lahti murda. Mõne päeva pärast, nähes, et auk laoseinas pole ikka veel parandatud, kisti seinast välja tuuletõkke alt paistma hakanud kivivill. Selle tulemusel mahtus kõige väiksem neist — 9aastane Andero, kambanimega Andu — läbi seinaaugu lattu ronima. Samal õhtul tund aega hiljem oli Andu välja toonud üle 60 purgi erinevaid aerosoolvärve. Järgmisel hommikul toodi umbes sama palju veel.

Talisel poleks sellega mingit pistmist olnud, kui ta poleks päev hiljem rajooni garaažidest mööda jalutades näinud, kuidas needsamad tatid aerosoolvärvidega telliskiviseintele roppusi joonistavad. 52 kasutamata spray eest andis Tall tatikatele kümmekond päevinäinud kodumaist pornoajakirja. Nüüd, kui värv oli tasuta käes, otsustaski ta mõned jalgrattad turule lükata. Niisama, hobi korras, sest lihtsalt tekkis selline võimalus.

Oli kevad ja paljude linnakoolide juures jagati rattaid tasuta.

Talis võttis kilekotid sadula ja lenksu ümbert ära ning hakkas vähehaaval — mitte kiirustades, vaid neurokirurgi vilunud ettevaatlikkusega — maalriteipi raamilt maha kiskuma. Värv oli juba enam-vähem tahe.

«Rass helistas just. Enne kui sa tulid,» ütles Tall Janarile, rattaid värskest värvitud raamile sobitama hakates.

«Mis ta siia ära kaotas?» küsis Jann ükskõikselts.

Illustratsioon: Pent Talvet

«Niisama. Lubas läbi tulla.»

Jann võttis oma pakist lapiku L&M-i ning pani selle põlema.

«Nojah,» lisas ta mõne aja pärast täiesti suvalisel hetkel.

Üheksa-aastasest vaprast Anderost siin enam juttu ei tule. Temaga kohtume uuesti kunagi aastate pärast kolmapäevaõhtuses «Politseikroonikas».

Vabandust kõrvalepõike pärast. Aga lihtsalt, igaks juhuks, et sa teaks. Kui sa kuuled oma telefonis pärast esimest või teist kutsungit väikest klõpsu — see kõlab vahel nagu hetkeline leviauk või tundub, justkui keegi teisel pool vastaks, kuid kutsumine jätkub —, siis tead, et su numbrit jälgitakse. Kui ei usu, proovi näiteks oma ema, isa, või, veel parem, vanaema telefoniga: kui nad on korralikud ja ausad inimesed, siis neil kohe kindlasti ei ole seda klõpsatust. Aga sul on. See tähendab, et oled liiga tihti valede inimestega suhelnud.

Rass oli jõudnud raudteeviadukti alt läbi ja kõndis, kaks kätt taskus, Lindude puistee poole. Ta vaatas iga natukese aja tagant telefoni, teadmata isegi, miks. Ka seekord polnud viimase kahe minuti jooksul tulnud ühtegi kõnet ega sõnumit. Suitsud olid otsa saanud. Ta valis oma esimese kiirvaliku. Telefon kutsus. Tema uuel SIM-kaardil oli kümmekond numbrit. Ainult omad inimesed. Pärast pikka kutsumist vastas tuttav hääl. Uimane, aga siiski elus. Ja ikkagi kostis see kuradi klõpsatus.

«Tsau. Jälle liinil. Sa oled linnas praegu . . . ?» küsis Rass telefonilt kiiresti. «Mis teed seal? . . . Millal laekud? . . . Kurat, ma pean sinuga üht asja rääkima . . . Ma ootan rajoonis siis. Davai.»

Ühtki sõnumit ei tulnud ka selle kõne ajal

Mõssa telefon kutsus pool minutit kuskil põrandal. Algul oli pohhui, aga pikapeale hakkas helin närvidele käima. Oli päikesepaisteline pärastlõuna, ta vedeles mingis mõnusalt laias voodis ja magamistoa ribikardinad liigutas põrandaventilaatorist tulev tuuleke. Enam-vähem aknasuuruse ekraaniga plasmateleer näitas hääletult Eurosporti. Mõssa vedeles voodis ja see esmaspäev meeldis talle. Ta tõesti ei viitsinud ühtegi kõnet võtta ja seetõttu vandus ka enda lollust, et oli telefoni üldse sisse unustanud. Pealegi veel sellisel puhkepäeval.

«Muska, ära võta,» ütles tüdruk, kes, pea poisi rinnal, tema kõrval pikutas. Aga see lause oli viga. Kui plika oleks seda venda kauem tundnud, oleks ta teadnud, et alati, kui sa tahad Mõssat midagi tegema sundida, siis ütle talle: «Ära tee seda!» Nii töötas see juba lapsest peale. Rass teadis. Aga tüdruk Viimsist oli temaga koos alles teist korda.

«Oota, ma vaatan . . .» ütles Mõssa.

«RASS6 EMT helistab, vastan?» küsis telefon.

«Muskaa . . .» tahtis tüdruk omakorda telefoni enda käsutusse saada, et see neid rohkem ei segaks.

«Oota korraaks,» ütles Mõssa ja võttis kõne vastu: «Räägi!»

Tüdruk, kes seekord tähelepanukonkurentsis telefonile kaotas, toetas pea uuesti kuti rinnale. Ta kuulis, kuidas hääli iga sõna ajal vibreeris. Mõssa sees surises väike mootor. Kõrval oli kōdi ja see tegi tüdrukule natuke nalja.

«Kle, ma vabsee Viimsis praegu . . . Eraasjad, tead, tehases on vaba . . . Ei noh, ma jõuaks alles paari tunni pärast, kui tulema hakkab . . . On tähtis või? Davai!»

Mõne hetke pärast kadus selle kena kolmekorruselise eramu eest välgukiirusel üks tumesinine viiene bimar. Tüdruk vaatas aknast vilinal kiirendavat masinat, kuni see teed mööda kõrvalmaja varju kadus. Seejärel tõmbas ta kardinad akna ette ja pani riided selga.

Keegi poistest ei jätnud pärast detsembri sündmuse oma vana numbrit alles. Välja arvatud Aivo, kes ootas jätkuvalt ühte kõnet, mis pidi talle kohe suure summa sisse tooma. Isegi Ruslan, kes suutis ka seekord oma käed puhtad hoida, võttis kasutusele uue kõnekaardi. Kui vahel rajooni majade juures, õhtul klubis või nädalavahetusel mõnes baaris tuttavad näod Rassi ja Mõssat tervitasid, püüdsid poisid neid kontakte võimalikkuse piires vältida. «Ei tegele enam,» oli põhiline vastus sõbralikele tervitustele.

«Mine nahuhi,» oli harvemini kasutatav vastus.

Seda kõike vältida oli praktiliselt võimatu.

Samal ajal, rajoonist kaugemal, aga mitte Rassi ja Renita korteris, vaid teisel pool kesklinna ühe väikese puumaja teise korruse kööktoas olid suhted jõudnud järjekordsesse kirgede haripunkti.

«Kas ma ÜTLESIN, et MÜÜ TELEKAS SOTIGA MAHA!?» kriiskas 17aastane plika keset tuba, pisarad silmis nagu mustlasmutil, kellelt on leierkast leti pealt tuuri pandud.

«Sa ütlesid, et MÜÜ MAHA! See oli vana SITT . . . roheline pildiga!»

«Sada krooni . . . Ma ütlesin SAJA KROONI EEST või??»

«Ei noh . . .»

Poisi kaitsekõne argumendid olid otsas. Kuid mitte kõik. Need, kes teda kauem tundsid, oleksid võinud pea anda lause eest, millega kutt hetke pärast lagedale tuli. Tõenäoliselt oli ka tüdruk seda juba mitmel eelmisel korral kuulnud. Aga see ei vähendanud poisi salarelva

kõigutamatu kaalu. Tüdruk vaatas poissi nii ahastava näoga, et too tundis edasilükkamatut kohustust seda pääseteed veelkord meelde tuletada:

«No saadaru, mul peaks kohe see kõne tulema, me saame vähemalt kaks kümpi!»

Tüdruk ei osanud enam naerda ega nutta.

Aivo oli naljaka välimusega: pika nina ja kitsaste huultega noor kutt. Tüdruk oli tumedapäine väike kuradike nagu kõik Rassi naised ja ei olnud ilus ega kole, sale ega paks. Natuke armas — kui siis —, aga ka seda mitte palju. Rass ei tea tänaseni, kuidas sai juhtuda, et need kaks teineteise leidsid. Aga täna poleks sellest teadmisest ka enam kasu.

Igal juhul vaatas tüdruku tigidaks nutetud nägu poissi, kelle pilk eksles närviselt mööda tuba. Tabades pausi, mil tüdruk uuesti karjuma hakata ei jõudnud, lisas poiss ruttu: «. . . Ja SIIS elame MINU raha eest, kui see tuleb!!»

«Aivo, kurat, KAUA ma RÄÄGIN sulle: NII EI SAA ELADA!»

«Kurat, kui ÄRI teed, siis ongi vahepeal nii, et EI OLE pappi . . . ja kui TULEB, SIIS tuleb KORRALIKULT . . .»

Kõik, kes äri teevad, teavad, et nii on. Või vähemalt Aivo arvas, et teavad. Ja et nii on. Kurat neid naisi võtku! Ainult vinguvad ja õiendavad. Suurtest rahadest ei tea nad sittagi! Muidugi, kui aus olla, ei teadnud ka Aivo suurtest rahadest sittagi peale selle, et jõulude ajal olid sõbrad rajoonist nädalaga päris kena klotsi kokku ajanud, kuid selle raha praegune omanik oli veel hägusem kui tema trussikupesuvesi.

Kas jutt korralikult tulemisest või mingi muu asi ajas tüdruku veel rohkem endast välja: «Äri, äri . . . MILLAL su ärist VAREM kasu on olnud? Aastavahetuse ajal, siis kui politsei mu pesusahtlisse tuhnima tuli ja lillepotid läbi sonkis, SIIS OLI ÄRI, JAH?!»

«No türa, see oli Rassi SÜÜ!» hüüatas Aivo solvunult.

Ja ta ei valetanud. Muidugi oli see detsembrikuine jama Rassi süü. Ja sellest kõigest on väga kahju. Aga see, et sa, mees, selle teleka 100 krontsiga maha müüd, on selle süü, et sa oled loll. Näiteks Perve ja Kruusa ristil on kodutehnika komisjonipood. Oleks küsinud mult või Tallilt numbri ja vabalt oleks saanud lambid ja kaitsmed sinna müüa. Igast selle elektroonilise kraami. Ja kõlari ja äkki kasti ka. Nahhui, Tall müüs veebruaris vana puitkastis mustvalge sinna 300.— eest, kuuesajaga seisis kaks nädalat letil ja läks! Tavalise kahe-sarvelise toaantenni eest saime juba 80.—. Aga noh, mis ma lollile räägin.

(Vabandust.)

«See oli AINULT RASSI SÜÜ!» rõhutas Aivo veelkord.

Kahe teibitud akna vahel hakkas päikesepaistel sumisema esimene kevadine kärbes. Tuhatoos põrandal oli peaaegu täis. Diivanilaua vedeles läbipaistvast plastmassist välgu-mihkel ja viimased kolm Red & White'i.

«Tead, ole lihtsalt vait . . .» ohkas Säde ja istus karjumisest väsinuna diivanile maha.

Talis ja Janar istusid sealsamas keldritrepil, sõid sihvkasid ja vaatasid värsket värvi kuivamist, kui Rass saabus. Mingit ülevoolavat rõõmu selles kohtumises ei paistnud. Rass küsis naljatades ratta ja Janari kiilaka pea kohta. Talis ütles, et turunõudlusest tingitud värk. Jann ei öelnud midagi. Rass rääkis midagi oma koolist ja Janar vastas midagi saabuva suvepuhkuse teemal. See, kuidas kellelgi vahepeal läinud oli, tuli samuti ettevaatlikult teemaks. Näiteks Janari kolimine. Et mõned asjad vaja veel tuua. Et viiendal korrusel keskmine uks. Korter 29. Normaalne. Talis oli ühe vana Volvo möödunud kuul liivapritsiiga puhtaks teinud, mis nüüd kutsuka töökojas ülevärvimist ootas. Mingi 88. aasta laibakäru kerega. Kuidas teistel ka läinud on? Ei tea. Suht tasapisi. Jann ei lisanud ka sellele teemale midagi. Midagi huvitavat ka juhtunud on? Ei tea. Üsna tavaline. Jah. Muidu, kuidas elu on, vaikne?

«Oot, mis mõttes vaikne?» küsis Tall järsku teisel toonil ja puhus põsetäie sihvakaoori keldrisüvendisse. Jann silmitses oma lapikuks muljutud L&M-i pakki, kägardas selle kokku ja poetas selja taha lillepeenrasse. Märtsikellukesed õitsesid.

«Noh, tead küll . . .» ütles Rass vaiksemalt.

Talis heitis selle küsimuse peale oma vanale sõbrale tõsise pilgu.

«Pärast selle muti põlemist küll,» vastas ta mõne hetke pärast.

Järsku laskis Janar kuuldavale valju naeru. Parastava, kahjurõõmsa ja kriiskava. Nagu lasteaias, siis kui õues märkasid, kuidas mõni sõimetatikas liivakastis sukapüksid tumedaks kuses. Rass ja Tall vaatasid ehmunult Janni poole. Too vaatas sõpradele otsa, nagu poleks midagi juhtunud, ja ütles naeru alla surudes: «No täitsa zajebiss lugu ju . . .»

Rass unustas Renita, lapse ja otsa saanud suitsud ning tundis, kuidas ta nina sügeleb. Samal ajal hakkas helisema Talise telefon. Tall võttis kõne vastu ja rääkis ära pool lugu kohe kuuldavast naljast:

«Hallo . . . Misasja? Paljuga müüsid? . . . Idikas . . . 500 annad tagasi, siis saad. No tavai. Tule rajooni.»

Tall vaatas kõne lõppedes veel viivuks ekraani ja turtsatas naerda. Rass ja Jann silmitsesid küsivalt sõpra, kes endiselt millegi üle tobedalt muheles.

«Tševoo, noh?» küsis Rass lõpuks.

«Maailm on lolliks läinud,» irvitas Talis. «Aivo müüs Säde teleka sotiga maha ja tahab nüüd 300 juurde laenata.»

«Türa, ta süstib, et tal kunagi klotsi pole vä?» irvitas Jann.

«Rahajamad käivad alati Sädega kaasas,» ütles Rass, kuid Aivost kahju tal ei hakanud. Aga mingi vastikult tuttav olukord peitus selles kõnes küll. Kuigi, no kurat! Sotiga ikka telekat ära ei annaks.

Tegelikult polnud kellelgi põhjust rahadega hõisata. Talisel oli pidevalt mitu rauda tules, aga eluolu sellest ei paranenud. Gaasiballoonist, kompressorist ja toruvoolikust liivapritside ehitamine ja nende rendile andmine oli üks paras nuss. Liiatigi läksid need sageli teiste tüüpide käes katki. Et Vectra oli alles kohtuotsusega politseist tagasi saadud, ei olnud ta vahepeal saanud transpordi puudumisel pritsiäri aktiivselt tegeleda. Kuigi tööstuskooli garaažis ta ikkagi aeg-ajalt midagi nendega mässas. Jalgrataste ja telefonidega teenis enamasti vaid kolmekohalisi summasid, sest suurema töö tegid ära mustlased, täika-kaubitsejad või mõned teised sarnased edasimüüjad. Metalli kokkuostu viimine oleks toonud leevendust ainult sel juhul, kui saak olnuks linttraktor, mis ise kohale sõidab. Või kui oleks õnnestunud saada enda kätte prügiveomasin, millega linn öösel konteineritest tühjaks korjata, et need hiljem kuskil metsa all tükkideks keevitada. Vaseajad olid neil päevil juba möödas, elektriliinid olid väga riskantsed ning ehitusplatside ja mahajäetud laohoonete rüüstamine ei tasunud ära aja-, organiseerimis- ja närvikulu.

«Seaduslikku bisnist oleks vaja,» ütles Talis kokkuvõtlikult.

Kui iga viimane kui sajakroonine tuleb mingi tohutu närvipingi või hea juhu abil, siis on see nii loomulik, et tähistad iga õnnestunud tehingut nagu esimest palgapäeva. Kuigi tead, et igal järgmisel hommikul kordub sama mure. Ka sel pärastlõunal panid poisid rahad kokku, ostsid rajooni putkast kasti jagu õlut ja neli pakki suitsu ning läksid seda majadest eemale vanade lillemüügipaviljonide äärde lahendama.

«Midagi tuleb välja mõelda,» oli Rass Talisega nõus.

Ka Rass ja Mõssa olid pärast talviseid närvesöövaid sündmusi otsustanud ausaks hakata. Mõssa töötas nüüd pakkijana ettevõttes, mis valmistas mahlu, karastusjooke ja lahjasid *long drink'e*. Öövahetuses teenis ta 27 krooni tunnis. Kui esimestel töötundidel tsehhi valvekaamera ette kastidest virn laduda, võis ka end liini ääres muretul täis juua ja kasvõi hommikuni suitsu teha.

Rass oli jaanuaris viinud oma lühikese koolipoisi-CV mitmesse bensiniijaama, proovinud linnaosa postkontorisse lehevedajaks, käinud kuulutuse peale vestlusel Lõuna Kaitsejõudude kutsealuste osakonnas, et sõjaväekutsete kohaletoimetamisega veidigi ausat palka teenida, kuid juhilubadeta alaealise poisikese tööjõudu ei vajatud kusagil.

Hea juhus saabus aga vanade Econexi-tuttavate kaudu, kes õnneks polnud õnneks poisi kohtuprotsessist kuulnudki ja kes Rassi endiselt kui tublit töolist meeles pidasid. Jaanuaris ja veebruaris sai poisi tööks käia jäätunud märgaladel hundinuiataimede biomassi korjamas. Märg-ala on madalal vesisel pinnasel kasvavate spetsiifiliste taimede ökosüsteem. Biomassi korjamine tähendas, et kümme kord juhutöölist kakerdasid pikkadel puusuuskadel jäätunud mätaste vahel, hoides ühes käes musta prügikotti, samal ajal teise käega hundinuiade tumepruune tõlvikuid murdes. Seda saab teha ainult külmadel talvekuudel miinuskraadidega, sest muul ajal on võimatu jalgsi märgalale pääseda ning tõlvikud pudenevad kevadpäikese käes tolmuks. Palk oli kaks krooni korjatud kilo eest. Seda oli

täpselt nii palju, et Renitale sõbrapäevaks üks suur pehme karumõmm kinkida, teda kahel korral kinno viia ja ühel korral linna jalutama kutsuda. Makstud sai ka SKV keldriruumi detsembrikuu rent ja ettemaks ning vahendustasu nende praeguse korteri eest. Kuid see oli ka kõik. Raha oli otsas. Aga raha oli vaja.

Lehma eest saaks viis tuhat krooni.

Need kaks tüdrukut, kes juba teist tundi oma väikeste seljakottidega mööda maanteed kodu-alevikust kaugemale sammusid, lehma turuväärtust ei teadnud. Talis oleks teadnud küll, palju võiks lehma eest saada, kuid ei Talisel ega ka kellelgi teisel polnud aimu, et need tüdrukud üldse olemas on. Aga teadmised polegi alati tõde. Täpselt seal, poiste linnast paari tunni tee kaugusel, hääletasid mööduvaid autosid kaks vene keelt kõnelevat neidu.

Te teate neid tüdrukuid juba põgusalt.

Hääletamine oli selles piirkonnas tol aastal raskendatud, sest kohaliku rahva suus liikusid jutud piirkonnas tegutsevatest autoröövlitest, kes masinate peatuma saamiseks kasutavad peibutiseks noori tütarlapsi. Kui auto kinni pidanud tüdruk juhi tähelepanu võitmiseks temaga rääkima hakkab, tormavad põõsastest või bussiootepaviljoni varjust välja mehed, kes põhitöö ära teevad. Torkehaavadega heatahtlikud sohvrud leitakse mõne nädala pärast maanteekraavist. Kui palju neis juttudes tõde on, ei oska öelda. Vaevalt et kumbki tüdruku- test neid külalegende üldse kuulnudki oli.

«Юлька, посмотри! Лошадь!» ütles poisipeaga blondeeritud plika.

«Какая на хуй лошадь, это корова,» vastas teine. Ilmselt ka vanem ja arukam.

«Ну да, корова,» kordas poisipeaga plika rõõmsalt.

«. . . а нам нужна машина,» ohkas pikemate juustega tumedapäine tüdruk.

Eemalt kurvi tagant hakkaski kostma tasapisi valjenevat undamist. Maanteeäärsel kraavipervel näksis üksik musta-valgekirju lehm rahulikult kuiva kulu. Mõne aja möödudes ilmus nähtavale peaaegu helikiirusel läheneva sõiduauto siluett. Tüdrukud astusid igaks juhuks asfaldilt teepeenrale. Poisipeaga plika sirutas ülestõstetud pöidlaga käe peatumismärguandeks välja. Lehm ei saanud millestki aru.

Samal ajal istus selles riigis kinni 333 inimest iga 100000 elaniku kohta. See tähendab, et kolm koma kolm promilli rahvastikust istus kinni. Aga tingimisi karistatud Rass, kes oma esimese õllega veel 3,3st suht kaugel oli, istus paviljoni letil, näris Talise pakutud sihvkasid ja kuulas lugu sellest, kuidas tööstuskooli garaažis olev Volvo, mida Talis nüüd maha ärida tahab, üldse turule jõudis. Tall nõjatus vastu paviljoniposti ja lõi juba teise pudeli korgi müügileti ääre küljes lahti. Jann seisis eemal, kuulas teiste juttu, libistas kähku oma pudeli

põhjani tühjaks, löi selle põhjaga vastu lauaplaati, nii et kostis tugev mats, ja ütles: «Persepulk!» Selline nägi välja nende taaskohtumise pärastlõuna.

«Misasja?» pöördus Talis arusaamatult Janni poole.

«Noh . . . Persepulk, noh.»

«Loll oled või?»

«Ei no öeldakse persepulk, kui pudel tühjaks saab,» selgitas Janar.

«Kes ütlevad?!»

«No öeldakse . . .»

«Ah mine. . . Sa oled jälle *skinhead*'idega joonud,» loobus Talis ja jätkas pooleli jäänud juttu: «No ja siis see juuksur, see tibi, onju . . . see tuli koolis minu juurde, pool suud no ikka räigelt paistes, ja küsis, et kas ma teaks, kellele müüa . . .»

Rassi mõtted olid aga hoopis kusagil mujal. Märkamatu rajoonis möödunud tunnid ei lasknud unustada, mida Renita talle rääkinud oli. Ta oleks tahtnud, et see oleks tulnud nagu hea ja kauaoodatud uudis. Mitte nii, nagu sellel esmaspäeval pärast teadet, et ta on kohustatud mõne aja rajoonis ema juures elama. Ja isegi kui poistele rääkida, mida see muudaks? Mössa võiks juba kohale jõuda.

Kuid järgmisena saabus hoopis Aivo.

«Rass ja Tall hakkavad ausat äri tegema,» ilkus Janar rõõmsalt Aivole.

«Oh, päriselt või?» uuris Aivo kohe Talise poole pöördudes.

«Me lihtsalt tahame legaalseks hakata,» selgitas Tall.

«Legalize ganja,» näitas Aivo sõrmedega V tähte.

«. . . Kuigi meil on sada geniaalset plaani, pole lihtsalt seda õiget veel tulnud,» lisas Rass muiates ja süütas juba ma-ei-tea-mitmenda suitsu.

«Oh, oma firma oleks kõva sõnal!» võttis Aivo tuld ja küsis Talise pudelist lonksu, mille peale talle maas vedelevaid kilekotte näidati. Aivo võttis kotist pudeli ja korkis selle võtme-ga lahti.

«. . . Rajoon räägib, et sa oled ühe tõeliselt vitusuure telekaäri püsti pannud,» irvitas Janar. Aivo tundis kiilaka tüübi alles selle küsimuse järgi ära. Mitte et Aivo nüüd nii loll oleks olnud, vaid Janar oligi juusteta hoopis teine inimene.

«. . . Ja et sina oled *skinhead*'iks hakanud?» küsis ta Jannilt vastu.

«Heil Teler!» hüüdis Jann selle peale. Kõik peale Aivo naersid valjusti. Aivo naeris ka, kuid vähem, ja oli edaspidi lihtsalt vait, nagu Säde oli enne käskinud. Vaikust ei jätkunud aga kauaks, sest lillepaviljonidest mõned meetrid eemal peatus undava mootoriga sitane (passis: «TUMESININE METALLIK») bemark. Mössa — kohe näha, et hästi puhanud ja reibas — astus autost välja:

«Privett, mehed! Ma tulin praegu Piibe kaudu tund nelikend neli.»

«Normaalne,» olid mehed nõus.

Mõssa viiese esiosa ja külgi kattis paks maanteepori. Udukaid põlle seest ei paistnud. Numbrimärgist parem ei räägiks. Ilmselt ülisuurel kiirusel prillidesse takerdunud suuremad putukad ja väiksemad linnud oleksid nii mõnegi liblikakorjaja kollektsoonile silmad ette andnud. Tuuleklaasi läbipaistvusele vihjas tagasihoidlikult ainult jälg juhypoolese kojamehet trajektooriga.

«Millal sa viimati pesulas käisid?» uuris Aivo.

«Kui talvel ei pese, siis ei hakka roostetama,» selgitas Mõssa, kes oli alati oma bemmiga väga rahul, «... ja hui ma viitsin maksta selle eest, kui paari tunni pärast on sama sitane.» Pärast kolmandat õllet oli Talis veendunud, et autopesulad on maailma kõige tulusam äri, sest selleks pole vaja muud kui ruume, vett ja kahte kaltsu. Pärast neljandat õllet arvas Rass, et suure sularahakäibe ja kontrollimatu klientide hulgaga ettevõtte annab võimaluse sealt läbi liigutada mis iganes summasid ja et sellist äri oleks neil juba detsembris vaja olnud. Aivo arvas, et tuleb teha automaatpesulate võrgustik, kuid loobus plaanist, kui selgus, et Statoil on juba temast ette jõudnud. Janar ütles, et kuna Rass ja Mõssa on alaealised kurjategijad, Talis on liivapritsi-FIE ning Aivo on lihtsalt Aivo, siis tema on ainus puhas poiss, kes peakski olema pesula juriidiline omanik. See tundus mõistlik argument. Tall helistas Ruslanile, kellele kuuluv garaažiboks oli ainus koht, mis võimaliku tulevase pesulana poistele silme ette kerkis.

«Privet! U nas biznesplan. Tvaju garaaža naada.»

Sellest lühikesest kõnest piisas. Veerand tunni pärast jäi Mõssa auto kõrval seisma linna poolt tulnud hõbehall Civic. Palun saage tuttavaks — meie hallipassimees Ruslan.

Nahktagi all kandis ta lumivalget palmikutega kampsunit. Ta tumedad tihedad juuksed olid geeliga üle pea kammitud. Tõeliselt usaldusväärne välimus oli märk sellest, et Ruslanil oli olnud müügipäev. Nimelt oli ta päev läbi proovinud maha parseldada Rolexit käekelli, mida ta ise ostis ühelt rajoonis elavalt poola rekkamehelt tükihinnaga 80 krooni. Ta oli passinud RemaMarketi parklas juba varavalgest alates, et tabada esimesi turiste, kes nagu ikka koos hommikupäikesega odava alkoholi järele ärkasid. Tal oli keskpäevaks õnnestunud rahaks teha kaks Rolexit müügihinnaga 800 krooni, puhaskasumiga 1440 krooni. Sel pärastlõunal istus Ruslan bussijaama kasiinos ning oli oma majanduslikust nullist vaid paarisaja krooni kaugusel, kui Talise kõne ta päästis.

Kevadõhtu jahe kargus langes rajooni paneelmajade kohale. Talvel liivatatud tänaväärtest keerutas tuul üles peenikest tolmu. Siin-seal oli paksu porikorra all peidus veel sulamata jäätükke. Lindude puistest külmsinakas tänavavalgustus hakkas tumeneva taeval taustal helendama ja selle tulemusel joonistus õhtuse linnamagistraali äärde kesklinna juhatav

valguskett. Kaugemalt raudteeviadukti juurest kostis raskete kaubavagunite ümberhaakimise metalseid kolksatusi. Kuskil lähedal heitsid punastes märgutuledes kõrged korstnad välja õhtutaevasse sumbuvat suitsuvinet. Kortsus ajaleht laperdas krabinal prügikastide juurest üle sõidutee. Sügisel paneelmajade soojasõlmedesse sündinud hulkuvad kassid olid lõpetanud õhtusöögi kalajäänustest, mille keegi lahke perenaine oli neile konteineri kõrvale jätnud. Tühjad õllepudelid ootasid paviljoniletil oma igaõist väsinud leid-jat. Sealsamas maas vedelesid kilekotid, suitsukonid, millest mõnest oleks saanud veel mitu head mahvi, ja sihvakaoored, mis jäid maha poistest, kes üle mitme pika aja jälle kodurajoonis kohtusid.

Teised olid juba lahkunud. Mössa ja Rass ajasid auto juures juttu. Vennad rääkisid pikalt Rassi koolist, kuhu ta nii harva jõudis, toredatest klassikaaslastest, kellega võiks kuhugi välja sõita, perverdist direktorist, kes vanemate klasside tüdrukuid käperdas, ja sajast muust väiksest asjast. Mössa rääkis, kuidas ta oli tutvunud tüdrukuga, kes Viimsis lapsehoidjana töötab. Kuidas uues firmas on üks vahetuseülem normaalne, aga teine täielik urood. Kuidas vanamees joob endiselt õhtuti enne uinumist neli õlut ja solvub, kui selle kallal norida. Nad rääkisid veel kriminaalhooldajatest, SKV rendivõlast ja naljakatest vene plikadest, kelle Mössa maanteelt peale korjas ja kes talt lõpuks itsitades telefoninumbri olid küsinud. Aga see kõik ei olnud üldsegi põhjus, miks vennad kauemaks juttu ajama jäid.

«Mis sa rääkida tahtsid enne?» küsis Mössa lõpuks.

Rass mõtles. Vahepeal, kui väga ka ei tahaks, tuli ikkagi ette olukordi, kus ta tundis, et peab kellegagi rääkima. Ja Mössa oli ainus inimene, kes teda maast-madalast ehk, nagu Rass ütles, «tatist peale» tundnud oli. Need olid need korrad, kui Rass tundis, et ta ei oska üksi. Et ta ei taha üksi. Nagu selgi päeval, kui ta Renita juurest minema kõndis. Ta ei teadnud isegi, miks ta alati, kui jamaks kiskus, ikka ja jälle end oma vanast kodukohast leidis. Aga rajooni jõudes, tagasi jõudes, oma vanu sõpru nähes, sai ta aru, et kui väga ta ka ei prooviks, ei olnud need inimesed, kes temast aru saaks. Sest see oli mure väljaspool diile, haltuurasid ja rahategemisplaanide. Väljaspool seda kõike, mis teda vanade sõpradega ühendas.

«Ma pean Raja juures elama septembrini,» vastas Rass.

«Häh, mingi haige seadus?»

«Umbes nii.»

«A mis Renita ütles?»

Rass sügas kohmetult nina ja tegi, nagu haigutaks. Unest oli tegelikult asi kaugel. Lihtsalt ebamugavusliigutused. Bemmi tagaistmel vedeles avatud L&M-i plokk. Rass võttis uue paki lahti ja lõi nipsuga pooled sigaretid välja. Üks sigaret hambus, viskas ta avatud paki käigukangi kõrvale. Mössa pakkus vennale tuld.

«Renita ütles, et ta ootab last.»

Mida Mössa selle peale esiteks öelda tahtis, ei tea keegi. Aga pärast mõnehetkelist üllatuspausi, kui ta ka enda suitsu põlema oli saanud, küsis ta justkui muuseas:

«Sinu last või?»

Rass noogutas.

«Jah . . . Kolmas kuu.»

«A kust tead, et sinu?»

«Lihtsalt tunnen,» ohkas Rass.

Poisid istusid autos nagu sadadel kordadel varemgi ja puhusid mõnd aega vaikides suitsu läbi avatud akende kevadöösse.

«Mis sa teed siis nüüd?» küsis Mössa.

«Ma ei tea.»

«Tahad ööseks autot?»

Rass ei teadnud ka seda. Ta vaatas rajoonimajade öös helendavaid aknaruute ja mõtles kõigile siin veedetud aastatele. Kui palju ta on nende aastatega muutunud. Ja kui palju need inimesed, kellega ta koos lapsepõlve veetis, on muutunud. Aga rajoon pole muutunud. Need tänavad ja majad ei allu ajale. Need väiksed viiekorruselised siin suurte üheksakordsete külje all ei kao kuhugi. Paneelseintesse lubjakiviga kraabitud kirjad, roostetavad prügikastid kitsastel künklikuks lagunenud sõiduteedel, betoonist kaevurakked rohtukasvanud liivakastides — kõik jääb samaks ning säilib kauem kui need, kes siin on kasvanud. Ma teen ükskõik mida, et mu lapsed saaksid kasvada normaalsemas kohas.

«Ei taha. Ma lähen Renita juurde koju,» vastas Rass pärast pikka pausi.

Mössa keeras võtit süütelukus. Mootor urises käima. Supakas pagassis hakkas peksma rütmi väiksematest salongikõlaritest tuleva elektroonilise vile ja vibreerivate süntesaatori-saundide taustaks. Rass toetas kukla peatoele, sulges silmad ja mõtles, et see pole ta elu, vaid film, millel on valmiskirjutatud lõpp.

Meie elu stsenaarium on need toimikud kusagil arhiivis.

Meie elu *soundtrack* on muusika nendes kõlarites.

Ma tahan magada.

Et hommikul oleks parem.

Aga pole aega.

Nurhina esimene sügis / Ott Kagovere

Tibutades sajab vaikset vihma ja toad on õdusalt hämarad. Sellise ilmaga ei saa minna õue.

Iga inimene istub oma toanurgas diivanil või lesib voodil. Enamasti loetakse aja-lehti, krimkasid või lahendatakse ristsõnu. Samal ajal mõned romantikud vaatavad lihtsalt, kuidas vihma sajab ja sajab. Nende hing täitub imelise nostalgiaga, mis ühelt poolt on nukker, teisalt põnev ning tervendav. Inimesed tunnevad, kuidas suve mänglev lapsepõlv lõppema hakkab ja suunavad avatud pilgud sügise täiskasvanudlehekarva maastikele.

Sel hetkel õeldakse head aega – vähemalt selleks hetkeks – lapsepõlvele. Aetakse selg sirgu ja vaadatakse kartmatult tulevikuga kaasnevat vastutust.

Sellist hetke tajus Nurhina sel hilissuvel eriti tugevalt. Vahest tundis ta seda üldse esimest korda. Igal juhul oli see midagi uut ja imelist. Iga lõpp on millegi uue algus ning Nurhinale meeldis see valgus, mille hiilguses ta välja paistis.

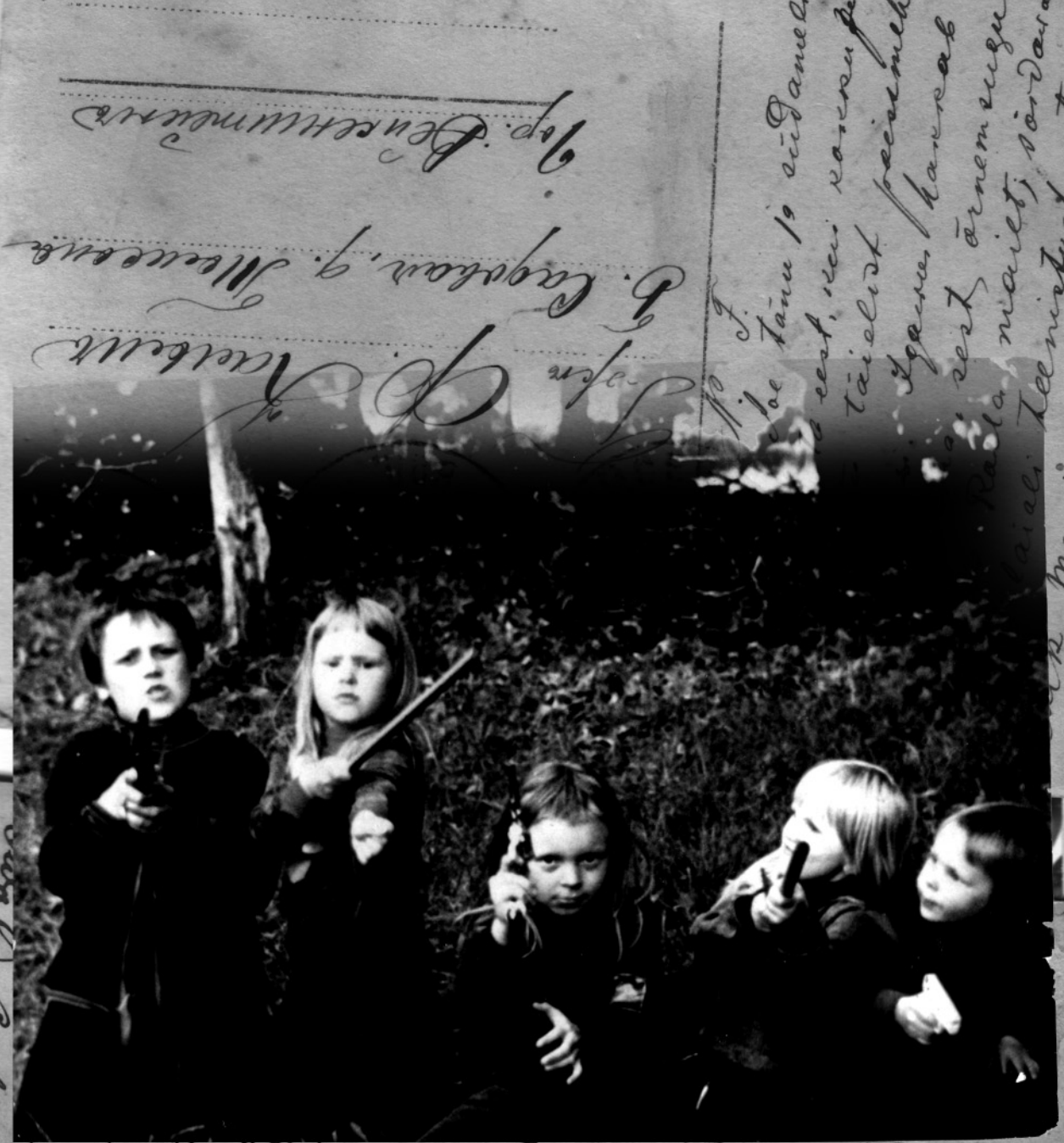
Kui ta oli juba tund aega konutanud, hakkas see tunne kipitama ja tema lapse-likud põlved igatsesid liikumise järele. Aga kuhu sa jooksed, kui õu ujub. Toas ei saa ju peaaegu midagi teha, ilma et see koerustükina ei mõjuks. Ning imevael laskus Nurhina mõtisklustesse. Ei tea, kas selle kutsus esile vihma meditatiivne rabin, kuid midagi juhtus ja kujutlusvõime liikus nüüd omasoodu. Nagu temaealistele lastele omane, tegutses kujut-lusvõime koos kehaga. Sellistest keha ja vaimu koostöö operatsioonidest sünnivad tihti parimad luure-, indiaanlaste-, Robin Hoodide ja mereröövlitemängud. Ning Nurhina teadis, mida teha.

Esiteks on vaja varustust! Nurhina luuras esikusse ja lohistas vaikselt beeži tuule-mantli verandale ja riietus ümber egüptoloogiks. Olen kindel, et kui Nurhina oleks näinud Indiana Jonesi filme, oleks Indist saanud tema kangelane, kuid kahjuks ei tundnud Nurhina seda mineviku-uurijat. Ta oli hoopis omanäoline inglise arheoloog-maadeavastaja-egüp-toloog, kes asus reisile Egiptusesse, iidse püramiidi labürintidesse.

Kui Nurhina luurates põõningule jõudis, et lust põnevam saaks, ronis ta koli-kambrisse ja pani põlema taskulambi. Vahetpidamata hoidis ta seda suus, et kätega asju vaadata ja märkmeid teha. Tema sandaalid juba higistasid ja aastate tolm hakkas matma. Kuid järsku, puhtjuhuslikult, komistas ta väikese kasti või laeka otsa.

Temale kui vaaraodest ja nende matmistavadeist kõiketeadvale professorile oli selline kastike uudiseks. Ei olnud ühestki hauakambrist veel enne leitud sellist laegast. Igasugune liigne koli oli justkui nendes ruumides keelatud. Ta avas ettevaatlikult kambri ning ta ootused täitusid. Kamber oli täis puhast kulda ja kalliskive. Ja tõesti, ta võttis välja iga viimse kui papüüruserulli ja tundis end maailma rikkaima mehena. Millised aarded – vanad käsikirjad (või hoopis seadused või kes teab, ehk kardetud surnute raamat, mis paneb needuse kõigile, kes seda puutuvad).

Ta lehitses neid ja vaatas. Lehed olid plekilised ja kolletunud ning mingis imelikus kirjas. Kahtlase sinise värviga hoogsalt veetud.

1. p. J.
 2. p. J.
 3. p. J.
 4. p. J.
 5. p. J.
 6. p. J.
 7. p. J.
 8. p. J.
 9. p. J.
 10. p. J.
 11. p. J.
 12. p. J.
 13. p. J.
 14. p. J.
 15. p. J.
 16. p. J.
 17. p. J.
 18. p. J.
 19. p. J.
 20. p. J.
 21. p. J.
 22. p. J.
 23. p. J.
 24. p. J.
 25. p. J.
 26. p. J.
 27. p. J.
 28. p. J.
 29. p. J.
 30. p. J.
 31. p. J.
 32. p. J.
 33. p. J.
 34. p. J.
 35. p. J.
 36. p. J.
 37. p. J.
 38. p. J.
 39. p. J.
 40. p. J.
 41. p. J.
 42. p. J.
 43. p. J.
 44. p. J.
 45. p. J.
 46. p. J.
 47. p. J.
 48. p. J.
 49. p. J.
 50. p. J.
 51. p. J.
 52. p. J.
 53. p. J.
 54. p. J.
 55. p. J.
 56. p. J.
 57. p. J.
 58. p. J.
 59. p. J.
 60. p. J.
 61. p. J.
 62. p. J.
 63. p. J.
 64. p. J.
 65. p. J.
 66. p. J.
 67. p. J.
 68. p. J.
 69. p. J.
 70. p. J.
 71. p. J.
 72. p. J.
 73. p. J.
 74. p. J.
 75. p. J.
 76. p. J.
 77. p. J.
 78. p. J.
 79. p. J.
 80. p. J.
 81. p. J.
 82. p. J.
 83. p. J.
 84. p. J.
 85. p. J.
 86. p. J.
 87. p. J.
 88. p. J.
 89. p. J.
 90. p. J.
 91. p. J.
 92. p. J.
 93. p. J.
 94. p. J.
 95. p. J.
 96. p. J.
 97. p. J.
 98. p. J.
 99. p. J.
 100. p. J.

Et mitte tolmu käes lämbuda, pistis ta aarded vöö vahele ja tõmbas särgi peale. Ta ei soovinud esialgu ekspeditsioonikaaslasti vapustada. Reis oli kestnud juba kolm kuud, ning oli aeg Inglismaale naasta ja lõpuks oma peret näha. Kallist naist, lapsi ja koera. Tavaliselt, kui ekspeditsioon lõppes, sõitis ta kohe koju. Puhkas nädala-poolteist ning asus siis kogutud andmeid korrastama ning uusi märkmeid tegema.

Seekord võttis ta aga lennujaamast takso ja sõitis oma kesklinna korterisse, et revolutsioonilise leiu kohta veidi selgust saada. Süda peksles terve tee ning lõpuks kohale jõudes lukustas ta ukse.

Nii lookles Nurhina fantaasia. Ta istus oma toas, võttis püksikummi vahelt vanad koltunud vihikud ja asus neid uurima.

Esimene avastus oli suur. Need oli kirjutatud tema vanaema vend, kes oli ammu-ammu sõja ajal surnud. See oli tema päevik. Kirjutatud aastal 2006. Ilmatu aeg tagasi. Peaaegu sadakond aastat. Vanaema vend Leho oli siis 19 ja justülikooli astunud. Mida ja kus ta õppis, ei olnud selge.

Huvitav, et kui me reaalsusest midagi põnevat ei leia, asub tööle kujutlusvõime, aga kui reaalsus meile midagi kütkestavat ette söödab, taandub kujutlusvõime omakorda. Ja nii see oligi. Nurhina unustas targa professori ja papüüruserullid ning lihtsalt uuris ja asus lugema.

Leho päevaraamat, 28. Mai 2006:

Täna pandi meie koolimajja uus mööbel ja kohvikusisustus. Täielik rämps. Mõttetult moodne ja kandiline. Võid jalad püsti tõustes ära lõigata, nii teravad on toolide ääred. Need ka mõned toolid, nagu klaasi rahnakad keset aatriumi laiali loobitud. Istume seal ja katsume harjuda, parem ära kooli minegi, kui ühes tükis tagasi tahad tulla. Kõik on nii kandiline nagu kuubikutest kokkupandud. Ja kohvikus ei ole midagi head. Koonerdatakse toidu ja mugavusega. Hindade koha pealt on neil aga lai silmaring, laiem kui mul. Ettekandjad lõikavad klientidel kandikutega päid otsast ja torkavad kõrtega silmi välja, kui kohvi ei osta.

Noh, ega asi nüüd nii hull ka pole, aga alati tasub viriseda, muidu sõidame varsti raketiga kooli ja õppejõud on kaheksa silmaga.

Ma arvan, et Arturil on õigus, ta leiab alati õiged sõnad: "Loengutes lõkerdab lolluste laviin, kui trendiks on kasvatada inimesi, kes poole tagumikuga kolmnurkadel armastavad istuda ja kahe sõrmega intellektuaalset kohvitassi nina all hoida."

Niisiis, loengutesse me ei läinud, vaid kesklinna armsasse kohvikusse. Vot seal on stiili. Kõik on kaunilt vanamoodne. Toolid suured ja ümarad. Kolmekümnendate stiilis. Keegi ei vaata viltu, kui jood järjest kaks õlut ja teed vahetpidamata suitsu. Vahele röögid koomika kõverpasunaid. Maas on seal suured ümarad vaibad, vist pärsia stiilis või midagi. Peaks endale ka hankima ja sellise diivani ja kapi ja laua peaks ka kusagilt ära ajama. Maal olid meil mingisugused. Peab emaga rääkima. Mingeid kolmnurki ma enda tuppä küll ei lase. Enne lähen riigikokku ja irvitän seal rasvaselt. Vähemalt on neil hea mööbel, vist.

Seal oli Viira. Temaga koos olles muutun ma kohe inimeseks. Igasugune vimmm läheb üle. Ei viitsi isegi eriti juua. Kõik mööblid lähevad meelest ja õdus hakkab. Veidi hakkab selgroog sügelema, sest alati, kui ühes seltskonnas oleme, ajan selja sirgu. Ja keel läheb vaheldumisi külmaks ja kuumaks, midagi tarka nagu ei tule pähe aga ikkagi ta lõkerdab, kui naljatan, või kui ei naljata, ta ikka vaatab sõbralikult ja ma tunnen end hästi.

Kui sisse vajusime, tundsin veidi häbi. Läheme sinna, juba õllehaisud küljes. Kõlab kuidagi lamedalt, kui ta me mõtteid loeks ja teada saaks, et joome meelega teepeal paar odavat õlut, sest kohvikud on ikka kallid. Isegi "Debussy pesa". 70 krooni läheb alati, ja iga päev selline raha, kui see kokku hoida, võiksin endale juba korteri osta.

Aga kui sinna vajume, tunnen alati vajadust midagi osta ja sellega seal konutada, kuni Viira on seal. Kui ta ära läheb, hakkab mul raisatud ajast kahju ja ma tahan koju. Lähen oma tuppa ja kui kell on piisavalt palju, käin pesemas ja istun voodisse päeva kohta märkmeid tegema. Naljakas harjumus. Kust ma selle saingi. Ah jaa, vanaisa õpetas. Ütles, et kes oma toimetuseid üles ei kirjuta, sellel pole eneseidentiteeti, ja nii ma lapsena mõtlesin, et õudne küll, kui mul nüüd selle tühise asja pärast eneseidentiteet saamata jääks. Ise ei teadnudki, mida see sõna tähendab. Aga hirm oli nahas ja nii ma kirjutasin üles kuidas ma seitsmeaastaselt esimest koera nägin. Muidugi see ei olnud esimene, aga esimene, kes nüüd mu eneseidentiteedi osa on – hee!

Nojah, ma ei tea, mis mul viga on. Jõin vist jälle liiga palju, nüüd langen kassi. Samas tahaks kallistada ja suudelda Viirat. Või lihtsalt jalutada mööda vanalinna. Minna õhtuks tema juurde ja siis järgmine päev minu juurde. Ma juba hingan seda värsket õõlõhna, tähtedevalgust, nõrka parfüümi. Nojah, ma olen lootusetu, nii armunud. Koolis peaaegu ei käigi. Hinded on enamvähem korras, loodetavasti lohistan kuidagi läbi. Eks edasi näe. Ma pean midagi ette võtma. Täna, kui me tulime, istus ta võõras lauas ja ühe noormehega. Ma olen teda enne näinud. Vestles Temaga kuidagi liiga elavalt. Nad olid kuidagi nii lähestikku. Ja kui Viira mind märkas, teretas peaaegu märkamatu. Nii moka otsast. Peaaegu ei pannudki tähele.

Hiljem aga tuli meie lauda. Rääkisime juttu ja pärast olime kahekesi. Artur läks koju õppima. Ise kuulutab koguaeg, et kool on lollidele ja siis kui teda vaja on, passib kodus ja õpib. Munar! Kahepalgeline aff!

Ja Viira. Me vestleme ja vestleme ja õhk on mu tunnetest paks, nii et pole midagi hingatagi, ja siis higistan endal sokid märjaks ja maasikas siidriklaasis meenutab mulle nii ligitõmbavalt rannanibu (ee – ma tahtsin öelda huule roosat läiget – heh)... Edasi jalutame vaikselt koju. Ma üritan olla silmapaistev ja teda koju saata ja poen igatpidi nahast välja. Väliselt olen muidugi tasane kui muld. Kui ta teada saaks, mida ma tunnen, siis ma vist vajuksin maa alla šamaaniks. Taoksin trumme, et unustada, aga vaimud tooksid mulle aegajalt teateid Viira viirastuslikust ilust ja mulle kasvaksid tiivad selga ja tõmbaksid mu maapeale tagasi.

Me oleme koos ja jutt jookseb ja siiski midagi ei toimu, midagi ei toimu. Kõik hingab, maailm on piiritu, aga alati lõpeb kõik ühtemoodi, ma lähen koju ja vaatan aknast välja ja unistan. Tuleks ometi veeuputus ja pühiks meid maa pealt, siis paradiisis või

põrgus me ehk kohtuksime, aga midagi ei toimu. Kõik on tuim ja maailm ei lohuta mind mitte üks põrm. Vähemalt on mul mu eneseidentiteet – hee. Hea seegi. Midagi ikka on. Ma tahaksin Viirale juba praegu helistada. Nii palju on talle öelda, aga kui ta oleks siinsamas oleksin nagu mingi embrüo. Tumm ja vaikselt vaikne.

Ma ütlen, ta teeb must inimese. Tavaliselt ma mürgeldan ja tõstan üles mägesid. Ehmatan ära kõik kandilised kohvikud ja karjun välja, mis ma neist arvan, aga Viiraga olen pöördumatult inime. Tunnen, mis ma olen. Viira on võimatu. Kui ma prahvataksin talle välja, mida ma tunnen, oleks see justkui enda tükikideks rebimine. Vahest mulle tundub, et hea on niimoodi, kui me võime koos jalutada ja rääkida. Ei ole vaja kiirustada. Vaid koos, sujuvalt saame üksteisele lähedasteks ja õpime üksteist tundma. Sel hetkel tunnen end nii täiskasvanuna, nii kindlana. Aga hiljem jälle mu selgroog murdub ja ma ägan põrandal (olen ikka hea pede küll – heh).

Ah nojah. Mis siin ikka. Midagi muud ei juhtunud. Armastus, õlu ja õhtu. Pean nüüd magama heitma. Pean selgroogu kasvatama – heh, et homme ikka ilusti kooli minna. Hiljem näen kindlasti Viirat.

Ilusaid unenägusid mulle ja hoia selgroog kõva!!

lse.

Vihm sahis esedasi. Papüürus lebas elutult laual. Nurhina vaatas ringi ja oli üks. Ta tundis seda. Tal ei olnud eneseidentiteeti. Ei olnud Viirat ega Arturit. Ja egüptoloog oli kuhugi kadunud. Kas igaveseks, ei teadnud keegi. Ainus, mida Nurhina tundis, oli oma selgroog. See oli viimase tunniga kasvanud rohkem kui eelnevate aastatega ja Nurhina ei osanud seda uut tunnet kuhugi paigutada. Ta lihtsalt istus ja vaatas, kuidas vihm voolas mööda pruuni puukoort. Mööda naabermaja katust, muutes selle tumeroheliseks. Nirises siis alla murule, siis teeserva ning sealt edasi randa. Rannas ei olnud kedagi. Terve õu oli tühi. Nurhina tundis ära selle igatsuse, mida oli tundnud enne, hommikusel verandal, kuid nüudei tahtnud ta põlved joosta. Ta märkas jalgpalli. Märjalt kuuri kõrval vedelemas, kuid see ei tekitanud mingeid emotsioone. Ta vaatas seda kui vana sõpra, keda hea on näha, kuid kes nüüdseks on läinud oma teed. Nurhina mõistis, et käes on sügis ja varsti hakkab kool.

Äkitselt tahtis ta olla juba koolis, ülikoolis, õppida egüptoloogiat ja istuda kohvikutes. Ta tahtis et tal oleks armas tüdruk, kellega jalutada ning miks mitte - ta nimi võiks olla Viira. Ta mõtles oma vanaonu peale ja sai aru, et see mees ei olnud too müütiline tegelane, kellel ei olnud midagi pistmist reaalse maailmaga ja kellest isa ja ema vahel pajatasid. Vaid et kunagi oli ta olnud lihast ja luust inime. Poisike. Suhteliselt sarnane temale endale. Vahest täpselt tema nägu ja võibolla isa nägu. Ta kujutas endale ette tervet suguvõsa ühe näoga inimesi ja nad kõik olid koos kohvikus. Igaüks piilus oma kallimat, samas kui õues muudkui rabistas ja rabistas. Vihm nirises okstelt katusele. Katusest helerohelisele murule ja murult mullasele kõnniteele. Tundus, et hakkab selginema, sest silmapiiri tagant paistsid juba vikerkaarevärvid ja päike maalis õue kelmikalt kollaseks. Vihm oli selleks korra

lõppenud ja märg muru lebas ahvatlevas rahus. Sel hetkel tundis Nurhina, teravamalt kui kunagi varem, toidulõhna ja ruttas trepist alla sööma.

Ta kõndis mööda astmeid järjest kõrgemale. Trepp oli kitsas ning ümberringi hämar. Ainult tükike sinakat valgust paistis kõndijale, kui ta üles astus. Kogu tema maailm koosneski ajast tolmunud hallikast külmast kivist ning sellest kättesaamatust laotusest tema pea kohal. Selle laotuse nimetas kõndija taevaks.

Mõnikord sattus sinakatesse kõrgustesse ka teisi toone – midagi valget ja õhulist, vahel oli seal halli, vahel aga muutus pea kohal olev ava lausa mustjaks. Valge oli hea, sest tõi kõndija pilgule vaheldust, alati oli ta erineva kujuga. Need valged said kõndijale pilvedeks. Hall oli hea siis, kui ronija teekonda takistas lämbe palavus, mida sinavuse allutanud kuldne sära vahel põhjustas. Sest hall oli ainuke, mis suutis selle talumatu läppuse kaotada ning sulatada kuldse kera niisketeks pisarateks, mis langesid kõndija näole, juustele, silmadele. See hall oli vihm, selles polnud kahtlustki ja kuldne kuum kera oli päike.

Kõige salapärasem ja hirmutavam oli kahtlemata must tekk, mis mõnikord kõndija teekonda oli sunnitud peatama. Must oli kõikvõimas, oskas laulda süngeid laule. Tõsi küll, enamasti olid need laulud hirmsad huilged, mis panid südame kiiresti värisema. Must sai väsimatu astuja jaoks ööks.

Kõndija ei teadnud, kaua oli ta mööda astmeid edasi liikunud. Möödus palju öid ning tihti säras kuldne kera tema pea kohal, kord emmates oma soojade kiirtega, kord kõrvetades valusalt. Vahel tervitas vihm astujat ning mõnikord pakkusid pilved kummalist vaatepilti. Kättesaamatu laotus oli võluv ning kõndija armastas seda.

Mitte vähem pakkusid huvi luitunud trepid. Oli astmeid, mis murenesid jalge all ning kukkudes sai kõndija sageli haiget. Ta tundis midagi ebamäära, mis vahel, kui langemine oli eriti ränk, tekitas vihma tema silmadesse. See pani ajuti liikuja mõtlema selle üle, kes ta on ja mis ta on - kas ei ole temagi samasugune laotus, mis oli ta pea kohal. Kas ei ole temagi tükike taevast, mis enamasti särab, kuid mõnikord sulab vihmaks ning kuskil kaugustes kosutab kedagi või midagi. Aga ta ei olnud selles kindel, sest ta ei olnud ju kunagi end näinud.

Nendel keerdtreppidel leidis ta vahel midagi kõva, tuhmi ja kollakat. Mõnikord olid leitud esemed ümmargused ja aukudega, mõnikord pikad. Ta kogus leiud kokku ning kandis neid endaga kaasas. Kui ta oli väsinud, istus ta astmetele ning silmitses leide. Ükskord, laotusest langenud vihmast märg ja kõndimisest väsinud, naaldus ta vastu seina, mis ümbritses keerdtreppi. Taas teele asudes märkas ta jälge seinal. Ta katsus külma kivi ning vaatles ennast. See oli hetk, mil kõndija mõistis, et tema ei ole ei pilv, vihm ega taevas. Ta oli midagi muud. Midagi sellist, mis jättis taolise jälje seinal. Taas silmitses ta oma leide. Aja möödudes suutis kõndija panna kokku ka oma leidudest samasuguse kuju. Nüüd ta mõistis, et on veel selliseid nagu tema, kuskil on veel temasarnaseid, kes oskaks selgitada, kes see kõndija on, kus ta on ning miks ta peab kõndima sinna taevalaotuse poole.

Nüüd tekkis kõndija hinge rahutus. Kuigi ta ei teadnud, mis võib olla väljaspool treppe ning taevalaotust, aimas ta, et midagi seal kindlasti on. Ning see uskumine ei lasknud enam nautida kõndimist ning taevalaotust. See, mis varem pakkus naudingut ning rõõmu ja tekitas ikka huvi, muutus kõndija jaoks vahel talumatult kohutavaks ning takistuseks töö

otsinguil. Armastus muutus vihaks. See, mis oli enne kõndija maailm, oli äkki muutunud piiriks, mis eraldab astujat tõelisest olemisest, tõelisest maailmast.

Raevukalt astus ta edasi. Järjest tihedamini jäid talle jalgu erinevad leiud, mis olid sarnased varasematele. Ent laotus näis ikka veel kättesaamatu.

Nüüd jätkas liikuja teekonda ka siis, kui mustjas pimeduskõik ümberringi nähtamatuks muutis. Kobades suutis kõndija edasi liikuda. Ta pidi teadma saama, mis seal on. Seal kuskil laotuses ...

Vahel ta enam ei jaksanud. Mõnikord vaatas ta sinna, kust oli tulnud, ent ta ei näinud midagi muud peale pimeduse. Ta ei teadnud, kaua teekond veel kestab. Teadmatus hirmutas, ent samas ka sundis ikka ja jälle tõusma ning edasi astuma.

Ühel ööl, kui kõndija parasjagu istus ning mõtles, kaua tema piinad veel kesta võiks, kuulis ta midagi, mis erines öö tavalisest huilgamisest. Ta kuulis häält, mis oli vaiksem ja sootuks erinevam seni kuuldud öistest häältest. Korraga mõistis ta, et see häält on samasugune nagu see, mida temagi suudab luua. Püsti karates kobas ta pimeduses edasi ja isegi taas lõkkele lõõnud kuldne kera ei suutnud teda enam peatada.

Ja siis astus kõndija viimasele astmele ning kõigepealt pimestas teda laiuv taevastina. See, mis oli olnud alati tema jaoks vaid tükike valgust, muutus äkki lõputuks. See oli kõikjal. Ja avanev vaatepilt ei olnud enam pelgalt sinine või pelgalt kuldne. Kogu laotus oli täis kõike korraga - kuskil säras kuldne kera, sinises taevas laotus lugematul hulgal valgeid pilvi, kaugemal aga võis märgata ähvardavaid halle toone. Kõndija oli jõudnud kohta, kus kõik see, mis oli olnud tema elu, laius korraga tema silme ette.

Ent ta ei näinud esialgu midagi muud ning tundis pettumust. Väsinuna istus ta viimasele trepiastmele ning märkas äkki äärt, mis istudes tema vaatepilti piiras. Püsti tõustes ulatus ta pilk ka madalamale ning nüüd nägi ta midagi hämmastavat. All laius hoopis teistsugune maailm - kõrgelt vaadates tundus kõik küll pisike, ent seal oli tunda kujude liikumist. Just selliseid kujusid oli kõndija loonud oma leidudest.

Äkki kostis põrisev häält ning peagi märkas äsja sihtpunkti jõudnud rändaja mitut kuju otse enda ees seismas. Nad piidlesid teda umbusklikult.

"Kuidas sa siia üles said?" küsisid nad.

Kõndija vaikus.

"Rumal inimene!" said nad pahaseks.

"Inimene!" kordas üllatunult küsitletu. Jah, muidugi inimene, ta oli inimene!

"Taevas!" hüüatas ta nüüd, sirutades käed lõputute avaruste poole.

"No kus nüüd üllatab.... Taevas muidugi, suur ja võimas avastaja! Ja need seal on pilved," jätkasid küsitlejad nokkivalt.

"Pilved..." Ta vaatas nüüd uuesti taevast ning seejärel neid kummalisi kujusid, kelle juurde ta nii kaua oli ihanud jõuda. Ja nüüd, kus ta seisis taevale nii lähedal kui võimalik ning nägi korraga nii palju pilvi, mis muutsid kiiresti kuju, mõistis ta, kuivõrd seda vaatepilti armastas. Kuivõrd tuttav ning kallis see talle oli.

"Inimene..." sosistas ta vaikselt.

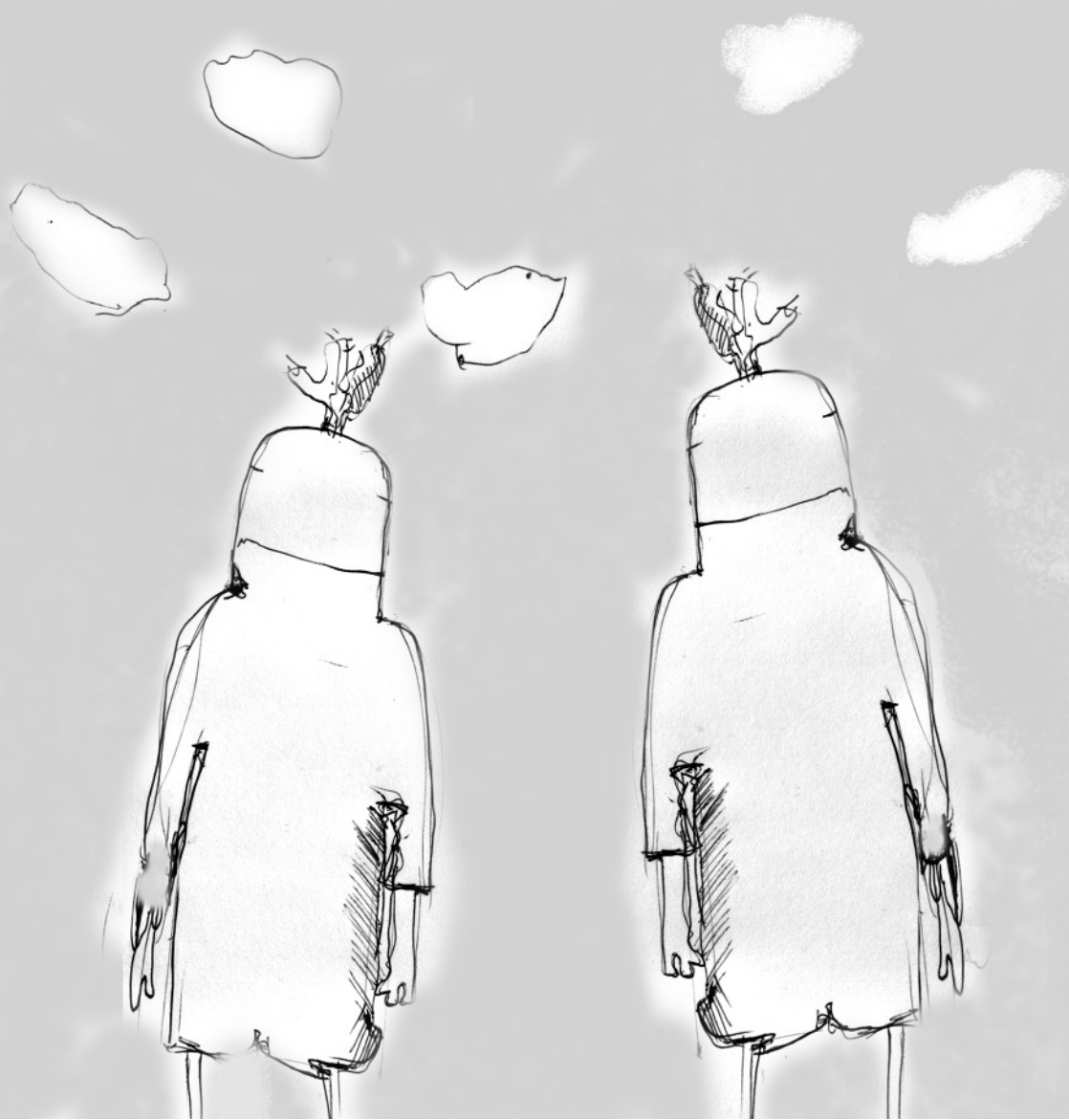
“Oh ei, sa siiski pole inimene, sa oled oma mõistuselt loom! Vaata ennast, sa oled kasimata, sa oskad öelda vaid kolm sõna. Sa imetled taevast ja pilvi, nagu oleks see kogu maailm. Sa ei oska hinnata elu, sest elu on see, mis on seal all meie juures. Elu – see on suhtlemine omasugustega, soojätkamine. Kõik see, mis on seal.”

Rändaja vaatas neid imestunult. Ta oli kõndinud kaua. Vihm oli saanud tema kosutavaks sõbraks, päike paitas teda, sinine taevalaotus oli talle justkui õhuliseks tekiks ning salapärane öö sundis teda pikal rännakul puhkama. See oli tema elu. See kõik, mis teda alati oli ümbritsenud.

“Tule meiega, me teeme sinust inimese,” ütlesid need kummalised kujud ning haarasid tal kätest. “Me õpetame sind, sa avastad palju uut, mida sa pole kunagi näinud, me näitame sulle teed, mida mööda sa pead kõndima, et saada õnnelikuks.”

Nad rääkisid liiga palju. Nad ei lasknud märgata ja tähele panna. Nad ei lasknud nautida taevalaotust, mille poole ta nii kaua liikus.

Ühel hetkel tundis rändaja, kuidas üle ääre paisati. Ta tundis, et langeb üha madalamale, nägi, kuidas taevas jäi üha kaugemale ning kaugemale ning nüüd hakkas ta aru saama ka sõnadest, mis talle öeldi. Ta peas kumasid sõnad: õnn ja elu. Allapoole langedes tundis kukkuja teravalt nende kahe sõna tähendust. Tema elu oli kõndimine taeva poole. Tema õnn oli taevas. Ent otsides midagi muud, oli kõndija liiga kiiresti kohale jõudnud ...

Tallinn – Kiisa / Ganesh

Hommikul avastan end Linnahalli taguselt muruplatsilt. Päike on kuradi kõrvetav ja mul on näpus odav „Säästupilsner“, teises käes põlev sigaret. Õlu on peaaegu keema läinud, aga see ongi hea, sest mul on kurk ju ka kuradi valus. Helikopter maandub ja ma arutlen parajasti kuuldavalt, kuid siiski rohkem endamisi selle üle, kas „vene ruletti“ oleks õigem mängida ühe või kahe kuuliga. Ja pealegi – kas selleks on üldse revolvrit vaja, sest mul on ju kodus automaatpüstol, isa oma, hangitud Eesti jaoks sellel õndsas ajastul, 90-ndate keskel, kui need olid üldiselt moes ja iga endast lugupidav härrasmees-ärimees kandis ühte kaasas. No nii lihtsalt igaks juhuks, et äkki läheb kunagi vaja.

Kellega ma üldse räägin? Ahah. See siin on Oort, mu noor kirjandusteadlasest sõber. Ta näeb välja, nagu oleks tulnud Metallica kontserdilt. Ses mõttes, et öösel me nägime palju inimesi, kes tulid Metallica kontserdilt ja ma täitsa juhuslikult ajasin ta ühega neist segi. Seda ilmselt habeme ja pikkade juuste tõttu. Võib-olla ka musta nahktagi pärast. Oort helistab Mardusele ja ütleb, et too oma Viimsi valdustest (eramupiirkond Tallinna lähedal, kus elavadki rikkad) linna kobiks, sest meil pole raha ja ilma rahata ei saa kohvi ning sigarette. Nagu selles filmis, kus joodigi ainult kohvi ja tõmmati sigarette. Mardus tuleb varsti. Poole tunni pärast. Oort jääb tukkuma. Mina joon kuuma õlut. Mmmm, see on tegelikult vastik, aga ära tuleb ju juua.

Täpselt kolmkümmend kaheksa minutit hiljem astume sisse kohvik „Narva“ uksest. Ninna tungib tugevat pärmi ja vanade inimeste lõhna. Põhimõtteliselt oleks me võinud ju ka minna „Moskvasse“, mida mu edufilosoofist sõber Tartus uue „Werneriga“ võrdles - kallid hinnad, halb toit ning üleolev teenindus, kuid mina igatahes neid „trendi-inimeste“ kohti kardan ja Oortil on ilmselgelt liiga pikad juuksed või habe, mul liiga halb rüht, Mardusel liiga suur riist sinna minekuks. Pealegi, kui nõukanostalgiait soo-vite, siis nimest üksi ei piisa, miljöö on samuti oluline. „Narvas“ oli nostalgiahõngu küllaga, niinime-tatud lapsepõlvemälestusi - kuumad võisaiad ja pärast „Vigrisse“ kõrge jalaga plekktopsist jäätist sööma. Muidugi, kui vanaemal aega oli, sest ta käis ikka tööl ka. Kommivabrikus „Kalev“ ja kodus voolas šokolaad, hihii.

Laudade taga istuvad tülpinud vanainimesed, peas näod, millelt oleks õige välja lugeda „laste vorst“, „palju vasaku jala kalosse number 43“, „töönormide usin täitmine“ või midagi muud sama kollektiivselt lollakat, „hea vana ilma“ järele õhkavat. Arvan ühes neist pensiokeatest ära tundvat endise Sommerlingi nimelise sovhoosi direktori, kelle autojuht mu vanaonu oli ning kes leninliku kombe kohaselt ikka lapsi õhku hüpitatas. Arnold Sommerling, kelle järgi sovhoosile nimi sai pandud, oligi muide kuulsa kommunistliku märtri pärisnimi, sest poliitiliseks pseudonüümiks oli ta endale valinud Vasar. Peale seda kutsuti Sommerlingi hellitavalt „Eesti Trotskiks“, selgusetuks jääb küll, milliste teenete eest – ehk sellepärast, et ta oli lärmakas esiletrügija, kes pärast 24. aasta ülestõusu lämmatamist kiitles politseijaoskonnas ülekuulamisel, et enne, kui ta sõjaministeeriumis kinni võeti, olla nad seal „kõik segi peksnud“. Kui ma ei eksi, siis suri ta samas saadud peahaava – nimelt tabas teda üks huupi lastud kuul. Kahju sellest „revolutsiooni eesrindlasest“, „staar-

HALL LINNA

kommunistist“ ja endisest Riigikogu liikmest. Tol ajal aga, kardan, polnud me siin Eestis veel üleüldse teadlikud Lenini lastelembusest.

Nüüdseks on aga ajad lõplikult muutunud – nüüd enam ei tea, ei taha tunnistada – leninlik lastearmastus on ümber vaadatud, paradigma on niiöelda teine. Vana sovhoosi-direktor vahib nüüd mossitades enese ette, kurvastab ehk kõige enam selle üle, et lapsi käperdada ei saa. Kus sa sellega, nüüd käsitletakse seda kui pedofiiliat?! Mul on sellest alati viina järele lehkava hingeõhuga vanamehest, endisest sovhoosidirektorist, igatahes omal kombel jälgid mälestused jäänud. Noh, istub see tegelane nüüd siin, joob kohvi rohke koore ning suhkruga, hammustab rummikooki peale ja ootab iga-aastast punaparunite kokkutulekut kuskil Jõgevamaal, mis millegipärast meie oma rahvusliku riigitelevisiooni uudiskünnise ületab. Eks tahaks jälle kokku saada vanade sõpradega, kellest mõned tegusamad isegi vabariigi juhtimist suunavad, ja rääkida ikka ning jälle oma meelisteemast – maa kultiveerimisest nitraatväetistega. „Oh, suur kodumaa ja Kohtla-Järve!“ nagu mu armas alati ja alkoholihoobes varalahkunud lell olevat hüüdnud, just enne metanoolimürgituse saamist. Enne kui pimedaks läheb, ütleks mõni kulunud huumorisoonega mees. Jooge jah salaviina.

Oh-jah, aga kohvik „Narva“ ikkagi. Viimane remont tehti siin ilmselt aastal 1962, haisvat tualettruumi koristati veelgi varem. Seinad on tumedast vineerist, toolid-lauad musta värvi, krigisev „disainermööbel“ viaduktiäärsest kombinaadist, mille asemele nüüd ehitatakse ilusad korterelamud maaaluste autoparklatega. Ja siin istubki Mardus. Ajasin ta enne lihtsalt selle endise direktoriga sassi. Või kujutasin ette, kuidas talle see pidevalt poolpurjus amet ühes perversse kalduvusega lapsi ahistada sobiks. Ta vaatab meile oma tülpinud pilgul otsa ja hüüatab väsinult käsi taeva poole tõstes: „Kunst, saate aru, kunst!“ Meie noogutame ning tellime meid tülpinult vahtival ülekeskea daamilt kaks kohvi, suhkrut ja koort, lisaks mõned kuivanud võisaiad. Hooletu käeliigutusega viskab Mardus lauale sigaretipaki, mille peale on kirjutatud „Winston“ ning me tõmbame seda mõnuga, vahele paar ägedamat kõhahoogu. Ka võisaiad tunduvad kuivama hakanud ainult tülpimusest.

Mardus: „Tegelikult peakski kunsti, selle ajalugu, hakkama liigitama kaheks, looma uue diskursuse – aeg enne pedofiiliat ja pedofiilne kunst.“

Oort noogutab, mina ka.

Mardus: „Siis oleks asi lõpuks selge, ei mingit postmodernismi – näiteks varajane pedofiilne kunst. Või hiline ja nii edasi. Lõpuks tuleks postpedofilism ja palju kaugemale me ei jõuaks.“

Oort noogutab, mina ka.

Mardus: „Aga kuhu meil siis nii väga vaja jõuda olekski. See oleks nagu kompromissvariant – neile, kes soovivad asja lihtsustada, pakub see suurepärase võimaluse luua niinimetatud bipolaarne skeem. Ja noh, muidugi ka aeg pärast süsteemi. Midagi lähiajaloo moodi.“

Oort noogutab, mina ka.

Mardus: „Ja neile, kes tahavad ikka veel rääkida kunstist spetsiifiliselt, annab see samuti suurepärase võimaluse lähtuda ainult ühest põhimõistest.“

Oort noogutab, mina ka.

Mardus: "Ja see üks mõiste on loomulikult pedofiilia – selgelt defineeritav, üheselt arusaadav."

Oort noogutab, mina karjun appi.

Mardus: "Muidugi ma ei ole veel selgusele jõudnud, kas see lõpuks lahendab ka „Suure Dispuudi” tõelise kunsti ja lihtsa käsitöö vahekorra."

Oort oksendab laua alla, mina hüüan, et tulekahju või midagi sellist. Mardus kehitab õlgu. Teeb seda vist sellepärast, et ka Edouard`i arvates oli Passavant mitte kunstnik, vaid käsitöoline. Ja nemad on tegelased ühes Gide`i raamatus.

Oort vaatab üles, kõigepealt minu otsa, siis Mardust, mispeale too murrab tüki kuivanud võisaiast, asetab selle Oortile keele peale, annab talle lonksu leiget kohvi ja sel-lega on patud lunastatud, tänane protsessioon niiõelda *pro forma* läbitud ning aeg lahkuda, sest ülekeskea daam saaliteenindaja kostüümis lubab kohe politsei kutsuda ega muutu rõõmsamaks ka sellest, kui Mardus vaikselt lauale viiesajase libistab. Lahkudes uurin ollust põrandal. Oort oli makarone söönud.

Tegelikult oligi aeg minna, sest varsti läheb rong ja maha ei taha kuidagi kohe jääda. Mardus ulatab meile raha, nii igaks juhuks, ehk läheb kunagi vaja. Võtan raha vastu ning soovin talle palju jõudu pühapäevaks, ehkki on alles kolmapäev ja suvi on alles ees. Aga mõelda tuleb ju ikkagi lõpule, sest siis saab läbi. Tööpäeva lõpule, nädala lõpule, aasta lõpule, elu lõpule... . See on tänapäeva eshatoloogia – me ootame ikka ka mingit lõppu. Oleme ka inimesed. Mardus lööb käega, vaatab meid nukral pilgul ja astub minema. Head teed siis, sõber, õnne sulle sinu „uues elus".

Oort: "Mardus, kuule, tervita ikka oma naist ka."

Aga Mardus on juba läinud ja minemas oleme meiegi. Trammi peale! Ruttu! Sõit läheb kõigepealt Balti jaama, sealt edasi otse viinapoodi, sest trammis hakkas kummitama seesama Jerofejev ja me läheme kohe rongiga sõitma. Kuulsin ükskord lugu noorest „kirjanestsist", kes pärast „Moskva-Petuški" lugemist oli end umbkaudu nädalaks lukustanud oma kesklinna korterisse ja joonud viina. Sõbrad olid täitsa mures tema pärast. Noh, teda vabandab õnneks see, et vaevalt ta neitsi oli ja kirjutada ta niikuinii ei oska. Huvitav fantaasiamäng sellegipoolest. Et joon muudkui nädal aega viina, sest lugemin raamatut. Või siis see meie oma praegu – miks keegi peaks tahtma palavas rongis ennast oimetuks juua? Viinast? Aga pole parata, neist mõttemängudest me oma elu paljuski kokku seamegi. Olgu me siis suured või väikesed, rikkad, vaesed, rumalad, labiilsed, neurootilised, skisofreenilised, debiilsed, asuursed, homeerilised... Lollakad!

Enamikel juhtudel mängime neid mängu siiski enese teadmata. Vahel aga ka päris teadlikult läbi eneseotsingute sasipuntra. Ja siis hüüame: "Andke mulle ainet, millest unistada! Tekitage minus tunne, et ma elan!" Ooo, kui see tunne ühel hetkel lihtsalt tekib ja veel koos saatusekaaslasega? Kunagi ei tea, mis siis saab. Seetõttu ärge teie „sinna" küll minge! Tunnet otsima? Ärge proovige! Sest teed tagasi ei tea keegi, seda isegi vist pole. Ja te jäätegi „sinna". Tundesse? Midagi otsima. Tundest? Aga „seal" on pime, „sealt" ei leia midagi. Ja meid, vähemalt mind ja Oorti, vabandab algav alkoholidementsus.

Oort: "Liiter viina, palun."

Oortiga on alati meeldiv poes käia. Ta on sisseoste tehes äärmiselt asjalik, ei ühtegi liigset repliiki, emotsioonitu. Täpselt nii nagu peab. Mina ikka kipun naeratama või ütleva midagi tarbetut, püüan olla tähelepanelik ja viisakas isegi siis, kui teenidus seda ei vääri. Paraku pole ma head teenindust ammu kohanud. Arvan, et probleem on minus, kuigi kuulsin üksipäev raadiost, et oleme ikka veel tammumas nõukogulikus teeninduskultuuris või midagi. Tegelikult ma arvan, et oleme lihtsalt nii vaesed, et meile ei peagi head teenindust pakkuma. Millal teie viimati kellelegi korraliku jootraha jätsite?

Viin on nüüd olemas, see on soe ja tekitab juba peale vaadates äärmiselt vastikut iiveldust kusagil kurgus. Kiirtoidusööklas ostame endale kumbki suure burgeri ja istume tänavakivile seda manustama. Viis minutit hiljem olen mina söömise lõpetanud ja Oort oma vaevalt mõne suutäie võrra vähenenud burgeri padjaks voltinud ning tudub nüüd mõnusalt - pea majoneesikastmes, habemes salatitükid. Kuna mul teda äratada ei õnnestu, jään lootma tema hea õnne peale. Otsin igaks juhuks läbi ta taskud, et võtta ära mõned väärtuslikumad esemed, ent suundun neid leidmata rongi peale. Oort on audis, tema päev on läbi. Mõne tunni möödudes ta võib-olla ärkab, olles saanud rikkamaks veel ühe kogemuse võrra. Ta teab juba ilmselt enne ärkamist, kui vastik on magada hamburgerisöökla ees, pea puhkamas pehmetel kastmest lihtsuvatel saiakestel. Jah, ta teab seda alles siis, või juba siis, mõned sekundid enne virgumist, sest tol hetkel saab ta selle kogemuse vahetult, isegi mingil määral oma tahte vastaselt, kui röve on see ikkagi. Ja hambaharja ka pole, pastast rääkimata. Suuhügieen on tegelikult tohutult oluline. Puhka ennast rahulikult välja, Oort!

Rongi sisenen esimesest vagunist. Või ka viimasest. Sõltub sellest, kummale poole rong liikuma hakkab. Kuna mulle meenub, et kesklinna poole ta liikuda ei saa, siis järelikult viimasest. Ostan konduktorilt pileti ja maksan talle kümme krooni, ise liigun edasi järgmisesse vagunisse, kus näen end akna alla kerra tõmmanud, uneleva pilguga Rianet, kes mind esialgu ära ei taha tunda. Ütlen talle, et tead mind ju küll ja et keppisime seal ja seal. Tal vist meenubki midagi, sest kaks minutit hiljem teeb ta mulle juba oraalseks rongi esimese või viimase vaguni tualettruumis. Nüüd siis ikkagi esimese, sest rong juba sõidab ning see aitab taastada suunataju ja hea on vaadata nii kenasti mööduvaid hooneid.

Ehmatusega ärkan oma unelusest, sest keegi on mulle lahtise käega vastu nägu löönud. „Tallinn-Väike,“ ütleb räme hääl läbi siseraadio. Vahetame asendit, ehkki Riane pilgust on näha tülpimust. Kõik tunduvad kuidagi tülpunud täna. Äkki on viga minus? Siit edasi tuleb üks väike männitukk ja päikesekiired peidavad ennast nii ilusasti puude vahel.

Jälle laksakas vastu nägu. Nüüd juba ka paar pettunud vihast sõna, uks lahti ja minema, ilmselt rongi teise otsa. Ja seda kestva koituse ajal!? Kuigi asi oli vist tõesti veidi ühekülgne. Mina aga olen lõpuks virgunud. „Liiva!“ Lukustan lahti paisatud ukse, süütan sigareti. Sigaretipaki õngitsesin välja Riane käekotist, mille ta oli suuseksi tegemise ajaks avatult klosetitopile jätnud. Ta ei märganud seda. Rong hakkab liikuma, tõmban suitsu ja mulle puhub näkku keskmiselt tugev tuuleõhk avatud aknast.

Enne järgmist peatus lähen istun vagunis tagasi oma kohale. Riane on kuhugi kadunud, kuid sellest ei sõltu enam midagi. Pigem on isegi veidike naljakas, et ta ära läks.

Mille peale ta siis solvus? Rahuldun mõttega, et ehk oli tal „vaja minna“.

„Männiku!“

Konduktor: „Kas teil on pilet?“

Ütlen, et muidugi on ja vaatan talle süüdimatul pilgul otsa. „Rahule jätta, edasi pileteid müüa!“ Seda paistab see pilk ütlevat talle. Minu vaimusilmas. Konduktor on keskealine veidi korpulentsusele kalduv heledate juustega daam. Ta suudab mu rahule jätta, kuigi vastus talle vist ei meeldinud. Vahib teine mind silmanurgast kahtlustavalt. Ja tülpinult.

Edasi ei lähe sõit enam endistviisi. Ühtäkki olen sattunud vägagi sürrealistlikusse maailma, ainukese vahega, et ma saan hetkel ka ise aru, et näen und. Pilt on muidu sama, aga kõik asjad - inimesed, puud-põõsad, autod, lennukid jne, on tagurpidi. Selline poolärkveloleku staadium, et silmad on kinni, aga tundub, et reaalsusest, nägija maailmast siis midagi kaduma ei lähe. Justkui kogu pilt oleks kuhugi silma võrkkestale üles lindistatud ja siis, kui silmad kinni paned, näed seda teatud võtmes uuesti. Minu võti või šiffer seisneb hetkel selles, et kõik on pea alaspidi. Rong ka. Mina ka. See on naljakas.

Konduktor: „Kas teil on pilet?“

Jajajaa ja jaa, suudan unesegase häälega kuuldavale tuua. Sellele järgneb kõrge kukkumine tagasi pärismaailma. „Saku!“ Aga aega veel on. Ja aega pole olemas.

Mõne ajalise hetke pärast olen veelgi rohkem köidetud oma unenäopilti. See lausa imab mind endasse ja ma hakkan vajuma sügavamale, siis veelgi sügavamale. Juba tunnen rahulolu. Juba laulavad linnud, vuliseb kristallselge veega oja ja pisike nirk pistab oma pea urust välja ning ütleb mulle tere. Kuid sealt saab ju veel edasi minna, veelgi paremasse kohta. Kohta, kus õitsevad ilusad lilled, muru on roheline, voolavad veinijõed ning vormikad neiud pakuvad söögiks grillkana. Neiud on loomulikult alasti. Kuid see polegi niisama lihtne.

Konduktor: „Kas teil on pilet?“

„Türrraaa küllll!“ rõõgatan. „Jah, sa raisk küsisid mult seda juba mingi sada korda. Ja kui sa veel küsid, siis ma keeran sulle pikemalt mõtlemata labaselt taha.“ Konduktor värvub jalataldadest kuni juuksejuurteni punaseks ning sammub kiirkõnnil minema. Nojah, mis tema siis arvas – et me seksime kuidagi romantiliselt või? Kas ma pole mitte seksist?

„Kasemetsa!“

Vajun pimedusse. Enam ei ole siin midagi. Pole päikest ega oja. Pole ka nirgionu. Otsin kannatamatult lüliti. Siin peab olema lüliti ja elekter või vähemalt mingi varuväljapääs. Aga tuled ei sütti, koban pimeduses. Lõpuks loobun igasugustest otsingutest ja rahuldun sellega, mis on – olen inimene, kohanemisvõimeline. Eks kogu elu on kohanemine oludega, olgu need uued, praegused, endised, tulevased, aga mingid olud on ju äärmiselt olulised. Olulised olud antud olukorras olemist oletatavasti olemuslikumaks... . Jah, siia ma nüüd jään – pimedusse.

Üles ärkan mingi imeliku jõnksatuse peale. Rong sõitis ilmselt üle rööpme liitekoha. Väljas on päev ja suu kuivab. Väga halb maitse on suus. Kardan, et ka hingeõhk pole kiita. Hambaharja pole kaasas. Pastat ka mitte. Katsun mitte hingata. Paar minutit

hiljem olen ennast piisavalt kogunud ja kõik asjasse puutuv hakkab paika loksuma. Kiisast olen möödas ja varsti peaks rong Raplasse jõudma. Oma edasisi võimalusi kõrvutades jõuan järeldusele, et Raplasse pole mõtet sõita, sest põgus pilk rahakotti seda ei võimalda. Aga meelde tuleb, et seljakotis on liitrine viinapudel. Seega oleks kõige targem järgmises peatuses maanduda. „Lohu!”

Lohu ei ole linn ja ma kardan, et kaardilt seda ei leia. Raudtee läheb siit läbi küll. Rongide sõiduplaan on kah olemas. Kuna rong läheb tunni aja pärast tagasi, siis arvutan kiiresti, kas jõuan viina üksi ära juua või pean kellegi kampa võtma. Mnjah, kiire jooja pole ma kunagi olnud. Raudteejaamas istub mingi tüüp, kes ilmselt minu pärast siin ongi. Boris nimeks, elupõline metsamees. Arvan küll, et siis võiks ta hoopis metsa minna, aga kõva häälega seda ei ütle, vaid pakun talle lonksu viina. Ta joob seda ahnelt. Võtan isegi sõõmu. Siis teise veel ja lasen pudelil ringi käia. Ta lonksab, teeb kibedat nägu, annab pudeli tagasi. Minu kord – võtan lonksu, ulatan pudeli. Kaksikümmend minutit hiljem on need liigutused muutunud liiga harjumuspäraseks ja pool liitrit viina on ikka veel alles. Võtan lonksu, tõusen pingilt, kehitan õlgu ja löön pudeli vastu Borisi pead roosiks. „Kas sul kõrgharidus on üldse?” Olen päris vihane, kui ta ägisedes ütleb, et ei ole. Hangi endale siis või mine metsa. Üle Borisi otsmiku nõrgub verenire. Võtan oma seljakoti ja hakkam astuma. Virila näoga Boris jääb mulle järele vaatama. Ma arvan, et tal on viinast kahju. Minul on nüüd kõrgharidus. Tegin bakalaureuseeksami Tartu Ülikoolis. Nii lihtne see oligi. Mult küsiti, et miks ma siis lõputööd ei kirjutanud. Vastasin ausalt, et olen laisk ja ajalugu on igav. Õige vastus. Aus. Aga komisjon otsustas seepeale hinnet palli võrra langetada.

Nelikümmend neli minutit hiljem seisan Kohila raudteejaamas ja astun äsja Raplast saabunud rongile. Tundub, et see on sama rong millega ma tulín. Nüüd on tagumine vagun siis esimene, vist. Rongi nad ju ometi ringi ei pööranud. Konduktor on vahetunud. Enne pileti ostmist mõtlen, kas ei oleks mõnusam magama jääda, sõita otse Balti jaama, vaadata, kas Oort magab ikka veel kiirsöökla ukse ees, osta endale samast õli sees leotatud kartulit ja hiljem ennast kusagil odavas urkas täis kaanida, kuid otsustan siiski Kiisa kasuks. Seal on suvila. Seal saab ka magada.

Tunni ja kahekümne seitsme minuti pärast astungi sisse suvila uksest. Avanev vaatepilt lohutab mind tohutult. Toas magab kaks loppis välimusega parmu, igal pool vedeleb tühja taarat ja sigaretikonisid. See ongi perekond. Ja need ongi siis perekonnatuttavad. Edu edaspidiseks! Edukat elu! Oh, see on ajastuvaim. Vastupandamatu.

Köögikapist leian kinnise veinipudeli, haaran selle kaasa ja suundun jõe äärde. Enne väljumist kuulen mingit eemaletõukavat äginat.

Parm 1: „Ära kõike ikka ära joo, jätta hommikuks ka natuke.”

Vana mees, teab mis räägib. Käi persse, Parm 1! Jõgi on siin, voolab. Rahulikult. Rahu tuleb.

Pikemalt mõtlemata löön pudelil kaela maha ja võtan paar jõulisemat sõõmu. Klaasi terav serv lõikab keelde ja veiniga seguneb veri. Punane vein ja veri – kas keegi on kuulnud paremast kokteilist? Tundes pakitsust põies, võtan ennast alasti ja kusen otse jõkke, jälgides oma uriini voolamist mere poole. Jõua kaugele, palun sind, jõua mereni ja veel kaugemale, sest sa oled osake minust! Kui labane!

Siis viskan ennast jõepevele pikali, vaatan selgesse taevasse ja mõtlen järele. Ma mõtlen kogu aeg millegi üle järele. Vahel mõned intiimsemad sõbratarid küsivad mu käest umbes nii, et millest ma mõtlen ja naa. See käib mulle kohutavalt närvidele. Kui küsitakse. Ma ei tea tihtipeale isegi, millest ma mõtlen. Aga see on mu sees kogu aeg. See on äng. Kuid nali ehk hetkel seisnebki selles, et ängist ei tea ma veel midagi. Õige äng alles tuleb. Pole veel kohale jõudnud, aga tuleb. Ei, see ei ole mingi kassiahastus. See äng, mis tuleb, on reaalne.

Kastor tuleb Kiisale külla. Tema ongi ängi üks komponent. Me joome veel kõvasti veini, siis natuke viina peale. Ja meil ei ole küllalt. Me tahame veel-veel-veel!

Siis ma võtan Parm 2e autovõtmed ja lähen poodi juua ostma. Pood on kaugel. Kastor, osake ängist, tuleb kaasa. Me sõidame. Eest ära – „Tuut-tuut“. Me sõidame oi-oi-oi kui kiiresti.

Ja äkki me enam ei sõida kuhugi. Seis! Üks-kaks!

Ärgates avastan ennast tilgutite alt intensiivravipalatis. Ma ei saa oma alakeha liigutada. Aga ma elan ja esimest korda elus tunnen, et ma tahan elada. See on lihtsalt esimene mõte, mis pähe tuleb. Aga kõik võib muutuda. Ja mõne aja pärast ilmselt muutubki.

Ei mingit „vene ruletti“ ja ilusat vabatahtlikku lahkumist. Ei mingit „tahan olla sündimata“ teemat. Ei mingit sõpra – Kastor suri saadud löögi tagajärjel. Sisemine verejooks, mida ei suudetud peatada. Ja koljulumurd. Ei mingit seksismi – alakehahalvatus, mis tuleneb parandamatust selgroolülivigastusest. Ei mingit elu, võiks öelda, vaid mootoriga ratstool, mis piniseb liikudes tüütult. Pzzz-pzzz. Kuid nüüd, just nüüd, tuleb kannatada. Kõik tuleb ära kannatada. Süü tuleb ära kannatada. Puhastustuli on siin ja see kõrvetab. See on äng. See on maailm. See on eksistentsiaalsus. Ai!

Plekihunnikuks muutunud auto ja astronoomiline trahvisumma on esimesed asjad, mis mind veidike muigama panevad. Irvita aga, Ganesh, palju sa seda enam ikka teed! Ega seda tihti enam ette ei tule. Selline on ühe küüniku lõpp siis. Ganeshiks kutsuvad mind muidu mõned sõbrad. Ikka veel.

Martin Vabat – ürganarhistlik luulemees

Intervjuu noore autoriga/ Matis Song

Martin Vabat palus panna sissejuhatava märkuse: „Mõistmise hõlbustamiseks võid käia kolm korda saunas, nūpeldada end nōgestega, hūpata lumme, karjuda täiest kõrist, karata laukasse, joosta sada meetrit, peksta end natuke, tõmmata selga vanavanemate kartulikotti, loksutada end lahti, hingata, koputada pähe, kiikuda ja oodata, kuni kiige tuul ühes saunaga su hinge ebavajalikust ja võõrast puhtaks peseb, koputada veel pähe, kuni leiad, et mitte vaid peas, vaid ka hinges käis mingi kõlks.“

Mis ajal sa hakkasid kirjutama?

Väga toorelt ilmselt üheksa-kaheksa aastat tagasi. Ilmselt kõike, mis sel hetkel tuli. Lihtsalt hakkas midagi tulema. Õeldakse, et lähedase inimese surm mõjutab meid. Paneb midagi nihkesse. Midagi nihutab paigast ära. Hakkasin mõtlema asjade üle. Need olid esimesed A4-le täiskriitseldatud asjad. Siis aga tuli pikk pikk paus.

On ka mingeid mõjutajaid luuletajate või proosa poolelt?

Nüüd tuleb hea koht. Ma ei ole vabatahtlikult klassikat kunagi lugenud. Mul on lapsest peale mingi kiiks sellise lugemisega. Tähelepanu hajub kuskile mujale. Eriti pikki kohustuslikke tekste lugedes. Ma olen palju telekat vaadanud. Lavastusi. Need olid igal reedel. Ja multfilme jpm. Lapsena vaatasin Eesti filme, selle asemel, et lugeda. Muinasjutte lugesin. Ma ei saa öelda, et mul teadlikke mõjutajaid on. Suurte ilukirjanduslike tekstide mõttes. Mul on see, et üks lause või sõna võib olla palju tähtsam kui tuhat raamatut. Ühteist olen muidugi lugenud.

Aga mingid konkreetset mõjutajad? Rohkem mõjub ilmselt suhtumine. Ja muusika.

Tähendab, et oled muud luulet väga vähe lugenud. Väga vähe jah. Kõva klassika lugejana võib lugeda kõike ja tekitada endale põhja. Nii et ükski ei istu pähe. Aga minusugune hakkab lugema mingit asja ja jääbki selle ühe asja juurde. Ühe rea peal jääb pidama. Üks pisike asi võib nii pähe istuda. Kuid asi on ilukirjanduses. Meil on veel väga palju palju olulisemaid tekste. Allikaid. Laias mõttes.

Kui hakkad midagi kirjutama, kas annab mõni igapäevane asi selleks tõuke?

Kõik annab. Näiteks tulevad sellised armsad tunded tänaval, näed mingit armsat inimest, seda küll. Ma mäletan, et eelmisel kevadel tuli üks vanaema tüüpi naine vastu. Rätik peas. See mõjus. Siin oli üks kerjus, kes mulle väga meeldis. Ja nüüd ka teine.

Meil üks arvustaja, Brita Melts loeb sinu luulet punkanarhistlikuks. Milline on sinu suhe nii pungi kui anarhismiga?

Lähedane. Olen sellele lähemale kasvanud. Hingeliselt. See pole ju mood ega stiil. See

on vaim, milleni sa elukogemuse ja mõtete abil jõuad. Küsimus on sisemises vabaduses. Armsas süsteemitus. Ma nimetan seda ka ürganarhismiks.

Kas kaugematest ajaloolätetest tuleneb ...

Kõik, mis toimub ja mida näha võib, tuleb ju minevikust. Selles mõttes ürg. Anarhia ise aga on lihtsalt sisemine vabadus. Vabaks muidugi lõpuni ei saa. Ma arvan, et mitte keegi lõpuni ei ole. Või on? Ma olen küll paljudest segavatest asjadest lahti õelnud. Samas on palju vastuolusid. Aga kellel ei oleks, igal inimesel on vastuolusid. Punkmuusikaga on sama lugu. Olen viimastel aastatel sellega kokku kasvanud. Koos kõige muu vana ja vaba ja väekaga. See esindab mingit vana olemise viisi. Ja see on ju alati olemas olnud. See ei tekkinud ju 70. aastail. Ta on olnud tuhandeid aastaid.

Kes pungis või anarhistlikus muusikas kõige meeldivamad on?

Mulle meeldib maakeelne asi. Seda olen kõige rohkem kuulanud. Kuulan vanu ja kõigile tuntud asju. Väga meeldivad ka naishääled jõulise kidratrummi taustal. Mulle meeldib selline koolitamata hääl. See on palju sügavam ja vaimsem kui aastaid õppinu oma. Seal on palju rohkem hinge. Et sa pead nooti, see pole üldse oluline. Mis on veel, mis mulle meeldib? Ikka sellised mõtlejad ja jõulised bändid. Kunagi sattusid Tartu Ülikooli fonoteegis kätte Mätta fondi lõõklaulud. Ehkki detailid pole alati minu, siis mingi üldine vaim on.

Filmi, teatrit vaatad?

Põhiliselt meelelahutuseks, ainult telekast. Ma ei käi teatris. Ma olen võõrdunud sellest asjast. Pigem mingid välitendused. Pärimuslikud. Kinos käimise olen ma täiesti maha jätanud. Täitsa mõttetu. Vähemasti mulle. Ja ei ole selleks aega ka.

Oled Tartu Ülikoolis ajaloo lõpetanud. Kas tegeled ajalooa edasi?

Jaa. Uurin sugupuusid.

Õpid edasi magistratuuris? Teed teadust?

Ei. Olen end lahti kiskunud sellest. Ametlikus

vormis. Tahan teadust teha küll. Aga otse. Südamis.

Räägiks luuletamisest. Kuidas tööprotsess on?

Kas oled selline, kes mingist kella ajast kella ajani kirjutad või on täitsa suva, millal kirjutad?

Hommikul on kõige parem. Värske peaga.

Kasutad arvutit, paberilehte?

Viimasel ajal arvutit. Mõtete märkimiseks muid asju ka, aga muidu arvutit. Ma olen õudne sodija. Sellepärast.

Et vaatad poole aasta pärast luuletuse ümber, et pole päris see?

Mõnikord. Aga perfektsionism pole luule probleem. See on matemaatika probleem.

Joonistad ka?

Jaa. Seda olen teinud nii kaua, kui mäletan. Mulle sobib vabajoonistus.

Oma luulet luuleõhtutel ka kannad ette?

Hästi vähe. Olen ainult kahel korral käinud.

Kuidas meeldib?

Esimene väga meeldis. Teine läks vist persse. Osaliselt. Aga asi oli ikka minus. Ma ei tundnud ise ennast hästi. Mulle meeldib, kui kuulaja ei ahista mind. Vahepeal on tunne, et on palju vanemaid inimesi, kellel on kivistunud arvamusi. Siis tuled oma pergele punkluulega. Ühelt poolt küll võib öelda, et võta vabalt. Aga samas on ikkagi ahistav.

Kas sa vajad esinemiseks ettevalmistusaega?

Tean päris mitmeid luuletajaid, kes elavad sündmusesse sisse. Šamaniseeruvad.

Avalikul esinemisel? Või üldse? Kui sa oled luuletused valmis kirjutanud, siis oled ka järelkult enda jaoks ette valmistanud. Aga teatav sisseminemine on vajalik küll. Hetkel olen nii vähe esinenud, kogemus on väga väike.

Kas Värskes Rõhus avaldatud luuletused olid sinu esimesed avaldatud asjad?

Vihikus oli ka üks asi. Siis oli esimene kord. Põhimõtteliselt esimene, koos Vihikuga, ütleme nii.

Kuidas sa nende ajakirjade juurde tee leidsid?

Sõber ütles, et Vihik on olemas. Et saada sinna, siis ma saatsingi. Järgmine kord tuli juba jutuks, et ilmub päris noorteajakiri. Ja nii ta läks.

Mujale pole asju saatnud?

Ei. Mind võlub väga see Värske Rõhu asi. Ma vist ei tunneks end eriti hästi vanemate kirjandusajadega suhtlemisel. Kõik teavad, mis seal toimub. Järjekorrad ja asjad. Milleks? Ma ei taha. Kunagi hiljem.

Praeguse aja Eesti kirjandust loed? Ei loe vist.

Ei loe. Masendav mees. Masendav mees. Kuidas sa, mees, saad kirjutada, kui sa mitte midagi ei loe? (*naerab*). Kus on Goethed, Mozartid? Kus on kõik teised? Aga küsimus on ju klassikas! Lugemine on sootuks laiem.

Aga kas proosa peale oled ka mõelnud minna?

Kunagi mõtlesin seda teha. Nüüd olen avastanud, et see ei sobi mulle väga. Jääb kergesti pooleli. Lõpeks saab kolme sõnaga rohkem anda kui ühe klotsiga. See on kõige võluvam. Luule on vanem ja sageli vaimsem ja südamlikum ja sügavam ja vabam ja armsam.

Näiteks kui kiiresti luuletus valmib?

On asju, pildikesi, mis helisevad kiiresti paberile. Nii viie minutiga. On ka palju pikemat mõnusat tööd. Armsaid tajutunde.

Osad luuletajad on rääkinud alateadvuse väga suurest tähtsusest. Nende luules. Kas oled ka alateadvust ära kasutanud või alateadvus kasutab sind?

Asi ei ole kasutamises või mittekasutamises. See on kogu aeg meis ja kõikjal olemas. Me oleme kõik selles. Muidugi, sest kui me seda "ei kasutaks", me ei elakski. Meil kõigil on omad asjad, millest me elame, mida me välja elame, põeme või veel parem, millega me rõõmsalt tegeleme. Taju on hästi oluline. See on üks olemise aluseid. Ja tajust toitub ka alateadvus.

Lugesin su luulekogu. Su luulestiil tundub olevat seotud sürrealismiga.

Kunstiajaloost olen jah lugenud, kuid kirjandusest mitte. Huvitav olemisviis, ma olen miskitmoodi mõjutada saanud. Kuid olen ka lihtsalt kujunenud niimoodi.

Nüüd loll küsimus. Kas muusasid on?

Jah. Aga mitte klassikalised.

Oled rohkem linna või maainimene?

Kindlasti maa. Ma olen kasvanud ka maapiirkonnas. Tartu on mõnus linn, aga suuremaid eriti ei taha.

Millised on maal või linnasoleku plussid/ miinused?

Maal ei ole miinuseid. Seal on kõik plussid. Linnas on palju rabelemist, rahahõngu. Seda on nii palju. Ma ei tea, kaubandust, kommerts ja raha liiga palju. See häirib. Lihtsalt palju inimesi. Eks me kõik ole pisut sotsiofoobsed.

Vahel küll öeldakse, et linnas on inimene veel üksikum kui maal.

Jah, see on täitsa hea mõte. Võib-olla maaga leiab inimene paremini ühise keele kui nende sagivate inimestega. Kõik sagivad tema ümber, aga kellegagi suhelda ei ole, siis ta tunneb end rohkem üksi. Kui ta aga rahulikuna kuskile metsa vahele maha istub, siis ta ei tunnegi end üksikuna.

Armastad metsas ka käia?

Muidugi. Otseselt ma jalutama ei lähe, aga ma olen palju matkamas käinud.

Kuidas keskkool mõjutas kirjutamist või vastupidi – surus raamidesse?

Keskkoolis ei meeldinud see, et nõuti „telliskivide“ lugemist. Osal inimestel sobib neid lugeda, aga mina ei taha neid lugeda. Miks peab kõiki õpilasi võtma ühe latiga? Eesti keelt hakkasin õppeainena süvitsi õppima alles keskkoolis. Meil oli väga hea õpetaja.

Kus koolis sa õppisid?

Rapla Vesiroosi Gümnaasiumis.

Kes teie õpetaja oli?

Siri Jehe. Andis hea põhja alla. Mul tuleb meelde, et alustasin kunagi mingi Anna Karenina kirjandiga ja sain kahe, siis lõpetasin viiega. 12. klassis. Siis oli küll vaba teema.

Raplas on ka sellised päris suured kirjanikud, nagu Andres ja Ly Ehin, on ka olnud nendega kokkupuuteid?

Ei ole. Võiks olla. Ma olin või olen selline üksinda nohistaja. Läksin ühest koolist teise, ilma et keegi teaks. Ei teatud keskkoolis, ei ülikoolis.

Kuidas sündis luulekogu?

Kogu kui käega katsutava asja algus on vist paari aasta taga, suves, kui enam kirjutama hakkasin. See on mingi noor kudum sellest, mis siis sirguma hakkas. Ja sellega seotult viimase aja tunnetest ja mõtetest.

Tulevikuplaanid?

Tajuda emakeelt.

Martin Vabat (25) debüteeris kirjandusilmas 2004. aasta talvel Eesti Kirjanduse Seltsi kvartalikirjas Vihik kuue luuletusega. Edasi on ta avaldanud poeese Värskes Rõhus esimeses ja kolmandas numbris. Tänavu suvel avaldas Värskes Raamatu sarjas debüütikogu „Mina olengi kirjandusklassik“.

1999. aastal lõpetas ta Rapla Vesiroosi Gümnaasiumi ja 2005. aastal Tartu Ülikooli ajaloo eriala cum laude. Uurib sugupuusid.

Ma tahaks käia kontsakingadega metsa all... /Kaisa Laever

Andra Teede

„Takso Tallinna taevas“

Verb 2006

Andra Teede esimene luulekogu üllatab kohe alguses. Üllatab nii, et ei suuda raamatut käest panna enne viimase lehekülje lõppu. Mis ei ole sugugi halb.

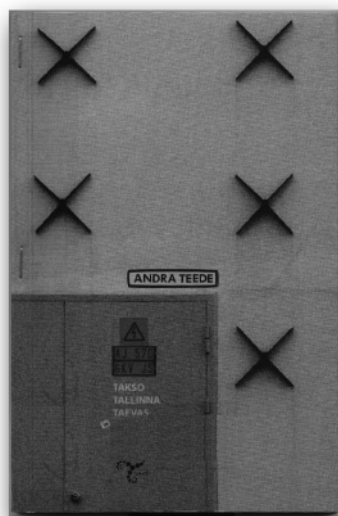
Tavaliselt kipun ma noorte luuletajate teostesse skeptiliselt suhtuma, sest kahjuks paistavad paljud neist kirjutavat lihtsalt selleks, et kirjutada. Ja teevad seda nii segaselt, kui veel vähegi saab, et lugeja millestki aru ei saaks.

Mulle meeldib luule, mis on selge, kuid jätab ruumi mõtlemiseks ja süvenemiseks, kus kõike ei öelda kohe välja, aga ka ei peideta igavesti. Ridade vahelt peaks olema võimalik lugeda ja loetut ka mõista. Seetõttu eelistan vanemaid klassikuid, nagu Doris Kareva või Karl Ristikivi, kelle iga luuletus on pärl, omaette kunstiteos.

Seega pean tunnistama, et suhtusin ka Andra Teedesse skeptiliselt. Igaks juhuks. Aga pärast viimase lehekülje pööramist oli skeptitsism läinud *nagu peale ilutulestikku, mis paneb kogu taeva helendama* (lk 20).

Tema luuletusi võiks lahterdada armastusluuleks, kibedusluuleks ja ka jumalaluuleks. Või siis kibestunud ning jumalasse mitteuskumise luuleks, mille vahele põimitud veidikene armastust, enamjaolt kurba ja ängistavat. Aga eelkõige, raame kõrvale jättes, on see Andra Teede luule, sest loodu on oma looja nagu.

Rääkides, mis mulle meeldib, pean alustama keelekasutusest. Mind võluvad väga luuletused ja luuletajad, kes kasutavad epiteete, mis argiselt võttes ei käi kokku, kuid ometi annavad imelise tunde. Autorile kahtlemata meeldib kasutada väljendeid nagu *valusalt varase valguse käes* (lk 13), *üksindus lööb kolmapäeva pärastlõunal vaskse rusikaga näkku* (lk 14), *meel on terav*

liugleb tigateda skalpellina (lk 21) või nagu *kummitus sajatab keldrisopist* (lk 39). Võluvalt imeline ja imeliselt võluv.

Sisse on toodud palju linnatemaatikat, eriti öist linna puudutavat. On vihma, kurbust, tühjust ja suurlinna kõleduse vaimu. Tunda võib kergelt käegalöömist linlikule olemisele, mida ei saa muuta ja millega peab leppima. Nagu palub luuletaja: *laske tantsima meid/ keset raekoja platsi* (lk 15).

Rääkides ööst, on suurepärase luuletus "Õõsi III", sest *linn näeb välja nagu kaader hollywoodi filmist*, mis juhuslikult Tallinnas tehtud, kus linnast saab hiljem elav hing, kes *hetk enne takso tulekut tellib veini juurde* (lk 46).

Kui linnatemaatikast edasi liikuda, kõneldakse nii mõneski luuletuses jumalast. Enamasti mitte usutud, vaid põlatud, ära aetud, kuid siiski olemasolevast jumalast. Kõige ilmekam on "God vol 2", mida lugedes tuleb meelde Joan Osborne'i laul "One of Us": *kas jumal vaatab mu elu/ nagu sitta mehhiko seebikat* (lk 6-7).

Viimane luuletus „Võta mind elama oma aeda“ flirdib jumalateemaga palvevormis ja toob mälusopist kaasa meie isa palve, pöörates selle

mõtte tagurpidi: *anna mulle leiba ja lunastust/ anna Jeesuse verd ammu aegunud valu/ aFUCKINGmen* (lk 54).

Kui jumalast aitab, sukeldutakse armastuse, igatsuse, ängi ja kurbuse radadele. Tihtipeale segatuna hea annuse sürreaalsusega. Samuti mängitakse ootamatute seoste ja igivana armastusega, andes kõigele uue näo ja teo. Üks minule endale enim meeldinu on: *taksojuhid teavad kõiki otseteid/ oma tahavaatepeegleis näevad kõiki/ keda armastan veel enne/ kui ma ise jõuan näha seda* (lk 12).

Jätkates sürrealismi ja fantaasiaga, on ilmekaim luuletus „Lento“, mis paneb mõtted tööle, lennutab kujutluse linnutiivul ja tähesäras kaugele ning tekitab igatsust ka oma konjakisaare järele, *kus me võiksite elada koos/ oma konjakisaare! võiks elada seitsme miljoni maa ja/ mere ja taeval taga/ ma võiks olla su/ pärast iga päeva ilus* (lk 40).

Ka ehe ängiluuletus ei tohi puududa ja kaks lehekülge annavad ängi, talumatut armastust edasi terve raamatu eest: *kas ma võiks sind palun mitte armastada/ ja olla täna omaette/ ehk korraks täna ööselgi/ kas võiksin sind ma mitte armastada* (lk 44–45).

Teistmoodi armastust on luuletuses „Mr Kuldkalake“, mis mängib samuti ängi, väikese kartuse ja pelguse teemadel, lastes märgata ka varasemat haigetsaamist, hingejäänud valu, millest ei suudeta lahti lasta: *kas aja seiskumine tähendab/ et terve universum jäigastub/ või et*

sa ei lähe enam kunagi ära/ kui jah siis palun/ tõesti palun Mr Kuldkalake/ paneksin oma esimese soovina/ aja igaveseks seisma (lk 50).

Kokkuvõttes on Andra Teede luulekogu hästi õnnestunud, minu jaoks kohe kindlasti. Julgen öelda, et märkan kerget karevalikkust pintsli tõmmet, ehk ka Ristikivi valu ja ängi. Kuna luule ei ole proosa, ei tohi teda lugeda kiirustades. Luulet tuleb võtta mõnu, armastuse ja hoolega. Seepärast loen kindlasti seda luulekogu veel ühe korra. Ja tõenäoliselt veel rohkemgi. Jään igaveseks imestama, kuidas autor on suutnud sõnad tantsima ja mängima, lendama ning unistama panna.

Et kõik otsad sõlmida, lugege seda luuletust, mis annab edasi kõik Andra Teede iseloomulikud luulekavalused ning minu jaoks selle luulekogu filosoofia. Hõlmatud on kõik, mis juba eelnevalt märgitud – ängistus, kurbus, imelised epiteedid, jumal, ehk ka tibake sürrealismi. Vabalt võiks see luuletus olla aga minugi elu juhis, sest temas on miski hõlmamatu kõiksus ja puuduvad tühjad õhulossid: *õhtu sai tund aega tagasi otsa/ ja hommik uus eksis vist tee peale ära/ päris linna keskel/ tühjas bussipeatuses/ valusalt varase valguse käes/ mind peatab üks hallikas kampsunis/ peksa saand mees ja ümiseb vaikselt/ „naised on rumalad/ ru-ma-lad naised/ hullud ja õelad ja/ naised on saatana“/ longin edasi/ bussi nagunii veel ei tule/ god might still be a woman* (lk 13).

Subtusin ka Andra Teedesse skeptiliselt. Igaks juhuks. Aga pärast viimase lehekülge pööramist oli skeptitsism läinud. Jään igaveseks imestama, kuidas autor on suutnud panna sõnad tantsima ja mängima, lendama ning unistama.

Mõru šokolaad ei ole kõigi jaoks

Leila Holts

Andreas Kalkun
„Päevaraamat“
 2006

Minu ees on Andreas Kalkuni „Päevaraamat“. See on hele ja puhas, valgele kaanele pressitud autori nimi ja pealkiri. Esialgsel sirvimisel selgub, et kujundaja on jätkanud sisu man sama stiili – mustvalged kullaga pildid, kena font. Lihtne ja kaunis kujundus toob luuletused esile ja täiendab neid, jäädes siiski tagasihoidlikuks. Raamatu väljanägemine on esimene asi, mis mõjutab lugejat seda kas kätte haarama või sellest eemale hoidma. Valge raamat tekitab kohe mõtte – mis on nende kaante vahel?

Andreas Kalkun on meie aja noor kirjanik, kes – võrreldes Hermann Julius Schmalzi rahvalike ja populaarsete lauludega (nt „Setokõsõ sõitsõva“) või klassikalisema setokeelse, näiteks Paul Haavaoksa või Ilmar Vananurme luulega – on setokeelse luule tõstnud täiesti uuele ja kõrgele tasemele. Tavaliselt on Eestis murdekeeles või võro ja seto keeles kirja pandud või lauldud luule olnud seotud peamiselt kodupaiga, lapsepõlvemälestuste ning külaeluga, „Päevaraamatus“ aga põimuvad omavahel väga tihedalt armastus ja religioon, dekadents ja ka rahvaluule.

Teatavasti on Setomaal siimaani valitsev õigeusk, mis pole rahva meeltest kuhugi kadunud, hoolimata esimese Eesti Vabariigi suurest eestistamispoliitikast ja Nõukogude Liidu aegsest kiriku keelatusest. Ikkagi käiakse külastamas omaste haudu ja peetakse kirikupühi jne. Siimaani säilinud traditsioon peegeldub ka Andreas Kalkuni luules.

*

Andreas Kalkuni luule on kirklik, kohati lausa ekstaatiline. Raamatu minategelane näikse olevat Jumalale pühendunud, tema andunud jünger. Lugeja ees avaneb täiesti teine maailm

kõigi oma atribuutidega alates armulauast-veinist-leivast-paastust kuni *mihalapäivä* (lk 28) ja Jumala kiitmiseni välja. Kohati võib tunda viiruki lõhnagi (lk 9)... *jummal no tiid yks jumalakõnõ / et kitä su veritsit haavu ja liikmit / paastmast a kiild 'no palavakõnõ / ja kink mullõ hirskamist hiki ni häitsmit* (lk 46).

Teine läbiv teema luulekogus on armastus. Peale Jumala on mängus veel Armastatu, kellega minategelasel näib olevat vastuoluline suhe. Ühest küljest tundub, et Armastatu on tema mälestusis ja igatsustes, kusagil kaugel. Ta on tõsiselt armunud, kiites oma armsa ihu ja ülistades tema lõhna ja olemist, ühtesamisi ja leeki nende vahel. Luuletustel on selge erootiline alatoon. Kohati jääb piir Jumala ning Armastatu vahel häguseks – ei olegi kindel, kumba autor parajasti silmas peab. *Mi ihoq kõnõlõsõq selget kiilt / ja aknõ takah nakas paistma päiv / su ristiviil om hämmetet mu kiilt / mu huuli miildüs mul seo kohtupäiv / mi ihoq kõnõlõsõq selget kiilt* (lk 21).

Juba esmakordsel lugemisel tuli meelde üks teine luuletaja – Baudelaire. Ja mitte ainult tema, vaid dekadendid üldse. Kuidagi tuttavlikud tun-

duSID lugemisel silme ette tekkinud pildid kahvastust ja haprast tegelasest, kes on suuremise äärel või väga haige, aga samas kirglik ja armastusejannune. Minategelane kujutab ette surma, ta keha on haigusest puretud ja väsinud. Luuletusist võib leida näiteks väljendid nagu *kitä suq veritsit haavo ja liikmit* (lk 46), *ar' satas njago aigopiteh* (lk 18), *ja paprõ pääle kisk su sisikunna käsi* (lk 34), *timä koolnu liha havva-kääpäst om nōsōnu* (lk 20) jne. Need ei tee luuletusi sugugi hirmsaks. Pigem on kummalisel moel isegi ilusad.

Üsna oluline selles luulekogus on keha üldiselt. See käib vastu tänapäeva inimesekujutusele (ei midagi ideaalset ega staarilikult ilusat, vaid loomulik keha, nii nagu see on). Minategelane on omamoodi märter, ta tundub olevat kuidagi abitu ja alasti. Luuletusist ilmneb, et inimese ihu on surelik ja võib olla haige ja kannatav. Minategelane kirjeldab ka, kuidas ta end peseb ja puhastab (lk 47) või et tema keha kasvatab rõõmsalt *paisit ja sünnümärke / naklu ja karvu* (lk 52)...

Omamoodi side on Andreas Kalkuni luulel ka vanade seto laulude ja laulikutega. Võib-olla on oma rolli mänginud asjaolu, et autor on pikka aega tegelenud seto sõnoliste, nt Anne Vabarna loomingu uurimisega. Õige mitmes luuletuses kasutatakse seto lauludele omast väljenduslaadi. Ühes neist (lk 47) on otsene viide vapratele omaaegsetele seto naistele: */---/ ma innemb koolōs / innemb koolōs / ku lasōs uma kannatuisi / põhjussō avaligust saiaq / laulsō üts 'ryymsa helūga naan 'e / pia nelisada aastakka tagasi / süä sissō sadasi / miil pääst minesi / laulsō tōnō naan 'e / säitsekümmend aastakka tagasi /---/* (lk 47).

Käesoleva luulekogu kõige erilisem külg on seto keel, mida autor väga hästi valdab ja kasutab. Ei kujutakski neid luuletusi mõnes teises keeles ette. Kõik on just nii, nagu peab. Siinkirjutajale oli väga põnev avastada, kuidas vene keel kirikukeelena on mõjutanud igapäevast kõnekeelt – äratuntavalt olid vene päritoluga nt *loofka, hospadi, hot', laadon* jne. Samuti on seto keelega kõrvu mõned ladinakeelsed fraasidki. Kohe meenub Madis Kõiv – tema “Kähri kerko man Pekril” olid kõrvu ladina, saksa ja võro keel. Kohati võib leida väga arhailisi sõnu,

mida tänapäeval mäletab vanem generatsioon, noorem põlvkond on aga hädas. Jüri Pino, kes “Pääväraamatut” kord SL Õhtulehe jaoks lugema pidi, nentis, et tema kodus küll sellist keelt ei kõneldud. Aga nii nagu igas Võromaa *nukas* on natuke omamoodi keel, ma usun, et sama lugu on ka Setomaa *nulkadega*.

Andreas Kalkun kasutab nii õige mitmetes luuletustes alliteratsiooni-assonantsi ja setopäraseid vormivõtteid, tänu millele tekst voolab ja seda on hea lugeda. Ei kujuta ette, kuidas “Pääväraamatu” tekste laulda oleks, kas keegi kunagi võtab ja teeb neile viisid. Kalkuni luuletused ongi pigem luuletused kui laulutekstid, mitte nagu viimase aja lõunaeesti luule.

Käesolev luulekogu on varemloetud lõunaeestikeelsetest üks omapärasemaid. See avab lugeja ees ortodoksse, ereda ja tavapärasest hoopis erineva setokeelse maailma. Fakt on, et Andreas Kalkuni “Pääväraamat” ei ole laiatarbekaup. Seda on hea lugeda rahus ja vaikuses ja väikeste annuste kaupa. Nii nagu mõru šokolaadi on hea süüa väikeste tükikeste haaval, iga suutäit nautides.

***Andreas Kalkun on setokeelse
luule tõstnud täiesti
uuele ja kõrgele tasemele.
“Pääväraamatus” põimuvad
omavahel väga tihedalt
armastus ja religioon,
dekadents ja ka rahvaluule.***

Siiski, see on tema – ilus vabadus, valge leht / Brita Melts

“Mina olengi kirjandusklassik”

Martin Vabat

Värske Raamat 2006/2

Värske Raamat number kaks on taas luulekogumik, sedapuhku anarhistlikult punkluule-tajalt Martin Vabatilt, kes ütleb meile vägagi otsekohele, et tema on eesti kirjandusmaastiku uus klassik. Selge see, et luulekogu pealkirjast tekkiv mulje on segu irooniast ja huumorist. Kas tegemist on ka päriselt puhtalt pilava ja pilkava poeesiaga, on tegelikult märksa keerulisem küsimus küllaltki mitmetahulise vastusega. Autor ei taha mitte lihtsalt kriitikutele ette jõuda ja iseenda luulet üleolevalt-irooniliselt manifesteerida, vaid tal on tegelikult midagi hoopis sügavamat öelda.

Martin Vabat viljeleb ulatuslikult irooniast, mis on kohati lausa põlgust ja vastikust täis sarkasm, äärmiselt terav ja sapine, kuid aeg-ajalt ka leebem ja sümpaatsem. Poet on mingil moel nihkes ühiskonna ja ka laiemalt kogu maailma suhtes, kuid see nihe ei ole sugugi häiriv, vaid on hoopistükkis midagi jõulist ja kahtlemata püsivat. Kunstis kehtivad üldjuhul aegade lõikes mingid kindlad printsiibid ning kunst kujutab endast nende kindlakäelist järgimist ja jälgimist, kuid Martin Vabat tahab olla kõverjoon ja kõrvalekalle – *“Sest olla teisiti / on omaette tõug, / vaimelise piiri aladel”* (lk 8).

Luulekogus leidub nii riimilisi ja korrapärase rütmi kui ka voolava ja spontaanse vabavärsi ning hüpliku rütmiga luuletusi. Temaatilisel on Vabati looming üsna varieeruv. Ta kirjutab võltsühiskonnast, ollejoomisest ja labrakatest, tõest ja valest, samuti on ta kirjandusele lähenevad teatud nurga alt, millele leidub ilmne viide teose pealkirjaski. Omapäraselt on autor käsitlenud armastusteemat (nt “Nulltüdruk” lk 13-14) ja luuletanud sitikatest, neidudest, energilisest vabadusihaast ning lõpuks ka loodusest ja ko-

dust. Mõned luuletused maalivad üsna hirmsa ja samas nii realistliku pildi punkarlikest läbudest, mis võib mõjuda mõneti eemaletõukavalt, kuid ometi on värsiridade taga aimata ülimat inimlikkust ning siirast ühtekuuluvust.

Kirjeldatud elu ja Tartu mõjuvad kahtlemata uudsena, seda eelkõige tänu autori julgele isiklikkusele ning mängimisele inimese taluvuspiiride ja maailma endaga. Luule lugemine tekitab pisut võõristust äärmiselt vaba ja julge sõnakasutuse tõttu, kuid autori huvitav keel on suutnud luua tõeliselt huvipakkuvaid sõnakombinatsioone, mistõttu muljeid koguneb Vabati poeesia põhjal hulgaliselt. Tugevalt on tajuda hälbeid tavapärasest sõnajärjestusest, mis omakorda lisab luulele erilise efekti.

Vabat loob oma luulega endale omad vastused, näiteks kehtib tema jaoks (eba)tõde, et kaks pluss kaks on viis. See on vaba mõtlemise tulem ja vastus kõigile neile, kes tahavad uskuda alternatiivsetesse mitteseaduspärasustesse.

Vabat luuletab võimatust võimalikkusest ja eirab iganenud üksluiseid tõdesid. Ehe on see, mis algab puhtalt lehelt ja kujuneb spontaanselt, võltsimatult, piiranguteta.

Vabat luuletab võimatust võimalikkusest ja eirab iganenud üksluiseid tõdesid. Temale on oluline piiramatu eksisteerimine (mitte jõuetu allumine institutsioonidele, ühiskonnale, moraalele või aegsasti välja kujunenud kaanonitele) ning sellise kontrollimatu ja sõltumatu olemise tingimusteta aktsepteerimine. Kulunud traditsiooniline kirjandus on oma elujõu minetanud ning tasapisi hakkab võimule pääsema uus raevutsev ja mässav nüüdis-postmodernism, nagu Martin seda ise on nimetanud (lk 10). Enam ei ole oluline, et looming oleks täisväärtuslikult kõrgkirjandusse kuuluv ja traditsiooniliste ilutunnetuste kohaselt üheselt lummas. Ehe on see, mis algab puhtalt lehelt ja kujuneb spontaanselt, võltsimatult, piiranguteta. Perfektsus ja filigraansus ei ole tähtsam kui tunne, mis peitub loomingus tekke taga.

Tundub, justkui oleks luulekogusse tervikuna sisse kirjutatud ühe lõppeva eluetapi peegeldus. Alguses on poeet äärmiselt irooniline ja mässav, ta väljendab vastikustunnet, mille tekitab teesklust täis vangistav ühiskond. Autori maailmatunnetuses tajun midagi närvilist ja konarlikku ning tahtmist iga hinna eest millelegi vastu seista, kuid tema ühiskonnatunnetus ei ole tänapäeva kontekstis midagi marginaalset. Ründavalt pillub ta teravat kriitikat institutsioonide ja ühiskondlike survete pihta, irvitab akadeemilisuse ja kõrgesteetika üle (nt *Ülikool on surnud, elagu vaim, / või kunas too üldse on elanud - / too paberite vandenõu vändjas võigas* - lk 37). Aga lõpus toimub mingi näiline rahunemine. Laaberdamine ja ölu jäävad sinnapaika ning autor pöördub tagasi koju, kaugele looduse rüppe, külakolkasse, kus on vabadus. Viimane luuletus on tõeliselt

mõjuvõimas punkt ühele etapile ja tervele luulekogule.

Kujunduselt on raamat kahtlemata kiiduväärt. Väikese mugava taskuformaadis luulekogu esikaanel toretsev värviline mahedates toonides portree äratav ilmselgelt tähelepanu ja tekitab argliku tahte piiluda pehmete kaante vahele, et näha, millega päriselt tegemist on. Illustratsioonideks lisatud fotod ja joonistused autori erakogust tekitavad mõttelendude osas huvitavaid kõrvalepõikeid ning samas kommenteerivad värsse ja annavad tugevdavat tooni ka luulele tervikuna. Sisukorra puudumine ei ole sugugi häiriv asjaolu, kuna lehekülgi on täpselt nii palju, et hõlpsasti jääb meelde, kus üks oluline või teine meelde jääv luuletus asub.

Värsid peegeldavad usutavalt autorit ümbritsevat reaalsust ja annavad edasi hästi tajutavaid piirjooni loomingusse kätketud maailmatunnetusest ning ideedest – puudub ähmasus ja hämamine. Tegelikkus on püütud otsekoheselt endast välja hüüda. Martin Vabati poeesia on justkui tema enese läbitunnetatud kogemuste tulem, luuletustest õhkuv energia on autori enda poolt kogutud, mitte millegi odav koopia või võõraste ideede tõlgendus. Luulekogu suutis lõpuni kõita, see ei väsitanud, vaid pakkus korralikult mõtlemisainet, eriliselt muigama panevaid hetki ja muidu huvitavaid avastusi. Tore, et eesti noorkirjandus on mitmekesine ja värvikas, et seal leidub kohta igasugusele luulele ja mõne luuletaja jaoks ei ole punk üldsegi mitte surnud. Siiski, kõike peaks olema mõõdukalt, nii palju, et ei väsitaks. Kirjandusklassiku kogusse koondatu on piisav hulk, et end luulekogu lõppedes veel mõnusal tunda.

Sürrealismist nõretav Mikk Pärnits

Eeva Karelson

“Näiv on jääv”

Mikk Pärnits

j&oArt cologne 2005

Nad ei liigutanud end eriti, neile hoopis meeldis, et ma neid kammisin ja armsatest külmadest ninaotstest tikuga mulda välja kookisin. Mõlemal kutsul olid silmad hägused ja hallid, nagu see vastik rabarberikissell, mida kokatädid lasteaias meile andsid. Siis võtsingi ühe riidenartsu ning püüdsin nende silmi puhastada. Hoopiski katki läksid need, nagu tarretisetükid vajusid nad oma koobastest ära (lk17).

Ei teagi, kas on olemas õiget aega selle raamatu lugemiseks. Kas enne lugemist peab olema välja puhanud või siis tõesti moonutab väsimus teose huvitavust? Lugemine peale õist tööd tundub küll ebapraktiline ja on kõvaks proovikiviks teksti kaasahaaravusele, aga tõepoolest, pärast meeliliigutavat kirjeldust mädanenud kutsikatest kadus uni silmist.

Mikk Pärnits on tegelikult üsnagi puhtalt lehelt alustanud – ei mingit tutvustavat algmaterjali laiemale lugejaskonnale. Tema varjunime Adrian (mõnel pool ka Hadrian) võis kohata Poognas ja *underground* foorumites Surnuaed või Eesti Paganlik Foorum, kus ta on end ja oma raamatut lähemalt tutvustanud. Ta on astunud üles Värske Rõhu ühe noorautorina, kuid on kindlasti vähem tuntud kui kuulsust koguvad Sass Henno või Eia Uus. Samas on temast räägitud kui andekast ja silmapaistvast noorkirjanikust. Kirjandusmaastikul pole ta veel auhindu pälvinud, ent vanust on tal ka vaid 20 aastat.

Tegemist on Pärnitsa debüütkogumikuga, mis peaks tutvustama hästi autori „käekirja“. Juttude kogumik „Näiv on jääv“ pole kindlasti soovitatav neile, kellele ei meeldi groteskne sõnakasutus, naturalistlik lähenemine ning natuke melanhoolsena näiv õhustik. Nii mõneski jutus tekitatakse tegelastele suuri traumasid ja nende vigastuste üksikasjalik kirjeldamine võib näida võikana, kuid nii on ainult valitud juttudes. Pean ära märkima, et eriti hoolsat tähelepanu on pööratud silmade väljatorkamise kirjeldustele. Lugejal kujunevad kindlasti välja oma lemmiklood, mis panevad sügavamalt mõtlema, ja lood, mis peale kahe esimese lõigu lugemist lehtede sahinale edasi keeratakse ja hiljem viisakusest siiski läbi sirvitakse. Liigne segadus süžees ja „filosoferiiv häämine“ teeb loo mõnikord igavaks juba enne keskpunkti jõudmist.

Viimasel ajal olen märganud noorema põlvkonna autorite seas uue kirjandusliku

Ei teagi, kas on olemas õiget aega selle raamatu lugemiseks. Kas enne lugemist peab olema välja pubanud või siis tõesti moonutab väsimus teose huvitavust?

trendi kasvu. Miku puhul hakkas see eriti silma jutu „Rasedad naised“ eelviimase lõigu juurde jõudes – *Kõik oli hästi suur roosa värv ja jalutuskeppidest laotud müüril istus tükk parti* (lk 35). Ma nimetaks seda „üksteisega mitte haakuvatest sõnadest absurdsete lausete moodustamise“ trendiks. See tähendab, et lause ei edasta otseselt mingit sõnumit või mõtet ja üksteisega loogilisel teel mitteklappivate sõnade rittaseadmise abil üritab autor võimalikult originaalsena näida. Sellise trendi kasutamist olen tähele pannud ka luules. Sellega üritatakse jätta muljet, et võimalikult segase teksti taga peaks peituma (aga ei peitu) sügavam mõte, milleni lugejad ei jõua, kuid ainult seetõttu, et autor on selle mõtte geniaalselt sügavale peitnud. Sama mõttetuna näib lootus leida pointi jutu „Ma tunnen seda tüdrukut“ lausest *Need koerad, nad närivad mu varju niiviisi kord lõpuni ning õögivad välja. Sellest saab umbrohi, mille varjud kuu käes on kui lossid rebaseurus* (lk 53). Näib lihtne miksida kokku absurdseid sõnu – see ei oma enam originaalset alatoonit. Ma võiks ju samuti öelda – *Sinise kapi otsas hõlmab tervet ruumi punase kassi nägemus julgest hambaorgis...* Get it?

Küll aga suudavad mõned Pärnitsa lood lugeja kõva häälega naerma ajada ja mõnikord

su silmad õuduse pärast kinni pigistada. Selliste varieeruvate emotsioonide tekitamine paneb lugudele kaasa elama. Üks parimaid jutte on „Salapärasus“, lugu salapärasest Kalaverest ja Jürist. Jüri kirjeldused on lausa naermaajavad – *Nägu oli tal üldse nii tavaline, et viielt vastujuhtuvalt isikult võta kasvõi pimesi viis suvalist näo osa, viska kokku – Jüri valmis* (lk 23). Kõrvakiil on jagatud nii kirjanduskriitikutele kui ka poliitikutele – *Jüri ema kurjustas küll, et vanajumal olevat Jüri perse ja suu ära vahetanud, ning lootis, et Jüri saab äkki kirjanduskriitikuks. Parema aga, kui poliitikuks* (lk 23). Jüril oli isegi nii loll nägu, et vanaema oli talle kassiga näkku löönud. Jüri ema ei teinud elu jooksul peale Jüri midagi erilist. Jüri ema oli null ja seega mõttetu.

Leidnud oma arvamuse avaldamise üsna lihtsa ja labase olevat, alustades selle juurutamist ning järkjärgulist süvendamist, kuni ta võis igal teemal mõliseda autoriteetselt veenval toonil, surudes kuulajad ning erineva arvamuse omajad põrmu või vähemalt pahurameelsesse häbisse (lk 23) – mina ei sooviks olla see Jüri ja loodetavasti pole Mikk Pärnits Jüri ema sarnane ja teeb elu jooksul peale selle teose veel midagi erilist. Jään ootama!

Raimond Tunnel

Mida rohkem ühiskond pasundab vabadusest, seda diktaatorlikum ta on

Ian Gilmour

Paljud ütlevad, et me müüsimme oma vabaduse Euroopa Liidule maha. Mõnes mõttes on see ka tõsi. Tähendab, see ongi tõsi, aga me ei teinud seda sellepärast, et inimestele öelda, et oleme oma vabaduse maha müünud. Oh ei, Eesti valitsus tegi seda sellepärast, et vabadus on ohtlik. Vaatame kasvõi USAd, kõige „vabamat“ riiki Maal, mille etteotsa on saatuse tahtel pandud eesel. Eeslil ei ole mingeid aedu ette ehitatud, mis piiraksid teda näiteks kuristikust alla jooksmast. Seesama eesel veab seljas kolmesadat miljonit inimest, kellest mõned küll üritavad eeslile selgeks teha, et jookse ikka mööda teed, aga eesel ei kuula, pörutab sinna, kuhu süda lustib, Jumal juhatab ja vabadus kannab. Selsamal põhjusel tuli ka Eestil oma vabadus maha müüa, ehitada ette aiad kuristikele ja, tõsi küll, teistele teedele.

Pikk ja käänuline rada, mis Eesti Vabariigi selle Saatanaga tehtud tehingu juurde tõi, algas 15 aastat tagasi, kui Eestilt silmaklapid tõsteti. Eesti ees avanesid suured teed, mis viisid üha parematele heinamaadele. Majandus paranes, ärid õitsesid, kuid targad onud taipasid, et on ainult ajaküsimus, millal silmaklappideta hobune kappab sohu või kaljult alla.

Kuid kõik see on paratamatus. Kõik teavad, et kui viskad palli õhku, siis kukub see alla. Küsimus on aga, kust see pall läbi lendab. Kas ta satub vahepeal korvi, väravasse või auku. Just nimelt see kaootiline lend ongi möödunud 15 aasta jooksul kestnud. Kus sa lendasid, Eestimaa?

Ma mäletan üht suve, aastat ma ei tea, aga see oli kindlasti üheksakümnendate esimene pool. Ma olin isaga Nõmme spordikeskuses.

* Kuku raadio, ajalehe Postimees ja infoportaali Postimees Online korraldatud esseekonkursil «15 aastat vabadust» osalenud essee.

Ma kutsusin seda kohta „basseinide juures”. Suviti olid seal basseinid vett täis, inimesed lebasid liiva peal või mängisid mänguväljakutel. Basseinide taga (või ees või paremal, oleneb, kust poolt vaadata) oli suur puidust maja. Ma arvasin, et see on hotell. Seal olid numbritega riietuskabiinid. Sellised väiksed ja maja sisse ehitatud. Suur trepp viis teisele korrusele, seal me ei käinud kunagi. Käisime ainult allkorrusel söömas. Tol ajal asusid WCd külgedel, naiste ja meeste oma erinevatel pooltel. Selle maja taga asusid katkised mänguväljakud ja maja teisel poolel oli parkla, värav paistis olevat katki. Isa rääkis, et kunagi sai sealt pileteid osta, aga nüüd polnud vaja. Ma mäletan kahte juhtumit. Esimeses tuli mingi vene poiss ja hakkas mu mänguasju ära võtma. Ma ütlesin isale, et ta ütleks poisile, et ta ära läheks, kuid isa ütles ainult, et las ta mängib. Teise juhtumi ajal oli vist väga soe ilm, isa ütles, et ta läheb proovib varbaga, kas vesi on soe. Veeni ta ei jõudnudki, kui hakkas hädaldama, et oli nätsu sisse astunud. Tookord ma naersin südamest, sest isa nägi väga tobe välja, kui ta nätsu varvaste vahelt koukis.

Poliitikat ma eriti ei jaga. Eks see ongi nii mõeldud, et lihtinimestele öeldakse „Meiega võidak” ja „Teeme Tallinna paremaks”, kuid mis tegelikult toimub, seda ei tea keegi peale poliitikute. Praegu tundub, nagu oleks seal üks suur tsirkus, kõik räägivad kõiki taga ja ülejäänud vaatavad pealt ning muhelevad. Kuskil üheksakümnendate esimesel poolel või siis keskpaigas oli meil veel vana telekas. Ikka värviline, kanaleid oli vist üheksa või kümme. Iga kanali jaoks oli teleka peal oma nupp ja nupud olid ruudukujulised. Nuppude kohal oli tabloo, mis näitas, mis number kanal on. Telekast siis vahest ikka näitas poliitikuid, kes rääkisid midagi. Mul läksid pidevalt segamini Tiit Vähi ja Lennart Meri. Vahest oli Lennart Vähi ja Tiit Meri. Seejärel isa ütles, et üks on president ja teine peaminister. Kuidagi ma ikka suutsin meelde jätta, et kumb oli kumb.

Telekanalist oli RTV, EVTV ja ehk veel midagi. RTV pealt võis vahest näha suure saba ja pikkade kõrvadega Otto-Triinu. Täpsemalt ei ole mees, kas järgnevad saated tulid RTV

või siis juba TV3-e pealt, aga peale Otto-Triinu mäletan veel saadet nimega Vandersellid. Veel vaatasin mingit telemängu, kus Teet Margna ja üks tegelane, kelle nimi oli Ice Dog M või midagi sellist, küsisid vaatajatelt pooleldi varjatud pildil oleva isiku nime. Telemängudest rääkides mäletan veel kahte. Esimese nimi oli „Lapse suu ei valeta” ja seal tuli ära arvata moonutatud pildil olevat isikut – seda juhtis Reet Oja. Teist telemängu juhtis samuti Reet, kuid Reet Linna ja seal pidid Olav Ehala ja veel mõned kuulsused, kelle isikud ei tule mulle meelde, ära arvama kuulsa külalise nime. Seejuures talt võis küsida ainult jah või ei küsimusi. Tolle telemängu nimi oli „Kuulus või kummaline”. Arvatavasti tundusid asjad mulle siis palju suurematena, sest mu vanus polnud tol ajal veel kahekohalinegi. Sellepärast ehk tekibki neid saateid meenutades tunne, et praeguste saadete võrreldes olid need ikka tükk maad paremad.

Vahest võttis isa mind oma töö juurde kaasa. Alguses töötas ta Termaki autopargis, kuid ma mäletan rohkem tema praegusi ametirume. Ent nimed on kõigest nimed. Igasugune kontor on väikese poisi jaoks Imedemaa. Ma mäletan, et seal olid lõhnavad viltpliatsid, nüüd tean, et need olid markerid, aga alati sai nalja, kui palusin isal seda nuusutada ja siis määrisin ta nina ära. Paberid, pliatsid, kleeplint, printerid, koopiamasin – kõik olid ju nii huvitavad. Mõnikord, kui mõni arvuti vaba oli, siis ma sain sellega mängida. Olid mängud nagu „Doom” ja „Mario is missing”. „Doomi” ma eriti ei tahtnud mängida, sest ma ei saanud seal vist eriti kaugele. Pidevalt tapsid *zombied* või mõned muud elukad mu ära. „Mario is missing” oli väga põnev, aga sealgi ei jõudnud ma kuigi kaugele. Oli veel mingi mäng, mille nime ei teadnud ma isegi siis. Too mäng meenutas „Super Mariot”, aga oli palju põnevam ja huvitavam.

Umbes tol ajal kinkisid Pärnu sugulased mulle telekamängu. Teate küll – see kollaste kassettidega. Sellega sai ikka päris palju mängitud. Ema ostis suurde tuppä vist uue teleka ja ma sain vana mängimiseks enda tuppä. Mänge oli suurel hulgal, ma mõtlen neid kollaste kassettide peal, ning sellepärast ma

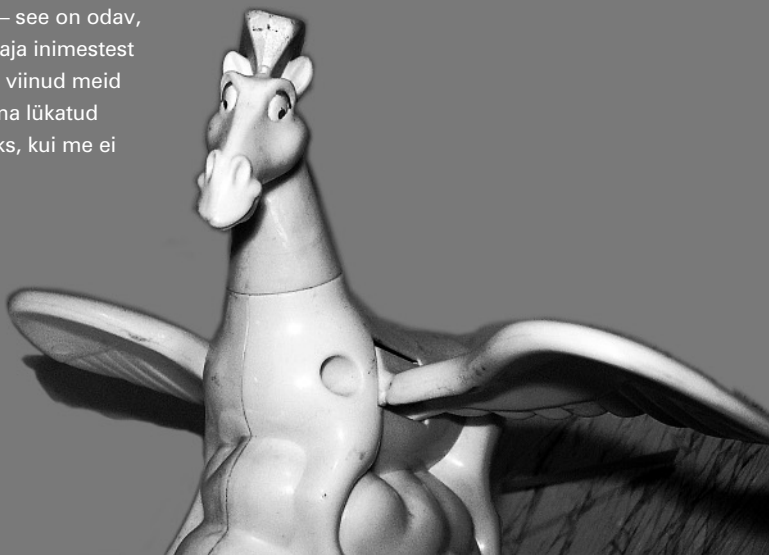
ei hakka neid loetlema. Lisaks märkasin, et mõnikord on üks ja sama mäng erinevatel kassetidel hoopis erinevate nimedega. Mõne kasseti peal oli lihtsalt „Tank“, mõne peal aga „Battle city“ ja siis olid mingil põhjusel veel tähed järgi: „Battle city A“, „Battle city B“ kuni vist Z’ni välja, kuigi ma ei saa täiesti kindel selles olla.

Varsti ostsime ka koju arvuti ja siis loomulikult ka mängu. Arvutimängud olid tol ajal sama kallid kui praegu. Ikka seal kaheksasaja ringis. Õnneks on tänapäeval olemas kiire Internet, tänu millele ei pea enam niisuguseid summasid välja käima. Tolleaegse *dial-up* internetiga oleks pidanud lõpmatult pikka aega ootama, kuni mõni suurem mäng kohale jõudis ja liini lahtihoidmise eest oleks tulnud kogu aeg maksta. Õnneks oli mu sõbral ka arvuti ja siis me ikka vahetasime ostetud mängu omavahel.

Veel on mul meeles legopoed – õigupoolest ainult üks. See asus kuskil kino Sõpruse ligidal. Ehk on see ka praegu seal, kuid kellel ikka oleks aega, et järgi vaadata. Loomulikult oli see siis pood, kus müüdi Legosid. Veel olid seal Legoraamatud, neid võis sealt tasuta võtta ja sealt sai vaadata, milliseid erinevaid komplekte erinevatest sarjadest on olemas ja siis tellida vastavalt tootekoodi järgi. Ma mäletan, et ma tahtsin kõige rohkem mingit kollast lego-elektrirongi. Noh, muidugi tahtsin ma veel viitekümment teist asja sealt ka. Kirjutasin isegi Jõuluvanale kirja, kus oli suur nimekiri tootekoodidega, kuid mulle on meelde jäänud, et sealt nimekirjast ei saanud ma jõuludeks midagi.

Isa töökoha kaudu käisime ka Soomes, Serena veepargis. Eestis tol ajal vist veeparke ei olnud – tänapäeval on väga huvitav vaadata, et ujulaid on iga nurga peal nagu seeni pärast vihma. Siis oli vist Kalevi ujula ja ehk veel mõni, kuid perega ei lähe ju sellisesse ujulasse lihtsalt niisama. Serenas oli aga palju huvitavaid asju: erinevad torud, kust sai alla lasta, tehiskosed, mitmed erinevate sügavustega basseinid, aurusaun. Mul on isegi tol ajal ostetud Serena võtmehoidja veel võtmete küljes. Seal on küljes kraadiklaas ja kompass – kõik, mida noorel seiklejal võib maailmas vaja minna.

Maailm on muutuv, seda sellepärast, et alati leidub inimesi, kes tahavad või on sunnitud midagi tegema, midagi muutma. Ennist rääkisin Nõmme Spordikeskusest ja sellest, milline see üheksakümnendate keskel välja nägi. Paar aastat tagasi lammutati see maja ära ja ehitati asemele uus, klaasuste ja roosakas-oranži kohvikuga. Me käime kooliga seal suusatamas ja enamust laenutab sealt suuski. Suvel pole ma sinna eriti sattunud, seega ei oska öelda, kas inimesed käivad endiselt seal basseinides ujumas ja liival päevitamas või hõljub seal üksnes mälestuste hõng, oodates juhuslikku mõõdakäijat, et talle turja karata. Otto-Triinu on tapnud Teletupsud samamoodi nagu kümme aastat tagasi tappis Miki-Hiir Kalevipoja. Üheksa telekanali asemel on meil nüüd üheksakümmend üheksa. „Doom“ on digimuutunud „Doom 3“, mille saab iga arvuti ja Internetiga inimene paari tunniga tasuta kätte. Kraadiklaas ja kompass on asendunud mobla ja digiseebiga – see on odav, hall, digitaalkamera, kui mõni vana aja inimestest ei tea. 15 aastat kaootilist galoppi on viinud meid läbi Jäneseuru ja just praegu on käima lükatud viimane võimalus sealt põgenemiseks, kui me ei taha päris ilma peata jääda.

Luule

Maria Lee / Hõberebastekõrbeööigatsus jt 6

Ada Ruu / Neitsikummel ja kullerkulm jt 10

Janek [refx] Tormissepp / Ebajasmiinjaselt jt 17

Mikk Pärnits / Rumal, rumal poiss jt 21

Poeziaklubi / Ceterum censeo... 26

Proosa

Edvin Aedma / Nõia mees 31

Sass Henno / „Mina olin siin 2“. Üks avaldamata peatükk 33

Ott Kagovere / Nurhina esimene sügis 46

Liina Vagula / Kõndija lugu 52

Ganesh / Tallinn-Kiisa 56

Martin Vabat / ürganarhistlik luulemees 64

Arvustused

Kaisa Laever / Ma tahaks käia kotsakingadega metsa all... 68

Leila Holts / Mõru šokolaad ei ole kõigi jaoks 70

Brita Melts / Siiski, see on tema, ilus vabadus, valge leht 72

Eeva Karelson / Sürrrealismist nõretav Mikk Pärnits 74

Raimond Tunnel / 15 aastat vabadust 76

Siisukord

“Pühendusega kirjanduskriitik Raul Sulbile”

Järgmises numbris:

Katrina Helstein
Sigrid Kalle

Märten Raidmets
Nirti
Siim Lill

Mihkel Truman
Paavo Piigist

Helen Kirsipuu
noorluulest

Pärtel Vissak
Kiwast

+ reisikirjad

Üks aasta

Värske Rõhk eesti kirjandusmaastikul

telli www.va.ee

www.va.ee

9 771736 295008

Värske Rõhu kaaned on trükitud FSC-sertifitseeritud paberile RePrint ja sisu 100% ümbertöödeldud paberile Cyclus Offset looduslike õlide ja vaikude baasil valmistatud värvidega © Triip.